

«ΑΙΣΘΗΤΙΚΗ ΑΓΩΓΗ» ΤΕΥΧΟΣ 19^ο, ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 2011

ΔΙΓΑ ΛΟΓΙΑ ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ

Υπάρχουν κάποια κλασικά παραμύθια που επανέρχονται κατά εποχές, θεωρούνται όχι μόνο χρήσιμα αλλά και απαραίτητα, που διαβάζονται και διδάσκονται στο νηπιαγωγείο, σε παιδικούς σταθμούς και γενικά στα μικρά παιδιά. Μερικά από αυτά τα παραμύθια είναι αρχαία (π.χ. του Αισώπου), άλλα είναι νεότερα (π.χ. του Άντερσεν) και άλλα σύγχρονα και μάλιστα πρόσφατα.

Πώς μπορούν και πρέπει να διδάσκονται στα νήπια τέτοια κλασικά παραμύθια, όπως είναι «*Η Σταχτοπούτα*» (με αυτήν ασχολείται η **Ε. Αρβανιτάκη**), «*Το κοριτσάκι με τα σπέρτα*» (με αυτό ασχολείται η **Γ. Τερζάκη**), «*Ο μικρός πρίγκιπας*» (δες τη μελέτη της **Α. Βιολιντζή**) και η «*Ντενεκεδούπολη*» (δες τη μελέτη της **Α. Φακιωλάκη**); Σ' αυτό το ερώτημα χρειάζεται να δίνονται προσεκτικές κι εμπειριστατωμένες απαντήσεις, και μάλιστα ξανά και ξανά, αφού το υλικό τους έχει όχι μόνο μακρύ παρελθόν αλλά και ανεξάντλητο μέλλον.

Στο παρόν τεύχος θα βρείτε επιπλέον μια μελέτη για το κλασικό μουσικό-παιδαγωγικό σύστημα του **Carl Orff** και μερικά σχόλια σε σοφές συμβουλές του μεγάλου **Albrecht Dürer** προς τους ζωγράφους όλων των εποχών.

Γιάννης Τζαβάρας
Καθηγητής Πανεπιστημίου Κρήτης

////////////////////////////////////

EDITORIAL

Η «Αισθητική Αγωγή» δημοσιεύει πρωτότυπα κείμενα που αναφέρονται σε μια εκτεταμένη περιοχή:

Α) Σε θεωρίες γύρω από την τέχνη, το ωραίο και τις σχετικές έννοιες. Β) Σε καλλιτεχνικά έργα (ανάλυση και αξιολόγησή τους). Γ) Στην ιστορία της τέχνης. Δ) Στην αισθητική καλλιέργεια και στην καλλιτεχνική εκπαίδευση. Ειδικότερα το ενδιαφέρον μας εστιάζεται στο χώρο της προσχολικής και πρωτοσχολικής εκπαίδευσης.

Τα υπό δημοσίευση άρθρα οφείλουν να τηρούν τους όρους συγγραφής επιστημονικών κειμένων, π.χ. να χωρίζονται σε κεφάλαια και να συμπληρώνονται με σχετική βιβλιογραφία.

Στη βιβλιογραφία πρέπει να αναγράφονται: Το ονοματεπώνυμο του συγγραφέα, ο τίτλος του βιβλίου (ή του άρθρου), ο εκδοτικός οίκος, ο τόπος και το έτος της δημοσίευσης (αν πρόκειται για άρθρο σε περιοδικό ο αριθμός του τεύχους, το έτος και οι σελίδες).

Η Διεύθυνση του περιοδικού επιφυλάσσει να κάνει διορθώσεις ή περικοπές· προς τούτο είναι χρήσιμο να αναφέρεται η διεύθυνση του συγγραφέα ή/και το τηλέφωνό του. Τα κείμενα πρέπει να συνοδεύονται από σχετική δισκέτα ή CD. Κείμενα και φωτογραφικό υλικό δεν επιστρέφονται.

Ταχυδρομική διεύθυνση: Γιάννης Τζαβάρας,
Πανεπιστήμιο Κρήτης, 74100 Ρέθυμνο.

e-mail: itzavar@edc.uoc.gr

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1. Γεωργία Τερζάκη: **Χανς Κρίστιαν Άντερσεν: «Το κοριτσάκι με τα σπέρτα». Πώς μπορεί να διδαχτεί στο νηπιαγωγείο; 3**
2. Αντωνία Φακιωλάκη: **Το κουκλοθεατρικό έργο της Ευγενίας Φακίνου «Ντενεκεδούπολη». Με ποια μηνύματα διαπαιδαγωγεί ένα νήπιο; . . 8**
3. Αγγελική Βιολιντζή: **Πώς καλλιεργείται το συναίσθημα της αγάπης στο «Μικρό Πρίγκιπα» του Αντουάν ντε Σαιντ-Εξυπερύ 12**
4. Μαρίνα Νικολάου: **Με ποιους τρόπους διδασκαλίας συμβάλλει το σύστημα Orff στη διαπαιδαγώγηση των νηπίων 16**
5. Ελευθερία Αρβανιτάκη: **Πώς θα καλλιεργηθεί ένα νήπιο κοινωνικά, συναισθηματικά και αισθητικά μέσα από το παραμύθι της Σταχτοπούτας 21**
6. Νεκταρία-Αικατερίνη Λιονάκη: **Σχόλια σε ένα χωρίο του Dürer 25**

Γεωργία Τερζάκη

**Χανς Κρίστιαν Άντερσεν:
«Το κοριτσάκι με τα σπέρτα». Πώς
μπορεί να διδάχτεί στο νηπιαγωγείο;**

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο Χανς Κρίστιαν Άντερσεν (1805-1875) θεωρείται ένας από τους μεγαλύτερους παραμυθιάδες και δεν μπορεί κανείς να αρνηθεί ότι τα παραμύθια του έχουν να διδάξουν σπουδαία πράγματα στους μικρούς αναγνώστες.

Το παραμύθι «Το κοριτσάκι με τα σπέρτα» είναι ένα από τα πιο γνωστά του συγγραφέα. Γράφτηκε το 1845. Η πλοκή του παραμυθιού και η εξέλιξή του είναι τόσο απρόσμενη, που προκαλεί ιδιαίτερα συναισθήματα σε όποιον την ακούσει. Αγγίζει την καρδιά του κάθε αναγνώστη, ίσως γιατί κρύβονται μέσα σε αυτό αλήθειες από τη δική του ζωή. Το κοριτσάκι με τα σπέρτα είναι ένα παιδί που έχει να αντιμετωπίσει τη φτώχεια και έναν κόσμο καθόλου φιλόξενο. Παρόμοια βιώματα είχε και η μητέρα του συγγραφέα όταν ήταν μικρή, αλλά όπως γνωρίζουμε και από την αυτοβιογραφία του καταγόταν κι ο ίδιος από χαμηλή κοινωνική τάξη.

Περίληψη παραμυθιού: «Ήταν παραμονή Πρωτοχρονιάς. Όλοι έτρεχαν να προλάβουν τα τελευταία ψώνια για το γιορτινό τραπέζι. Ένα κοριτσάκι, όμως, προσπαθούσε να πουλήσει σπέρτα για να ζήσει. Κανένας δεν του έδινε σημασία. Ξυπόλυτο καθώς ήταν και ξεπαγιασμένο από το κρύο, κάθησε σε μία γωνιά του δρόμου. Δεν μπορούσε να γυρίσει σπίτι, γιατί ο πατέρας της θα την έδερνε που δεν είχε κερδίσει ούτε μία πεντάρα. Άναψε ένα σπέρτο για να ζεσταθεί. Ανάβοντάς το και νιώθοντας τη ζεστασιά του είδε ένα όραμα. Φαντάστηκε ότι κάθεται μπροστά σε μια μεγάλη όμορφη σόμπα. Πριν το καταλάβει όμως, το όραμα χάθηκε. Πήρε κι ένα δεύτερο σπέρτο και το άναψε. Τώρα είχε ένα δεύτερο όραμα: ένα χριστουγεννιάτικο τραπέζι γεμάτο με λαχταριστά φαγητά. Με το άναμμα του τρίτου σπέρτου βρέθηκε μπροστά σε ένα μεγάλο χριστουγεννιάτικο δέντρο με πολλά δώρα από κάτω. Στο επόμενο σπέρτο που άναψε, φάνηκε η γιαγιά της που είχε πεθάνει, αλλά που την αγαπούσε πάρα πολύ. Από τη λαχτάρα της να δει τη γιαγιά της άναψε το ένα σπέρτο μετά το άλλο. Φώναξε στη γιαγιά να την πάρει μαζί της... και τελικά αυτό έγινε. Την επόμενη μέρα, οι περαστικοί που αγνοούσαν περιφρονητικά το κοριτσάκι με τα σπέρτα, τώρα στέκονταν γύρω του και το κοίταζαν που είχε πεθάνει από το κρύο. Βρέθηκε νεκρή, αλλά με ένα χαμόγελο στα χείλη, επειδή τα βάσανά της είχαν τελειώσει πια.»

Μια τόσο αυθεντική ιστορία πιστεύω ότι έχει να προσφέρει πολλά στα νήπια. Επέλεξα το παραμύθι αντί της ταινίας ή του θεατρικού έργου (έχει εκτελεστεί η ιστορία και σε αυτά τα είδη τέχνης), επειδή «στη νηπιακή ηλικία το παραμύθι προσελκύει εύκολα την προσοχή και το ενδιαφέρον των παιδιών και αποτελεί την πιο ευχάριστη ψυχαγωγία. Οι στόχοι, τους οποίους θέτει το σχολείο, επιτυγχάνονται πιο

εύκολα με την ένταξη και τη χρησιμοποίησή του στο καθημερινό σχολικό περιβάλλον» (Κ. Μαλαφάντης 2007, σελ.160). Επίσης, θεωρώ ότι είναι το μέσο που μπορεί να εξάψει τη φαντασία των παιδιών και δεν θα του προσφέρει «έτοιμα πράγματα», επεξεργασμένα ήδη από άλλους.

ΚΥΡΙΟ ΜΕΡΟΣ

Το να επιλέξει κανείς να διδάξει το παραμύθι αυτό σε νήπια δεν είναι εύκολο. Το περιεχόμενό του θίγει θέματα, όπως την κοινωνική ανισότητα και το θάνατο, που θέλουν ιδιαίτερη προσοχή όταν προσπαθήσει κανείς να τα διδάξει σε παιδιά τόσο μικρής ηλικίας. Θα προβάλω τον τρόπο και τους στόχους που εγώ θα έθετα επιθυμώντας να διδάξω το παραμύθι «Το κοριτσάκι με τα σπέρτα» στα πλαίσια μιας ημερήσιας διδασκαλίας. Η διδασκαλία αυτή μπορεί να υλοποιηθεί κοντά στις γιορτές των Χριστουγέννων, επειδή το πλαίσιο και η ατμόσφαιρα του παραμυθιού ανήκουν σ' εκείνη την εποχή.

Δραστηριότητα 1: Η αφήγηση του παραμυθιού.

Τα παιδιά, καθισμένα ή ξαπλωμένα σε μια θέση που νιώθουν άνετα, κλείνουν τα μάτια τους. Τα φώτα είναι χαμηλωμένα και η ατμόσφαιρα λίγο σκοτεινή, έτσι ώστε τα παιδιά να «βυθιστούν» στην όλη διαδικασία. Η νηπιαγωγός αρχίζει να αφηγείται το παραμύθι. Αλλάζει τη φωνή και τον τόνο της, όπου είναι απαραίτητο. Στο τέλος, τα παιδιά ανοίγουν τα μάτια τους. Η νηπιαγωγός ζητά από τα παιδιά να πουν σ' εκείνη και στους συμμαθητές τους μία λέξη που να εκφράζει αυτό που ένιωσαν μέσα από την ιστορία.

Στόχοι: Να έρθει κάθε νήπιο σε μία πρώτη επαφή με την ιστορία, να βιώσει την αφήγηση όσο πιο έντονα γίνεται, έτσι ώστε να του δημιουργηθούν διάφορα συναισθήματα, και να προβληματιστεί σε μία πρώτη φάση πάνω στο περιεχόμενο και την κατάληξη του παραμυθιού.

Για να επεξεργαστεί η νηπιαγωγός ένα κείμενο με τα παιδιά και να κάνει δραστηριότητες πάνω σε αυτό, πρέπει πρώτα από όλα να τους κάνει το παραμύθι γνωστό. Έτσι θα ξέρουν τα παιδιά για ποιο πράγμα μιλάνε και θα μπορέσουν να συνδέσουν στο μυαλό τους όλα αυτά που θα προσεγγίσουν με τη διδασκαλία. Η αφήγηση όμως δεν είναι κάτι απλό. Χρειάζεται τεχνική, για να μπορέσει να εξάψει τη φαντασία των παιδιών. Υπάρχουν κάποια στοιχεία, που αν η εκπαιδευτικός λάβει υπόψη της κατά τη διάρκεια της αφήγησης, θα προσφέρει πολύ περισσότερα στα παιδιά από ό,τι με μια απλή ανάγνωση.

Πρώτα απ' όλα, η αφήγηση πρέπει να χαρακτηρίζεται από *απλότητα*. Τόσο το περιεχόμενο της ιστορίας όσο και ο τρόπος που η εκπαιδευτικός θα την πει, πρέπει να είναι απλός. Τα νήπια δεν εντυπωσιάζονται από μεγαλοστομίες, από σύνθετες λέξεις και δυσνόητα πράγματα. Αυτό που χαίρονται είναι ο απλός λόγος. Για να συγκινήσει η νηπιαγωγός το ακροατήριό της πρέπει να μιλήσει στη γλώσσα του. Να συνειδητοποιήσει ότι μιλάει σε μικρά παιδιά και τότε ας είναι σίγουρη ότι πριν πει κάτι, αυτό το «κάτι» γίνεται κατανοητό από εκείνα.

Ένα δεύτερο στοιχείο που πρέπει να έχει η αφήγηση, είναι η *αμεσότητα*. Τα γεγονότα μέσα στην

ιστορία πρέπει να εξελίσσονται ομαλά. Η σύνδεση της μίας σκηνής με την άλλη πρέπει να γίνεται με απλό και κατανοητό τρόπο. Η Ρούλα Παπανικολάου και η Τασούλα Τσιλιμένη 1992 αναφέρουν ότι «τα σχόλια και οι περιγραφές που δεν είναι απαραίτητα, καταστρέφουν τη δράση και εμποδίζουν τη φαντασία των παιδιών να φτάσει ομαλά στο τέλος της ιστορίας». Το συγκεκριμένο παραμύθι όμως δεν είναι μεγάλο σε έκταση, οπότε πιστεύω ότι όχι μόνο μπορεί να μεταδώσει η νηπιαγωγός γλαφυρά τις περιγραφές που γίνονται, αλλά το θεωρώ και αναγκαίο, ώστε να μπορέσουν τα νήπια να φανταστούν το πλαίσιο μέσα στο οποίο εκτυλίσσεται η ιστορία. Τα περιγραφικά μέρη που υπάρχουν είναι εκείνα που θα βοηθήσουν το παιδί να φτιάξει τις σκηνές στο μυαλό του και να αποκτήσει μια ολοκληρωμένη εικόνα.

Η *δραματικότητα* είναι μία ακόμη βασική προϋπόθεση για μια καλή αφήγηση. Διαβάζοντας την ιστορία η νηπιαγωγός πρέπει να μπει στο χαρακτήρα του κάθε ήρωα και να εμβαθύνει. Δεν πρέπει να αντιμετωπίσει την ιστορία επιφανειακά. Ανάλογα με τη σκηνή και το πρόσωπο που μιλά, να αλλάξει τον τόνο και το ύφος της φωνής της. Πρέπει η ίδια η εκπαιδευτικός να συναρπάζεται από αυτό που κάνει, για να μεταφέρει αυτή την ευχαρίστηση και στα παιδιά.

Όλα αυτά, όμως, δεν θα είχαν κανένα αποτέλεσμα, αν η εκπαιδευτικός δεν έχει *ενθουσιασμό* γι' αυτό που κάνει. Να χαίρεται και να χαίρονται και τα παιδιά μαζί της. Να το αντιμετωπίζει σαν μια πρόκληση και όχι σαν κάτι δεδομένο και βαρετό.

Γενικότερα, υπάρχουν κάπου δέκα τεχνικές αφήγησης μιας ιστορίας ή ενός λογοτεχνικού κειμένου. Η χρήση εικόνων, η χρήση ταινιών μικρού μήκους, η χρήση μαγνητοφώνων με κασέτες που έχουν προετοιμαστεί είτε από τη νηπιαγωγό είτε από τα παιδιά, η ανάθεση της αφήγησης σε έναν παππού ή μια γιαγιά, η χρήση από τη νηπιαγωγό του βιβλίου και των εικόνων που έχει μέσα, η λέξη-προς-λέξη ανάγνωση του παραμυθιού. Υπάρχει ακόμη η εναλλακτική δυνατότητα να χρησιμοποιήσει η νηπιαγωγός κούκλες, σε περίπτωση που αυτές μπορούν να ενσωματωθούν στην ενότητα που διδάσκει. Μπορεί να πραγματοποιήσει την προσέγγιση της ιστορίας λέγοντάς την απέξω και προετοιμάζοντας κάθε φορά τα παιδιά για το τι θα ακούσουν στη συνέχεια. Μπορεί ακόμη να ετοιμάσει τη διδασκαλία με συμμετοχή των νηπίων, καθώς θα πάρουν εκείνα το λόγο. Τέλος, συνιστάται και η βιωματική παρουσίαση της ιστορίας, όταν οι σκηνές είναι περιγραφικές και μπορεί να τις παρακολουθήσει το νήπιο.

Καμία από αυτές τις προσεγγίσεις δεν πιστεύω ότι καταφέρνει να φέρει το παιδί σε μία τόσο στενή σχέση με το παραμύθι όσο αυτή που περιέγραψα παραπάνω. Είναι μεν εναλλακτικοί τρόποι να προσεγγίσεις ένα κείμενο, αλλά επειδή το συγκεκριμένο προσεγγίζει τόσο σημαντικά θέματα και έχει περιεχόμενο με το οποίο δεν είναι εξοικειωμένα τα παιδιά (θάνατος), θέλει μεγάλη προσοχή στη διδασκαλία του. Θεωρώ πως όλη η «μαγεία» στη δραστηριότητα που περιέγραψα έγκειται στο ότι τα παιδιά κλείνουν τα μάτια τους και χαλαρώνουν.

Επέλεξα να έχουν τα παιδιά κλειστά τα μάτια τους, γιατί με αυτόν τον τρόπο θα μπορέσουν να δώσουν το 100% των δυνατοτήτων τους. Θα τους συνεπάρει η αφήγηση, θα φτιάχνουν κάθε στιγμή μία

καινούρια εικόνα στο μυαλό τους, δεν θα τους αποσπάσει κάτι εύκολα την προσοχή, θα μπορέσουν έστω και για λίγο να «ταξιδέψουν» στα μονοπάτια του παραμυθιού και να βιώσουν πιο έντονα την ιστορία. Έχοντας κλειστά τα μάτια του, το παιδί νομίζει ότι βρίσκεται στο χώρο μόνο ο εαυτός του και η πλοκή του παραμυθιού. Ταυτίζεται με τον ήρωα και συμπάσχει.

Με αυτή τη διαδικασία που περιέγραψα θα μπορέσουν να επιτευχθούν οι στόχοι που έθεσα αρχικά. Και έθεσα τους συγκεκριμένους ως βασικούς στόχους, για το λόγο ότι διαβάζοντας ένα παραμύθι τέτοιου είδους και θέλοντας ο εκπαιδευτικός να περάσει μηνύματα που δεν είναι πολύ εύκολο να εξηγήσει με λόγια στα παιδιά, πρέπει να δουλέψει και άλλους τομείς, όπως είναι τα συναισθήματα, και πρέπει να βάλει τα παιδιά στη διαδικασία να κάνουν «δικό τους» το παραμύθι. Με αυτόν τον τρόπο θα το προσεγγίσουν σαν να ήταν στη θέση της πρωταγωνίστριας της ιστορίας.

Δραστηριότητα 2: Εικαστική δημιουργία.

Αφού τελειώσει η πρώτη δραστηριότητα, χωρίς να συζητήσουν κάτι περαιτέρω, η νηπιαγωγός ζητά από τα παιδιά να χωριστούν σε τέσσερις ομάδες και να μεταφερθούν στη γωνιά των εικαστικών. Κάθε ομάδα θα πάρει ό,τι υλικά θέλει και θα ζωγραφίσει μια σκηνή, μια εικόνα του παραμυθιού, έτσι όπως τη φαντάστηκε. Να μην θα χωριστούν σε ομάδες, αλλά θα δουλέψει το κάθε παιδί ατομικά. Η πρώτη ομάδα καλείται να ζωγραφίσει κάτι που την έκανε να είναι χαρούμενη. Η δεύτερη κάτι που την στεναχώρησε και δεν της άρεσε, η τρίτη κάτι που την εντυπωσίασε και η τέταρτη κάτι που θα άλλαζε στην ιστορία. Ενώ ζωγραφίζουν, η νηπιαγωγός μπορεί να βάλει να ακούγεται το τραγούδι «*Το κορίτσι με τα σπίρτα*», σε στίχους και μουσική των Χάρη & Πάνου Κατσιμίχα, το οποίο έχει γραφτεί για το συγκεκριμένο παραμύθι. Μόλις τελειώσουν, μαζεύονται και πάλι στην παρεούλα. Το καθένα θα έχει μαζί του αυτό που δημιούργησε, θα το δείξει και θα βγει να πει με λόγια πια, αυτό που έφτιαξε. Στο τέλος θα κρεμάσουν όλες τις ζωγραφιές σε τέσσερα διαφορετικά χαρτόνια, τα οποία θα κολλήσουν στο τέλος το ένα δίπλα στο άλλο στον τοίχο της παρεούλας.

Στόχοι: Α) Τα παιδιά μόνα τους, πριν γίνει μια οργανωμένη συζήτηση με τη νηπιαγωγό, να ανακαλέσουν την ιστορία και να μουν σε μια αρχική κριτική προσέγγιση. Β) Να αρχίσουν να αντιλαμβάνονται πώς βίωσαν την ιστορία. Γ) Να αποτυπώσουν στο χαρτί αυτό που τους έμεινε ως ευχαριστο, δυσάρεστο, πρωτοφανές και να αντιληφθούν τι θα ήθελαν να αλλάξουν στην ιστορία. Δ) Να κληθούν να υποστηρίξουν την άποψή τους και να μάθουν να προβάλλουν στοιχειώδη επιχειρηματολογία. Ε) Να κάνουν μια πρώτη εμπέδωση στο παραμύθι χωρίς την παρέμβαση του εκπαιδευτικού.

Η ζωγραφική είναι μια τέχνη που ελκύει πολύ τα παιδιά αυτής της ηλικίας. Είναι ένας τρόπος να εκφράζονται και να τοποθετούν στο χαρτί τις σκέψεις τους, τους φόβους τους, τις ανάγκες τους. Όπως γράφει και η Molegou: «Μια μογιά στα χέρια ενός παιδιού είναι ένα κλειδί που ξεκλειδώνει σκέψεις και συναισθήματα από τον κόσμο του». Ο παιδαγωγός, για να είναι σωστός στη δουλειά του και απέναντι στα παιδιά και στις ανάγκες που αυτά έχουν,

δεν πρέπει να τα περιορίσει, αλλά να τα αφήσει μπροστά σε ένα πλήθος υλικών (αφού έχουν πάρει τα κατάλληλα ερεθίσματα από το παραμύθι). Με αυτόν τον τρόπο θα εκδηλώσουν ελεύθερα τη φαντασία, τις γνώσεις και τα αισθήματά τους. Αυτός είναι και ο λόγος που επέλεξα, μία τουλάχιστον δραστηριότητα στην προσέγγιση του παραμυθιού να σχετίζεται με τη ζωγραφική.

Ο Αντώνης Τσιρίμπας 1969, σελ. 49, αναφέρει πως, όταν τα παιδιά κάνουν χειροτεχνίες και ζωγραφίζουν κάτι από το παραμύθι αφού έχει γίνει η αφήγησή του, αυτό είναι πολύ ενδιαφέρον γι' αυτά. Όχι μόνο αναπτύσσουν έτσι τη φαντασία τους, αλλά ρευστοποιούν τη δημιουργικότητα, με αποτέλεσμα να προκύπτουν πολλές φορές πρωτότυπα χειροτεχνικά έργα. Χαρακτηριστικά, η Άννα Μενδρινού είπε σε ένα σεμινάριο παιδικής λογοτεχνίας: «Θέλω να συστήσω σε εσάς τους εκπαιδευτικούς να δίνετε στα παιδιά να ζωγραφίζουν εικόνες από διάφορες ιστορίες και παραμύθια, γιατί πέρα από τη δημιουργική τους απασχόληση με τη ζωγραφική μαθαίνουν τη σχέση εικόνας-λόγου και απολαμβάνουν περισσότερο τα βιβλία τους».

Ανέφερα ακόμη, ότι κατά τη διάρκεια που θα ζωγραφίζουν τα παιδιά θα ακούνε κι ένα σχετικό τραγούδι. Με το τραγούδι δημιουργείται ένα άλλο κλίμα μέσα στην αίθουσα. Επειδή το συγκεκριμένο παραμύθι από τη φύση του προσεγγίζει σοβαρά και όχι και τόσο ευχάριστα θέματα, το τραγούδι και η ζωγραφική θα χαλαρώσουν λίγο το κλίμα, θα κάνουν τα παιδιά να αισθανθούν όμορφα, χωρίς όμως να φτάνουν στο άλλο άκρο. Αν και έχει γραφτεί για το παραμύθι, το τραγούδι των αδελφών Κατσιμίχα δεν κινείται σε αργούς και μελαγχολικούς ρυθμούς. Δίνει μία εύθυμη νότα. Με αυτόν τον τρόπο τα παιδιά θα είναι πιο προετοιμασμένα για να συνεχίσουν την προσέγγιση του παραμυθιού μέσα από συζήτηση. «Γιατί το καθετί βρίσκει απήχηση στην παιδική ψυχή, όταν αυτή είναι έτοιμη να το δεχτεί» (Ρούλα Παπανικολάου 1996, σελ. 47).

Αμέσως μετά, αφού ζωγραφίσουν, τα νήπια καλούνται να βγουν ενώπιον των συμμαθητών και της νηπιαγωγού και να μιλήσουν γι' αυτό που ζωγράρισαν. Έτσι θα καλλιεργήσουν τον τρόπο με τον οποίο εκφράζονται, θα αποκτήσουν περισσότερη αυτοπεποίθηση και θα νιώσουν ότι το έργο τους, η σκέψη τους, ακόμα και η κριτική τους πάνω στο περιεχόμενο του παραμυθιού, έχει νόημα για την ομάδα. Είναι ένας καλός τρόπος για να ξεκινήσει από τα ίδια τα παιδιά η προσέγγιση του παραμυθιού. Πριν μιλήσει η νηπιαγωγός και τους κάνει ερωτήσεις, θα έχουν εκείνα το λόγο.

Συμπερασματικά λοιπόν, μια τέτοιου είδους άσκηση πιστεύω πως είναι απαραίτητη μετά την αφήγηση του παραμυθιού «*Το κοριτσάκι με τα σπέρτα*», γιατί υποβοηθάει και τη διδασκαλία αλλά και το παιδί γενικότερα να εκφραστεί. Μπαίνει μόνο του στη διαδικασία να προσεγγίσει κάποια πράγματα και να τα κριτικάρει.

Δραστηριότητα 3: Συζήτηση γύρω από το παραμύθι και δραστηριοποίηση.

Τα παιδιά, αφού κολλήσουν τις ζωγραφιές τους στο χαρτόνι, θα μαζευτούν και θα κάτσουν σε κύκλο. Η νηπιαγωγός θα αρχίσει να κάνει ερωτήσεις στα παιδιά για να τα βοηθήσει να εκφράσουν την άποψή τους γύρω από το παραμύθι που άκουσαν.

Αφού συζητήσουν και καταλήξουν σε κάποια συμπεράσματα, θα βρουν με ποιους τρόπους μπορούν να βοηθήσουν στις μέρες μας άπορα παιδιά, όπως ήταν και το κοριτσάκι με τα σπέρτα. Βρίσκοντας τρόπους και οργανώνοντας τη βοήθεια που θα προσφέρουν, θα συνειδητοποιήσουν ότι και εκείνα μπορούν να βοηθήσουν έναν άπορο.

Στόχοι: Α) Να μάθουν ότι οι άνθρωποι αλληλοεξαρτώνται. Β) Να κατανοήσουν ότι όλες οι οικογένειες έχουν τις ίδιες βασικές ανάγκες (π.χ. στέγη, τροφή, ένδυση) και χωρίς την ικανοποίησή τους δεν μπορούν να επιβιώσουν. Γ) Να αναγνωρίσουν ότι υπάρχουν άνθρωποι που στερούνται αγαθών. Δ) Να αναγνωρίσουν την αξία κάθε ατόμου χωριστά. Ε) Να σέβονται τους άλλους και να καλλιεργούν συνεχώς το ενδιαφέρον τους γι' αυτούς. ΣΤ) Να αποδείξουν στην πράξη ότι ενδιαφέρονται για τους άπορους και να μη μένουν μόνο στα λόγια. Ζ) Να αρχίσουν να εμβαθύνουν όλο και περισσότερο στο περιεχόμενο και τα νοήματα του παραμυθιού (Ευγενία Κουτσουβάνου 1999, σελ.165-167 & 193-195, Ευγενία Κουτσουβάνου & Τότα Αρβανίτη-Παπαδοπούλου 2008, σελ.142-147).

Είναι αναγκαίο να υπάρξει μια συζήτηση πάνω στα θέματα που προσεγγίζει το παραμύθι. Και όχι απλά να υπάρξει μια συζήτηση, αλλά αυτή να καταλήξει κάπου. Τα βασικά θέματα που προσεγγίζει «*Το κοριτσάκι με τα σπέρτα*» είναι οι κοινωνικές ανισότητες που αναπαράγει η κοινωνία, το γεγονός ότι ένα κοριτσάκι πεθαίνει από την πείνα και το κρύο έξω στους δρόμους ενώ όλοι οι οικονομικά ευκατάστατοι το περιθωριοποιούν και δεν του δίνουν καμιά σημασία. Πόσο αντιφατικό είναι σε τέτοιες μέρες χριστουγεννιάτικες, δηλαδή σε μέρες αγάπης, όλοι να νοιάζονται μόνο για τον εαυτό τους και να κοιτάζουν τα ανούσια πράγματα ενώ ένα παιδί πεθαίνει; Όλα αυτά πρέπει μέσα από τις κατάλληλες ερωτήσεις να τα θίξουμε με τα παιδιά: «-Σας άρεσε το παραμύθι; - Ποιος ήταν ο ήρωας του παραμυθιού; -Τι έκανε; -Τι έγινε στη συνέχεια; -Γιατί δεν έδιναν σημασία οι περαστικοί στο κοριτσάκι με τα σπέρτα; -Πιστεύετε ότι έκαναν σωστά; -Εσείς αν ήσασταν στη θέση τους τι θα κάνατε; -Το κοριτσάκι γιατί φοβόταν να πάει στο σπίτι του; -Πώς πιστεύετε ότι ένιωθε; -Εσείς θα νιώθατε το ίδιο στη θέση του; -Τι θα κάνατε; -Τι ήταν αυτό που σας άρεσε ή δεν σας άρεσε πιο πολύ; -Γιατί; -Πώς νιώσατε; (Τα τελευταία ερωτήματα τα προσέγγισαν τα παιδιά και στη δεύτερη δραστηριότητα. Αλλά η νηπιαγωγός τα ρωτάει ξανά, για να δει τη συνολική εκτίμηση που έχουν, καθώς τώρα προσεγγίζουν συνολικά το περιεχόμενο του παραμυθιού). - Υπάρχουν παιδιά σήμερα που πεινάνε και πεθαίνουν όπως το κοριτσάκι με τα σπέρτα; -Μπορούμε να κάνουμε κάτι γι' αυτά;» Υπάρχουν κι άλλες ερωτήσεις που θα μπορούσε να κάνει η νηπιαγωγός, γιατί αυτές εξαρτώνται πολύ και από τις απαντήσεις που δίνουν τα παιδιά. Μεγαλύτερη σημασία όμως έχουν τα ερωτήματα που βάζουν τα παιδιά να σκεφτούν, ποιες είναι οι βασικές ανάγκες ενός παιδιού και τι ήταν αυτό που έλειπε από το συγκεκριμένο κορίτσι. (Στο σημείο αυτό μπορούν να αξιοποιηθούν τα οράματα του κοριτσιού). Τι θα έκαναν εκείνα στη θέση των περαστικών; Έτσι θα συνειδητοποιήσουν ότι και σήμερα υπάρχουν τέτοια παιδιά και θα μουν στη διαδικασία να σκεφτούν, με ποιο τρόπο μπορούν να τα βοηθήσουν.

Κατά τη διάρκεια της επεξεργασίας του κειμένου η νηπιαγωγός μπορεί να αξιοποιήσει εκφράσεις όπως: «Δεν τολμούσε να γυρίσει στο σπίτι της, γιατί δεν είχε πουλήσει ούτε ένα κουτάκι σπίρτα και δεν είχε κερδίσει ούτε μία πεντάρα. Ο πατέρας της θα την έδερνε και έπειτα στο σπίτι έκανε τόσο κρύο όσο κι εδώ έξω στο δρόμο». Μπορεί ακόμη να ξαναδιαβάσει ένα-ένα τα οράματα του κοριτσιού, να τα επεξεργαστούν ομαδικά και μέσα από αυτά να καταλήξουν στις ανάγκες που είχε το κοριτσάκι και κατ' επέκταση κάθε παιδάκι στον κόσμο. Γιατί ζεστασιά, φαγητό, οικογένεια και αγάπη είναι βασικές ανάγκες για έναν άνθρωπο.

Αφού γίνει όλη αυτή η συζήτηση, αρχίζουν τα παιδιά να προτείνουν ιδέες για το τι μπορούν να κάνουν. Παροτρύνουμε τα παιδιά να φτιάξουν μόνα τους διάφορα πράγματα που μπορεί να σκεφτούν: με τη βοήθεια της νηπιαγωγού να φτιάξουν γλυκά, να φέρουν τρόφιμα και ρούχα από το σπίτι τους και να αποφασίσουν πού θα τα δωρίσουν (πχ. στην ενορία της εκκλησίας). Να προτείνουν και εκείνα ιδέες για το πού μπορούν να ψάξουν γι' αυτό, έτσι ώστε να αναλάβουν και μόνα τους δράση.

Σε περίπτωση που η νηπιαγωγός δει ότι τα νήπια δυσκολεύονται να συζητήσουν πάνω στο θέμα και να καταλάβουν τις έννοιες, μπορεί να ψάξει με τα παιδιά στο Ίντερνετ και σε βιβλία, για να βρουν παιδιά που πεινάνε και στερούνται βασικών αγαθών.

Η δραστηριότητα αυτή θεωρώ πως είναι ακόμη πιο σημαντική από τις προηγούμενες. Τα νήπια καλούνται να μπουν στη θέση κάποιου άλλου. Να μπουν στη θέση του κοριτσιού, να μπουν στη θέση των περαστικών, να μπορέσουν να βιώσουν τα ανάλογα συναισθήματα και να μη μείνουν εκεί, αλλά να προβούν και σε πράξεις βοηθώντας παιδιά που έχουν ανάγκη. Καλούνται να ξεφύγουν από το θεωρητικό επίπεδο και να ψάξουν για μία λύση. Να αναλάβουν δράση ως ενεργοί πολίτες.

Είναι σημαντικό στη δραστηριότητα αυτή να μιλήσουν όλα τα παιδιά. Το καθένα προέρχεται από διαφορετική οικογένεια, έχει άλλα βιώματα, άλλο χαρακτήρα και η κάθε απάντηση μπορεί να αποτελέσει πηγή έμπνευσης για μια καινούρια συζήτηση. Μπορεί κανείς να αντιτείνει ότι τα παιδιά είναι ακόμη μικρά, δεν έχουν διαμορφώσει ακόμη χαρακτήρα για να απαντάνε σε τέτοιες ερωτήσεις. Και όμως, αυτή η ηλικία του παιδιού είναι η πιο «αγαθή». Αν η νηπιαγωγός δουλέψει σωστά και το αγαπήσει πραγματικά, θα μπορέσει να του μεταδώσει σωστές αξίες που θα το ακολουθούν στη ζωή του. Ο εκπαιδευτικός έχει χρέος να εφοδιάσει το παιδί, να το καταστήσει ένα «κοινωνικό ον».

Σε ένα άρθρο της η Mary Renck Jalongo 2004 τονίζει τη σημασία που έχουν οι ιστορίες που δίνουν μαθήματα ζωής στους αναγνώστες. Μια τέτοια ιστορία θεωρώ πως είναι και «*Το κοριτσάκι με τα σπίρτα*». Στο κείμενό της αναφέρει κάποιες ερωτήσεις που πρέπει να κάνει η νηπιαγωγός στο παιδί, έτσι ώστε αυτό να προσεγγίσει σωστά το κείμενο και να καταλάβει τα μηνύματα που έχει να του προσφέρει. Κάποιες από αυτές έχω αναφέρει κι εγώ παραπάνω, αλλά προσαρμοσμένες στο παραμύθι «*Το κοριτσάκι με τα σπίρτα*».

Δραστηριότητα 4 (εναλλακτική): *Δραματοποίηση του παραμυθιού.*

Από τη δεύτερη κιόλας δραστηριότητα μια ομάδα παιδιών κλήθηκε να αλλάξει κάτι στο παραμύθι. Στη δραστηριότητα αυτή τα παιδιά θα συναποφασίσουν ένα διαφορετικό τέλος που θα ήθελαν να δώσουν στο «*Κοριτσάκι με τα σπίρτα*». Όλο αυτό είναι συνέχεια και της προηγούμενης δραστηριότητας, αφού έχουν εκφράσει ήδη τα παιδιά τι δεν τους άρεσε στην εξέλιξη της ιστορίας. Η τάξη θα χωριστεί σε δύο ομάδες. Η μία ομάδα θα δραματοποιήσει την ιστορία έτσι όπως την παρουσιάζει ο συγγραφέας, και η άλλη θα δραματοποιήσει την ιστορία με ένα δικό της τέλος. Μετά θα υπάρξει μια καταληκτική συζήτηση σχετικά με το πώς ένιωσε η κάθε ομάδα όταν ήταν απλός θεατής και όταν συμμετείχε στο έργο.

Η δραστηριότητα αυτή μπορεί να αποτελέσει μια συνέχεια με τις προηγούμενες, αλλά για το συγκεκριμένο παραμύθι δεν είναι υποχρεωτική κατά τη γνώμη μου. Η δραματοποίηση είναι μεν κάτι ευχάριστο για τα παιδιά και τους αρέσει, αλλά στο συγκεκριμένο παραμύθι (που έχει κατάληξη το θάνατο και είναι τόσο σκληρό) είναι κάπως ριψοκίνδυνο. Αυτός είναι και ο λόγος που τη συγκεκριμένη δραστηριότητα θα μπορούσε να την επιδιώξει ο εκπαιδευτικός μόνο σε περίπτωση που τα παιδιά δείξουν ότι δεν έχουν ευαισθητοποιηθεί πάνω στο θέμα και αυτός είναι ίσως ο πιο συγκλονιστικός τρόπος για να το πετύχουν: Να βιώσουν τη μια κατάσταση, να βιώσουν την άλλη, και τις δύο μέσα από τη ματιά του θεατή και του «ηθοποιού». Θα ήταν συγκλονιστική εμπειρία, πιστεύω, αλλά θα ήθελε και πολύ καλή οργάνωση και διαχείριση από τη νηπιαγωγό. Το θέμα που προσεγγίζεται στο παραμύθι είναι δραματικό. Αυτό το δράμα αν μεταβληθεί σε κωμωδία μέσα από ένα δρώμενο των παιδιών, τότε όλη η διδασκαλία θα αποτύχει. Γι' αυτό το λόγο θεωρώ ότι η επιλογή της δραστηριότητας αυτής εξαρτάται και από τα ίδια τα παιδιά που έχει γύρω του ο εκπαιδευτικός.

Δραστηριότητα 5 (εναλλακτική): *Δημιουργία παραμυθιού με εικόνες.*

Τα παιδιά έπειτα από τη συζήτηση που είχαν με τους συμμαθητές τους και τη νηπιαγωγό αποφασίζουν ποιο διαφορετικό τέλος θα έδιναν στην ιστορία του κοριτσιού, με βάση αυτό που θα έκαναν εκείνα. Τα παιδιά, λοιπόν, καλούνται να φανταστούν ότι ζουν στην ίδια εποχή και στην ίδια πόλη, την ίδια στιγμή με το κοριτσάκι με τα σπίρτα. Συναντώντας το στο δρόμο εκείνη τη νύχτα, καλούνται να ζωγραφίσουν το τέλος που εκείνα θα έδιναν. Οι ζωγραφιές των παιδιών θα μπουν όλες σε ένα μεγάλο χαρτόνι που θα έχει ως τίτλο: «*Το δικό μας κοριτσάκι με τα σπίρτα*».

Στόχοι: Α) Να εκφράσουν -με τον τρόπο τους και πάλι- αυτό που πραγματικά θα έκαναν. Β) Να μπουν στη θέση του ενήλικα, να νιώσουν ότι αναλαμβάνουν δράση και να αποτυπώσουν τις ιδέες τους στο χαρτί. Γ) Να συνειδητοποιήσουν ότι με μια πράξη τους σε ανάλογη περίπτωση μπορεί να σώσουν ένα παιδί.

Η δραστηριότητα αυτή είναι καταληκτική, προκειμένου τα παιδιά να χαλαρώσουν από τη συζήτηση και από το «βαρύ» κλίμα που ίσως επικρατούσε. Είναι όμως και αυτή εναλλακτική. Η νηπιαγωγός θα την εφαρμόσει σε περίπτωση που τα παιδιά έχουν ευαισθητοποιηθεί κατάλληλα από τις

τρεις προηγούμενες δραστηριότητες και δεν θα οργανώσει το θεατρικό δρώμενο. Η δραστηριότητα έρχεται να «κλείσει» το παραμύθι «*Το κοριτσάκι με τα σπέρτα*» με αυτό που εξαρχής ήταν σκοπός: Να ευαισθητοποιηθούν τα παιδιά απέναντι στους ανθρώπους που το έχουν ανάγκη και να αρχίσουν να τους βοηθάνε με όποιο τρόπο μπορούν. Αυτό είναι το σημείο στο οποίο ο εκπαιδευτικός δίνει βαρύτητα και γι' αυτό θα ήταν ένας ωραίος αλλά και ευχάριστος τρόπος να τελειώσει η επεξεργασία του παραμυθιού.

Σχόλια και προβληματισμός πάνω στην προσέγγιση του παραμυθιού:

Ο θάνατος είναι ένα γεγονός καθοριστικό στο παραμύθι. Εντούτοις θεωρώ πως η νηπιαγωγός πέρα από την 3^η δραστηριότητα, όπου γίνεται μια συζήτηση πάνω στην ιστορία και την πλοκή, δεν είναι ωφέλιμο να προσεγγίσει την έννοια του θανάτου. Χαρακτηριστικά λέγεται προς το τέλος του παραμυθιού: «Το πρωί βρήκανε το φτωχό κοριτσάκι στην ίδια γωνιά. Τα μάγουλά του ήταν είχαν απαλό ρόδινο χρώμα και τα χείλη του μισάνοιχτα χαμογελούσαν. Ήταν νεκρό...». Από αυτό το χωρίο φαίνεται έστω και λίγο ο τρόπος με τον οποίο προσεγγίζεται η έννοια του θανάτου. Ο θάνατος του κοριτσιού αποτέλεσε λύτρωση γι' αυτό από τα δεινά και τις κακουχίες της ζωής. Πώς γίνεται, λοιπόν, να μεταφέρεις κάτι τέτοιο σε ένα παιδί νηπιαγωγείου, χωρίς να φοβηθείς τι θα συμβεί μετά; Ένα παιδί ποτέ δεν μπορείς να ξέρεις πώς αντιλαμβάνεται κάποια πράγματα και τι βιώματα μπορεί να έχει από το σπίτι του. Αν βιώσει μια τεταμένη κατάσταση, ίσως πιστέψει ότι πρέπει να δώσει τέλος στη ζωή του, για να είναι ευτυχισμένο. Σε καμία περίπτωση δεν θα ήθελε η νηπιαγωγός να βρεθεί αντιμέτωπη με ένα τόσο τραγικό γεγονός. Γι' αυτό το λόγο, γνώμη μου είναι να θιχτεί ο θάνατος ως αποτέλεσμα της αδιαφορίας των ανθρώπων και να τονιστεί η αλλαγή που μπορούν τα παιδιά -και κατ' επέκταση η κοινωνία - να φέρουν σ' αυτούς τους ανθρώπους βοηθώντας τους.

Αυτό είναι και το σημείο που διαφωνώ εντελώς με το άρθρο της Ευαγγελίας Τσεπαπαδάκη 2003. Στο πρώτο κεφάλαιο του άρθρου της αναφέρει ως κεντρικό μήνυμα του παραμυθιού ότι «ο θάνατος κάποιες φορές προσφέρει λύτρωση από τα βάσανα της ζωής, και ενώ τα συναισθήματα για το θάνατο είναι κυρίως αρνητικά, στη συγκεκριμένη περίπτωση είναι θετικά. Είναι συναισθήματα χαράς και ανακούφισης». Σε καμία περίπτωση δεν πιστεύω ότι αυτό είναι το κεντρικό μήνυμα του παραμυθιού. Αυτό που ήθελε να προβάλει ο συγγραφέας, είναι η ασπλαχνία που έχουν οι άνθρωποι απέναντι σε όσους έχουν ανάγκη τη βοήθειά τους, είναι οι κοινωνικές ανισότητες που αναπαράγει συνεχώς η κοινωνία κι επιφέρουν ως αποτέλεσμα το θάνατο. Έχει μεν σημασία ο θάνατος, αλλά αυτό στο οποίο πρέπει όλοι να εμμένουμε και να αλλάξουμε, είναι η στάση του κόσμου που σε μια μέρα αγάπης ασχολιόταν με μικροπράγματα αντί να προσφέρει βοήθεια στο κοριτσάκι.

Στο άρθρο της η Τσεπαπαδάκη αναφέρει, ακόμη, το θάνατο ως γεγονός που προκαλεί και αρνητικά και θετικά συναισθήματα στα νήπια. Αλλά μου φαίνεται ότι υπερτονίζει το θετικό συναίσθημα, αφού το παρουσιάζει ως κεντρικό μήνυμα του παραμυθιού. Στον επίλογο της αποδέχεται και η ίδια ότι «ο θάνατος ως γεγονός προκαλεί μεγάλες

αναταραχές στον ψυχικό και συναισθηματικό κόσμο του παιδιού και πολλές φορές έντονες αντιδράσεις με μακροπρόθεσμα συμπτώματα». Υποστηρίζει ότι το «*Κοριτσάκι με τα σπέρτα*» είναι ένα πολύ ωραίο μέσο συζήτησης για το θάνατο, αλλά δυστυχώς στα νηπιαγωγεία δεν το εκμεταλλεύονται. Εγώ πάλι υποστηρίζω ότι το παραμύθι αυτό να μην συγκινεί, αλλά δεν είναι κατάλληλο για να διδάξει την έννοια του θανάτου – και μάλιστα σε παιδιά προσχολικής ηλικίας. Όπως ανέφερα και παραπάνω, έχει να τους προσφέρει άλλα, πολύ πιο σημαντικά πράγματα για τη διαμόρφωση της προσωπικότητάς τους.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Γεωργίου-Νίλσεν, Μ. (1994). *Μια φορά και έναν καιρό ήταν ένας Άντερσεν*. Αθήνα: Καστανιώτη.
2. Κουτσοβάνου, Ε. (1999). *Οι κοινωνικές επιστήμες στην προσχολική εκπαίδευση*. Αθήνα: Οδυσσέας.
3. Κουτσοβάνου, Ε. & Αρβανίτη-Παπαδοπούλου Τ. (2008). *Βοήθημα για νηπιαγωγούς. Πρόγραμμα Προσχολικής Εκπαίδευσης*. Αθήνα: Οδυσσέας.
4. Κόφρας, Α. Κ. (2002). *Γενική και ειδική διδακτική μεθοδολογία δραστηριοτήτων προσχολικής αγωγής*. Αθήνα: ιδιωτική έκδοση.
5. Μαλαφάντης, Κ. (2007). *Το παραμύθι στην εκπαίδευση. Ψυχοπαιδαγωγική διάσταση και αξιοποίηση*. Αθήνα: Ατραπός.
6. Παπανικολάου, Ρ. (1996). *Η ζωγραφική στο νηπιαγωγείο και στο δημοτικό σχολείο*. Θεσσαλονίκη: Μικρός Πρίγκιπας.
7. Παπανικολάου, Ρ., & Τσιλιμένη, Τ. (1992). *Η παιδική λογοτεχνία στο νηπιαγωγείο. Θεωρία και πράξη*. Αθήνα: Καστανιώτη.
8. Σακελαρίου, Χ. (1999). *Το παραμύθι χτες και σήμερα. Η ψυχοπαιδαγωγική και κοινωνική λειτουργία του*. Αθήνα: Πατάκη.
9. Τσεπαπαδάκη, Ε. (2003). «Τι συναισθήματα προκαλεί στα νήπια το γεγονός του θανάτου μέσα από το παραμύθι 'Το κοριτσάκι με τα σπέρτα'»; *Αισθητική Αγωγή*, 3, 28-31.
10. Τσιρίμπας, Α. (1969). *Ειδική διδακτική*. Αθήνα: Χιωτέλλη.
11. Andersen, Hans Christian: *Τα παραμύθια του Άντερσεν* (μτφρ. Δ. Στυλιανοπούλου-Βοσταντζή), Αθήνα: Ατλαντίς - Μ. Πεχλιβανίδης & Σία.
12. Jalongo Renck, M. (2004). "Stories that teach life lessons". *Early Childhood Today*, 36-42.

Αντωνία Φακιωλάκη

**Το κουκλοθεατρικό έργο
της Ευγενίας Φακίνου: «Ντενεκεδούπολη».
Με ποια μηνύματα διαπαιδαγωγεί ένα νήπιο;**

Εισαγωγή

Το κουκλοθεατρικό έργο «Ντενεκεδούπολη» γράφτηκε από την Ε. Φακίνου, η οποία γεννήθηκε το 1945 στην Αλεξάνδρεια, μεγάλωσε στην Αθήνα και σπούδασε γραφικές τέχνες και ξεναγός. Είναι μία παραμυθένια ιστορία που η συγγραφέας εμπνεύστηκε σε μια πολύ δύσκολη για το έθνος μας περίοδο, όπως εξομολογείται και η ίδια, στη Χούντα. «Μετά την πολιτιστική Ανοιξη του '63-'67, τότε που συνέβησαν ενδιαφέροντα γεγονότα στην Αθήνα, την Ελλάδα αλλά και σε ολόκληρο τον κόσμο, έφτασε ξαφνικά η περίοδος της καταπίεσης από τους Δυνάστες Δικτάτορες. Την εποχή αυτή οι Έλληνες δεν γνώριζαν ότι η μαύρη αυτή περίοδος θα κρατούσε μόνο επτά χρόνια, πίστευαν ότι θα κρατούσε πολύ περισσότερο, όπως συνέβη και σε άλλες χώρες, στην Ισπανία και την Πορτογαλία για παράδειγμα. Πίστευαν ότι θα κρατήσει για όλη τους τη ζωή και κυριαρχούσε ένα συναίσθημα βαθιάς απογοήτευσης στις καρδιές όλων των ανθρώπων την περίοδο αυτή. Στα πρώτα χρόνια όμως της μεταπολίτευσης, η χαρά ξαναγύρισε και ο δημιουργικός πυρετός άρχισε προκειμένου να αναπληρωθεί ο χαμένος χρόνος». Καρπός του ενθουσιασμού για τη μεταπολίτευση ήταν μεταξύ άλλων και η «Ντενεκεδούπολη».

Η αφορμή για να γραφτεί το συγκεκριμένο έργο, όπως πληροφορούμαστε, δόθηκε από τον τρίχρονο γιο της Ευγενίας Φακίνου, τη στιγμή που την ρώτησε: «Γιατί γελάμε εμείς τώρα;» στην Πλατεία της Κυψέλης, την ώρα που μόλις είχε πέσει η Χούντα και όλοι ξεχύθηκαν στους δρόμους για να πανηγυρίσουν. Η αφοπλιστική αυτή ερώτηση του μικρού παιδιού την έκανε να συνειδητοποιήσει ότι δεν υπήρχε εύκολος τρόπος για να πει κανείς σε ένα μικρό παιδάκι τι είχε συμβεί και να του δώσει να το καταλάβει, παρά μόνο με τη μορφή ενός παραμυθιού, με μια παραβολή. Από το γεγονός αυτό, βέβαια, το οποίο αποτέλεσε την αφορμή για να ενεργοποιηθεί η συγγραφέας και να συνθέσει ένα τέτοιου είδους κουκλοθέατρο, πέρασε καιρός. Χρειάστηκε να ταξιδέψει μέχρι το Βελιγράδι και να μάθει τις νέες τεχνικές του κουκλοθεάτρου και να αποφασίσει ότι ήθελε να φτιάξει ένα λαϊκό κουκλοθέατρο, που να μπορεί να το κάνει οποιοσδήποτε χωρίς να χρειάζεται ειδική κατάρτιση, κι επιπλέον να μη στοιχίζει τίποτα.

Η ανέξοδη αυτή ιδέα της Φακίνου αποτέλεσε την αφετηρία για πολλές νηπιαγωγούς και δασκάλες να χρησιμοποιήσουν πεταμένα και φαινομενικά άχρηστα υλικά και κατά κύριο λόγο ντενεκεδάκια, προκειμένου να οργανώσουν μια παράσταση κουκλοθεάτρου στην τάξη τους, χωρίς να ξοδέψουν περιττά χρήματα. Έτσι, πέρα από το γεγονός ότι διδάσκουν στα παιδιά την οικολογία και την ανακύκλωση των προϊόντων, τα φέρνουν σε επαφή με μεγαλύτερο φάσμα εποπτικών υλικών και εκείνα αποκτούν την ικανότητα να δημιουργούν μέσα από τη φαντασία τους τις κούκλες που θέλουν, χρησιμοποιώντας τα υλικά που εκείνα θέλουν, χωρίς

να είναι αναγκασμένα να παίξουν με συμβατικές κούκλες.

Η «Ντενεκεδούπολη» παρουσιάστηκε στις 12 Δεκεμβρίου του 1975 και είναι ένα βιβλίο που εξιστορεί με έναν πολύ όμορφο τρόπο τις έννοιες της Δημοκρατίας και της Δικτατορίας. Η ιστορία έχει να κάνει με μία πολιτεία, της οποίας οι κάτοικοι ζουν ειρηνικά, τα ντενεκεδάκια δηλαδή, ακολουθώντας τους δικούς τους κανόνες, που οι ίδιοι έχουν θεσμοθετήσει, μέχρι τη στιγμή που εμφανίζεται ένας δυνάστης ντενεκές, ο Λαδένιος (το όνομά του προέκυψε από το γεγονός ότι ήταν αρχικά ντενεκές λαδιού), αποφασισμένος να την κυβερνήσει τυραννικά. Μια φορά κι έναν καιρό, λοιπόν, ήταν η Ντενεκεδούπολη. Εκεί ζούσαν τα ντενεκεδάκια. Τα ονόματά τους ήταν: Σαρδέλας, Μηλίτσα, Βουτυρένιος, Σοφός, Οκ Μπαμ Μπαμ. Ήταν πολύ ευτυχισμένα. Κάποτε ήταν πολύ δυστυχισμένα, γιατί ζούσαν στα ντουλάπια, ενώ τώρα ζούσαν χαρούμενα στη δική τους πόλη. Μια μέρα ετοιμάζονταν να γιορτάσουν την όμορφη τροπή που πήρε η ζωή τους από τότε που ζουν στην πολιτεία αυτή. Όμως ξαφνικά εμφανίζεται ένα πολύ μεγάλο ντενεκεδάκι που είχε μέσα λάδι, ο Λαδένιος, και είπε: «-Εγώ είμαι ο αρχηγός σας! Θα κάνετε ό,τι σας λέω!». Τα ντενεκεδάκια δεν ήθελαν αρχηγό, αλλά αυτός επέμενε γιατί ήταν πιο μεγάλος και πιο δυνατός. Εκείνα τον φοβήθηκαν κι έτσι ο Λαδένιος έκανε ό,τι ήθελε στη δική τους πόλη. Ταλαιπωρούσε τα ντενεκεδάκια, τα οποία ήθελαν να τον διώξουν. Εκείνα προσπάθησαν να του μιλήσουν με όμορφο τρόπο, τον γαργάλησαν, προσπάθησαν να του κλείσουν το στόμα με μαγνήτη, αλλά δεν τα κατάφεραν να τον απομακρύνουν. Τη λύση την έδωσε ο Σοφός και με τη βοήθεια του Σαρδέλα, της Μηλίτσας αλλά και των υπολοίπων τον κάνανε πίτα και τον διώξαν. Τα ντενεκεδάκια αγανακτισμένα από τη δυσμενή και άδικη ζωή που περνούσαν, επιστράτευαν όλη τους την πονηριά και το κουράγιο μέχρι που τα κατάφεραν. Στο τέλος του έργου τα ντενεκεδάκια έχουν καταφέρει να πετύχουν τον στόχο τους και ο δυνάστης απομακρύνεται χωρίς να τους ξαναενοχλήσει πια, με αποτέλεσμα να συνεχίσουν να ζουν ευτυχισμένα όπως πριν.

Κεφάλαιο Πρώτο:

Ανάλυση των μηνυμάτων που περνά στα νήπια το έργο

Το ιδιαίτερο στοιχείο της «Ντενεκεδούπολης», πέρα από το εύρηστο και ανέξοδο υλικό της, ήταν η θεματολογία της. Μπορεί τα ονόματα που χρησιμοποιούνται στο έργο και η ιστορία να φαντάζει εξαιρετικά απλή και ευκολονόητη, αλλά αν προσέξουν καλύτερα πίσω από τις λέξεις, αυτό που πραγματικά διδάσκει η ιστορία αυτή στα παιδιά είναι ένα ανεκτίμητο μάθημα, γιατί τους μαθαίνει πώς να γίνουν ελεύθερα όντα. Η ιστορία αυτή αναφέρεται στην καταπίεση, την επανάσταση, την αναζήτηση της ελευθερίας και της αυτογνωσίας, την εντιμότητα και μη των ανθρώπων γύρω μας, την αξία της φιλίας και την αλληλεγγύη, αρετές που πρέπει να έχει κάθε άνθρωπος που θέλει να αποκαλείται έτσι. Τα θέματα της «Ντενεκεδούπολης» διαφέρουν από τις υπόλοιπες ιστορίες που διαβάζουν οι γιαγιάδες στα εγγονάκια τους για να τα βάλουν για ύπνο ή για να φάνε όλο το φαγητό τους. Ακόμα και σήμερα, 30 χρόνια από τη δημιουργία αυτού του έργου, συνεχίζει να διαβάζεται και να υπάρχει στα σπίτια των μικρών παιδιών, στα

σχολεία και στα νηπιαγωγεία, πράγμα που επιβεβαιώνει τη διαχρονικότητα των μηνυμάτων του.

Η παραμυθένια αυτή ιστορία απαιτεί την ενεργητική συμμετοχή των παιδιών, για να καθορίσουν την εξέλιξη της παράστασης και να δώσουν το τέλος. Οι ηθοποιοί είναι αναγκασμένοι να αυτοσχεδιάζουν για να ακολουθήσουν την πορεία του έργου, για τον λόγο ότι οι θεατές κάθε φορά χαράζουν ένα διαφορετικό τέλος, αφού ανάλογα με τις αποφάσεις που παίρνουν αλλάζει το τέλος ή ακόμα και η εξέλιξη της ιστορίας. Η «Ντενεκεδούπολη» γράφτηκε με σκοπό να προβληματίσει τον κόσμο και να τον ενεργοποιήσει, ώστε να σταματήσει να ανέχεται την καταδυνάστευση από τα πολιτικά πρόσωπα της εποχής, δηλαδή τους Χουντικούς, και να επαναστατήσει με σκοπό να γίνει ελεύθερος.

Οι χαρακτήρες του έργου είναι οι εξής: Στην εισαγωγή βρίσκεται ο ήλιος. Συζητά με τα παιδιά πριν αρχίσει το κυρίως μέρος του έργου, και τους δίνει να καταλάβουν ότι θα παρακολουθήσουν ένα έργο στο οποίο η ενεργή συμμετοχή τους είναι απαραίτητη. Ο Λαδένιος είναι ο δυνάστης που «με το έτσι θέλω» πήγε να τους κυβερνήσει. Είναι ο μονάρχης που θεωρεί ότι μαζί του η πόλη αυτή θα πάει μπροστά. Λέει μεγάλα λόγια, ότι νοιάζεται δηλαδή για τους υπηκόους του και ότι θέλει να κοπιάσει γι' αυτούς, ενώ στην πραγματικότητα τους έχει μόνο σαν υπηρέτες του. Τα ντενεκεδάκια υπηρετώντας τον αυταρχικό δυνάστη τρέχουν πανικόβλητα να ικανοποιήσουν τις παράδοξες ανάγκες του, όμως μια μέρα, μη μπορώντας πια να ανεχτούν αυτή την κακομεταχείριση, συσπειρώνονται και επαναστατούν. Ψάχνουν να βρουν με ποιον τρόπο θα τον απομακρύνουν από την πολιτεία τους. Γίνονται πολλές προσπάθειες και στο τέλος παρά τις δυσκολίες τα καταφέρνουν. Η παραπάνω αναδιατύπωση της ιστορίας γίνεται, προκειμένου να απεικονιστεί η συγκεκριμένη πολιτική περίοδος της Χούντας, στην οποία αναφέρεται η ιστορία, μια περίοδος που έζησε και βίωσε η συγγραφέας.

Πιο συγκεκριμένα όμως, ο Λαδένιος είναι όλοι εκείνοι οι δικτάτορες που δεν δίστασαν να σκοτώσουν για να πάρουν στα χέρια τους την εξουσία. Τα ντενεκεδάκια είναι οι Έλληνες πολίτες, προπάντων όμως οι φοιτητές που κλείστηκαν μέσα στο Πολυτεχνείο σε ένδειξη διαμαρτυρίας για τη λογοκρισία και τη γενικότερη απαγόρευση, οι οποίοι θέλησαν να ξεσηκωθούν και να διώξουν τους δυνάστες.

Το έργο αυτό περνά εξαιρετικά εύστοχα μηνύματα ως προς την κατάχρηση της εξουσίας. Μέσα από τον χαρακτήρα του Λαδένιου τα παιδιά κατανοούν την έννοια της αυθαιρεσίας και την ασέβεια που επιδεικνύουν μερικά αυταρχικά ηγετικά πρόσωπα. Αντιδρώντας τα παιδιά υποστηρίζουν την άποψη ότι τέτοιες προσωπικότητες δεν πρέπει να υπάρχουν στα πολιτικά δρώμενα, για τον λόγο ότι στην «Ντενεκεδούπολη» με τον ερχομό του δυνάστη Λαδένιου έπαψε να κυριαρχεί το κλίμα της ειρήνης και όλοι ξαφνικά έχασαν τον ύπνο τους, καθώς φοβούμενοι την πιθανή επιθετική συμπεριφορά του μεγαλώσωμου και τρομερού Λαδένιου επάνω τους, έκαναν οτιδήποτε τους ζητούσε προκειμένου να τον ευχαριστήσουν, προκειμένου να μην πάθουν εκείνοι κακό. Το ίδιο συμβαίνει και σε περιόδους Χούντας, γι' αυτό τα παιδιά πρέπει να παίρνουν σωστά πρότυπα και από τη μικρή τους ηλικία να μαθαίνουν να μην

καταπιέζουν τη θέλησή τους, φοβούμενα τις συνέπειες των πράξεών τους ή την απόρριψη του κόσμου. Πρέπει να υποστηρίξουν την άποψή τους με παρρησία και να υπερασπίζονται τα δικαιώματά τους, αν θέλουν να ζουν και να ονειρεύονται μέσα σε ένα ειρηνικό, ελεύθερο και δημιουργικό περιβάλλον.

Τα παιδιά μέσα από αυτό το έργο μαθαίνουν επίσης τη σημασία της αλληλεγγύης και του συλλογικού κλίματος, την έννοια της φιλίας και τη σημασία της συνεργασίας στη ζωή του ανθρώπου. Τα ντενεκεδάκια δεν ήταν απλοί κάτοικοι στην ίδια πολιτεία, αλλά συνδέονταν με δυνατούς δεσμούς φιλίας. Όλες τους οι αποφάσεις λαμβάνονταν από κοινού και ο ένας βοηθούσε τον άλλο σε περίπτωση που χρειαζόταν. Όλοι μαζί προσπάθησαν να ελευθερωθούν από την παρουσία του Λαδένιου, γιατί κατάλαβαν ότι μόνοι τους δεν μπορούσαν να τα καταφέρουν.

Τα παιδιά συμπαθούν τα ντενεκεδάκια και ταυτίζονται μαζί τους, γιατί βιώνουν κι αυτά την ανιδιοτελή φιλία και στηρίζονται στη δύναμη της φιλίας τους. Μαθαίνουν να αναπτύσσουν αισθήματα αλληλεγγύης και να καταπολεμούν τον έμφυτο εγωισμό τους προκειμένου να επιτευχθεί το κοινό καλό. Τέτοια πρότυπα βοηθούν στο να αναπτύξουν τα παιδιά την κοινωνικότητά τους, να πάψουν να διστάζουν και να τρέπονται και τελικά δημιουργούν φιλίες, γιατί μέσα από αυτές θα καταφέρουν να γίνουν ακόμα πιο δυνατοί χαρακτήρες, θα μάθουν να υπολογίζουν τον πλησίον τους και θα καταλάβουν ότι μέσα από τη δημιουργία τέτοιων σχέσεων καταπολεμούν τη μοναξιά, συναίσθημα που βασανίζει πολλούς ανθρώπους στις μέρες μας.

Ο παιδαγωγικός χαρακτήρας της «Ντενεκεδούπολης» έγκειται επίσης στο γεγονός του παραδειγματισμού των μικρών παιδιών από τη στάση που κράτησαν τα ντενεκεδάκια απέναντι στο πρόβλημα που ονομάζεται Λαδένιος. Οι χαρακτήρες του έργου όχι μόνο επαναστάτησαν προκειμένου να υπερασπιστούν τα δικαιώματά τους, αλλά θέλησαν να ζήσουν με τους κανόνες που εκείνοι έθεσαν στην ζωή τους, χωρίς κάποιος άλλος παράγοντας να τους υποδεικνύει πώς πρέπει να ζήσουν.

Στον μικρόκοσμο αυτού του κουκλοθέατρου η ανάγκη ενός ιδανικού κόσμου είναι φανερή και οι θεατές αποκτούν κι εκείνοι την εντύπωση ότι χρειάζεται να προσπαθήσουν να ζήσουν με τον τρόπο που θέλουν στον δικό τους κόσμο. Για να συμβεί όμως αυτό, χρειάζεται όχι μόνο να αποβάλλουν την καταπίεση του αρχηγού τους, όπως γίνεται με τα ντενεκεδάκια, αλλά να αποκτήσουν ελευθερία στο πνεύμα και αυτονομία. Τα παιδιά συνειδητοποιούν ότι πρέπει να εκφράσουν οτιδήποτε τα δυσαρεστεί και να μην αφήνουν τους άλλους να κανονίζουν την δική τους ζωή. Μιμούνται τη στάση που κρατάνε τα ντενεκεδάκια και παραδειγματίζονται από αυτή, έτσι ώστε μεγαλώνοντας – όταν βρεθούν σε ανάλογη κατάσταση – θα μπορέσουν κι εκείνα να αντιδράσουν και θα επαναστατήσουν υπερασπιζόμενα τα θέλω και τα πιστεύω τους. Διαμορφώνουν στάση ζωής και μαθαίνουν να επιλέγουν τα σωστά πρότυπα με σωστή κριτική σκέψη. Τέλος συνειδητοποιούν ότι δεν πρέπει να δέχονται παθητικά όσα η κοινωνία προστάζει.

Όπως όλοι γνωρίζουμε, το κουκλοθέατρο δεν είναι μόνο ένα μέσο ψυχαγωγίας, αλλά και ισχυρότατο μέσο επίδρασης και καθοδήγησης των νηπίων. Απευθύνεται στον συναισθηματικό κόσμο του παιδιού

με έναν τρόπο που το ευχαριστεί και παράλληλα χαράσσει βαθιά στην ψυχή του καταστάσεις, δημιουργώντας ένα κλίμα εύπορο μέσα στο οποίο το παιδί-θεατής διαπαιδαγωγείται με ευχάριστο και παιγνιώδη τρόπο. Παρακολουθώντας κουκλοθέατρο ή και παίζοντας το παιδί το ίδιο σε αυτό, απελευθερώνεται από τους δισταγμούς του, βοηθιέται στην έκφραση και στην περαιτέρω δραστηριοποίηση του στην τάξη, αλλά και γενικότερα στη ζωή του. Γίνεται πιο υπεύθυνο, γιατί διαμορφώνει τον χαρακτήρα του και μαθαίνει να υποστηρίζει με επιχειρήματα τα όσα λέει. Καλλιεργείται η φαντασία του, γιατί οι ζωντανεμένες κούκλες (και στην περίπτωση μας τα ντενεκεδάκια που κατοικούν στην Ντενεκεδούπολη) παρασύρουν το παιδί στον κόσμο της φαντασίας όπου τόσο αρέσκεται να βρίσκεται, το μαγεύουν και του παρέχουν ψυχογνωσία και φρονηματισμό.

Κεφάλαιο Δεύτερο:

Η ενεργή συμμετοχή του νηπίου στο έργο και ο τρόπος λήψης των αποφάσεων

Πέρα από τα μηνύματα που περνά το κουκλοθεατρικό έργο «Ντενεκεδούπολη», πολύ σημαντικό ρόλο παίζει επίσης η ενεργή συμμετοχή των παιδιών στη δράση του έργου. Τα παιδιά μπορούν όχι μόνο να επιλέξουν ποιο είναι το καλύτερο τέλος, αλλά και να αλλάξουν ανάλογα με τις απαντήσεις που δίνουν ολόκληρη την πλοκή του. Αυτό συμβαίνει επειδή η παρακολούθηση ενός κουκλοθέατρου δεν είναι ένα απλό παιχνίδι, αντίθετα δίνει στα παιδιά την δυνατότητα να εκφράσουν εκείνη τη στιγμή την αρέσκεια ή τη δυσαρέσκειά τους για όσα παρακολουθούν. Στην περίπτωση μας τα παιδιά τάζονται υπέρ των ντενεκέδων, γιατί θεωρούν ότι αυτό είναι το δίκαιο, και μόλις εκείνοι τους απευθύνουν τον λόγο, τα παιδιά εκφράζουν την άποψη ότι ο κακός Λαδένιος πρέπει να τιμωρηθεί. Αμέσως αρχίζουν να σκέφτονται με ποιον τρόπο πρέπει να συμβεί αυτό. Οι επιλογές είναι δύο στην ιστορία αυτή: είτε θα τον κάνουν πίτα είτε θα τον διώξουν. Στη μία περίπτωση, αν τα παιδιά αποφασίσουν να τον κάνουν πίτα, φωνάζουν δυνατά «πίτα - πίτα» και ύστερα από το άκουσμα δυνατών κρότων ο Σαρδέλας και η Μηλίτσα ανεβάζουν στην σκηνή έναν πατημένο ντενεκέ λαδιού. Αν όμως το κοινό αποφασίσει να τον διώξουν, ανεβαίνει στη σκηνή ένας άλλος ντενεκός λαδιού, τον οποίο βλέπει ο Λαδένιος, τρομοκρατείται και τρέπεται σε φυγή. Τη στιγμή αυτή το κοινό φωνάζει «τον διώξαμε - τον διώξαμε» και το έργο τελειώνει με τον ίδιο τρόπο κάθε φορά, δηλαδή με την εμφάνιση όλων των χαρακτήρων πάνω στην σκηνή, για να χαιρετήσουν τα παιδιά και να τα ευχαριστήσουν για την πολύτιμη βοήθειά τους.

Κάθε φορά που έχει το περιθώριο κάποιας ενεργητικής συμμετοχής, ο θεατής χειρονομεί, χτυπά παλαμάκια και τραγουδά, εφόσον αυτό του επιτρέπεται, οπότε το παιδί διαπαιδαγωγείται και ψυχοκινητικά. Παρακολουθώντας την εξέλιξη του σεναρίου το νήπιο προβληματίζεται, κρίνει αλλά και επικρίνει, επιδοκιμάζει ή αποδοκιμάζει. Πομπός και δέκτης ζουν μια μυστηριακή συνάντηση, όπου ο ένας είναι απαραίτητος στον άλλο και όπου χωρίς και τους δύο μαζί δεν υπάρχει παράσταση. Ο παίχτης πίσω από την αυλαία χρειάζεται τη βοήθεια των άλλων, χρειάζεται να συντονιστεί μαζί τους και να τους λάβει

σοβαρά υπόψη – όπως και γίνεται, αφού εκτελεί ό,τι αποφασίσει το κοινό.

Το διαδραστικό αυτό στοιχείο του κουκλοθέατρου βοηθά τα παιδιά όχι μόνο να παραμείνουν καθ' όλη την διάρκεια του έργου προσηλωμένα στην παράσταση και με αγωνία να παρακολουθούν όσα γίνονται, αλλά τα παροτρύνει και να πάρουν άμεσες αποφάσεις. Μέσα από το έργο της Φακίνου τα παιδιά ωριμάζουν συναισθηματικά και μαθαίνουν να λειτουργούν με σοβαρότητα κάτω από ορισμένους κανόνες, προκειμένου να αφήσουν στον κουκλοπαίχτη το περιθώριο να δημιουργήσει χωρίς παρεμβολές. Γι' αυτό μια τέτοια παράσταση απαιτεί από το κοινό να παρακολουθεί με προσοχή όσα λέει ο πομπός, και αντίστροφα ο πομπός να σταματά και να παραχωρεί το λόγο, όταν έρχεται η σειρά του άλλου. Απαιτεί δηλαδή και νοητική ωριμότητα.

Στα σημεία όπου διακόπτεται η κυρίως δράση, ο κουκλοπαίχτης ρωτά άλλοτε ένα-ένα τα παιδιά για να του βρουν κάποια λύση σε ένα πρόβλημα και άλλοτε τα ρωτά όλα μαζί, κάτι που συμβαίνει στην τελευταία σκηνή του έργου μας, οπότε όλα μαζί απαντούν φωνάζοντας.

Είναι όμως οι απαντήσεις που δίνουν δικές τους ή απλά παρασύρονται, όταν η ερώτηση απευθύνεται σε όλους όσους βρίσκονται στο κοινό; Είναι έγκυρος ο τρόπος που δίδεται η απάντηση; Γίνεται κάποια ψηφοφορία ή απλά υπερισχύει η πιο δυνατή φωνή; Αυτά είναι ορισμένα από τα ερωτήματα που προκύπτουν από την παρακολούθηση ενός διαδραστικού κουκλοθεατρικού έργου. Ορισμένες φορές υπάρχει ομοφωνία στην απάντηση, όμως υπάρχουν φορές που το κοινό διχάζεται και μερικά παιδιά υποστηρίζουν τη μια πλευρά και τα υπόλοιπα την άλλη. Υπάρχουν επίσης φορές που τα παιδιά δεν απαντούν καθόλου, γιατί δεν μπορούν να αποφασίσουν ούτε υπέρ της μίας άποψης ούτε υπέρ της άλλης, η απλούστερα: καμία από τις δύο δεν τα ευχαριστεί και δεν τα εκφράζει, οπότε δεν επιλέγουν.

Η παραπάνω συμπεριφορά χαρακτηρίζει τα παιδιά που έχουν το σθένος να απαντήσουν, γιατί ίσως είναι περισσότερο προετοιμασμένα ψυχολογικά κι έχουν ωριμάσει περισσότερο από κάποια άλλα. Άλλωστε ο ρυθμός με τον οποίο εξελίσσεται η ανάπτυξη κάθε παιδιού είναι διαφορετικός, όπως ήδη γνωρίζουμε. Κάποια παιδιά είναι πιο ντροπαλά, πιο συγκρατημένα στις αντιδράσεις τους και ίσως επειδή δύσκολα μπορούν να πάρουν αποφάσεις, όσο μάλλον να τις εκφράσουν μπροστά στο κοινό, ή επειδή χρειάζονται περισσότερο χρόνο για να επεξεργαστούν τις πληροφορίες που έλαβαν μέσα από το έργο και να πάρουν θέση. Σε τέτοιες περιπτώσεις τα παιδιά αυτά δεν πρέπει να στιγματίζονται ή να περιθωριοποιούνται. Αντίθετα, πρέπει να παροτρύνονται περισσότερο από τον κουκλοπαίχτη και να τους δίνεται το απαραίτητο χρονικό περιθώριο να απαντήσουν, χωρίς να τα φέρνουμε σε δύσκολη θέση και να τα στοχοποιούμε μπροστά στους φίλους τους.

Τα παιδιά αυτά δεν απαντούν όταν τα ρωτήσεις κάτι μόνα τους. Αλλά όταν η ερώτηση γίνεται στο σύνολο του κοινού, απαντούν – ίσως όχι σύμφωνα με τη δική τους, προσωπική προτίμηση, αλλά σύμφωνα με την προτίμηση του διπλανού τους, και λένε ότι κι εκείνος, ή ό,τι και οι περισσότεροι. Αυτό συμβαίνει γιατί τα παιδιά αυτά ψάχνουν απεγνωσμένα να βρουν ένα τρόπο να γίνουν αποδεκτά, με το να δείξουν στους άλλους ότι είναι ίδια με αυτούς.

Η λήψη των αποφάσεων γίνεται συνήθως με ψηφοφορία: με την ανάταση των χεριών ή με το να φωνάζουν τη λύση που θέλουν, ώστε να φανεί πόσοι την θέλουν περισσότερο. Δυστυχώς η εγκυρότητα του αποτελέσματος δεν είναι ισχυρή, αν λάβουμε υπόψη και το γεγονός ότι τα παιδιά παρασύρονται και μιμούνται την άποψη του διπλανού τους κάνοντάς την δική τους. Ο πιο δημοκρατικός τρόπος, η ψηφοφορία, μπορεί να νοθευτεί. Δεν υπάρχει, λοιπόν, σωστή διαδικασία, γιατί τα παιδιά έτσι συμπεριφέρονται και είναι αδύνατο να μιλήσουμε για σωστό και λάθος στη συμπεριφορά τους. Τα παιδιά δεν αναγνωρίζουν αμέσως ποια είναι η σωστή επιλογή, ή η πιο δίκαιη. Θεωρούν ότι αυτό που λένε οι πολλοί είναι και το κοινώς αποδεκτό, γι' αυτό υποστηρίζουν ό,τι και οι άλλοι.

Συμμετέχοντας ενεργά στη δράση τα παιδιά κατανοούν την αναγκαιότητα της τιμωρίας του «αρχηγού» της «Ντενεκεδούπολης», του Λαδένιου, και συμβάλλουν στην επιλογή του τρόπου με τον οποίο θα επέλθει αυτή η τιμωρία στον άκαρδο και αυταρχικό μονάρχη. Στη μία περίπτωση είναι η επιλογή να τον κάνουν πίτα τα ντενεκεδάκια και στην άλλη περίπτωση να τον διώξουν. Τα παιδιά συνήθως επιλέγουν την λύση να τον κάνουνε πίτα, όπως υπογραμμίζει η ίδια η συγγραφέας στο βιβλίο της, χωρίς όμως να αποκλείει ότι σε μερικά παιδιά το «πίτα» φαίνεται πολύ σκληρό και αποφασίζουν ότι είναι καλύτερα να τον τρομοκρατήσουν και να τραπέει σε φυγή από μόνος του.

Παρακολουθώντας καθ' όλη την διάρκεια το έργο τα παιδιά, όπως είναι φυσικό, συμπάσχουν με τους χαρακτήρες και θεωρούν πλέον και δική τους ευθύνη τη λήψη μιας απόφασης, προκειμένου να επέλθει η κάθαρση. Ο κακός δυνάστης Λαδένιος στο μικρό διάστημα της αρχηγίας του έχει φερθεί στα ντενεκεδάκια με τον πιο άσχημο και πειστικό τρόπο, καταπατώντας όλες τις ελευθερίες τους και μη υπολογίζοντας καμιά από τις ανάγκες τους. Είναι εγωιστής, σκέφτεται μόνο την προσωπική του ευχαρίστηση και δεν υπολογίζει κανέναν και τίποτα προκειμένου να γίνει το δικό του. Έτσι όμως τα ντενεκεδάκια προσπαθούν από την αρχή να του εκφράσουν τα παράπονά τους, αλλά κάθε φορά κάτι γίνεται και δεν τα καταφέρνουν. Τα παιδιά συνειδητοποιούν ότι τα ντενεκεδάκια πρέπει να απαλλαγούν από τον Λαδένιο και να ζήσουν επιτέλους ελεύθερα, όπως τους αξίζει. Τα ντενεκεδάκια μαζί με τα παιδιά κάνουν την επανάστασή τους, προκειμένου να ζήσουν ξένοιαστα.

Ο εξαγνισμός και η λύτρωση από τη συναισθηματική ένταση που νιώθει ο θεατής παρακολουθώντας την απόδοση της δικαιοσύνης, τον κάνει να νιώθει πιο πλούσιος από συναισθήματα και εμπειρίες με τη λύση του δράματος. Βλέπει να αποκαθίσταται η έννομη και η ηθική τάξη μπροστά στα μάτια του και ταυτόχρονα συμβαίνει το ίδιο και μέσα του, δηλαδή στην ψυχολογία του. Η θεραπεία και η λύτρωση από τη νοσηρή κατάσταση τον κάνει να νιώθει πιο δυνατός. Μένει η εντύπωση ότι όλα τελικά στη ζωή μπορεί να τα ξεπεράσει ο άνθρωπος εφόσον το πιστέψει, το θελήσει και το προσπαθήσει με επιμονή. Το παράδειγμα αυτό μπορεί στην ηλικία των τεσσάρων με πέντε χρόνων να μην το αντιλαμβάνεται ολοκληρωτικά ένα παιδάκι. Όμως καθώς μεγαλώνει, οι εικόνες αυτές και τα συναισθήματα που του δημιουργήθηκαν μένουν

χαραγμένα μέσα του και όταν βρεθεί σε πιο ώριμη ηλικία θα μπορέσει να συνειδητοποιήσει, πόσο πολλά πράγματα εισέπραξε παρακολουθώντας το κουκλοθέατρο αυτό.

Η τιμωρία είναι αναπόφευκτη σύμφωνα με τα παιδιά. Όμως οι μεγάλοι θα αντιδρούσαμε έτσι ή θα φοβόμασταν τις συνέπειες της επανάστασής μας και θα σωπαίναμε; Η σωστή και θαρραλέα κίνηση την οποία κάθε άνθρωπος πρέπει να κάνει, είναι να επαναστατήσει για τη διεκδίκηση των ονείρων του. Τα παιδιά δεν διστάζουν καθόλου να απαντήσουν στην ερώτηση. Γιατί όμως οι μεγάλοι σκεφτόμαστε πιο πολύπλοκα και πιο διστακτικά από τα μικρά παιδιά; Εμείς έχουμε δίκιο ή τα παιδιά υποδεικνύουν ότι ο αυθορμητισμός μπορεί να πάει το ανθρώπινο είδος πιο πέρα;

Τα παιδιά διακρίνονται από έναν άμετρο, τις περισσότερες φορές, αυθορμητισμό, γιατί είναι στην φύση τους να αντιδρούν έτσι. Ο τρόπος που ερμηνεύουν τα παιδιά τον κόσμο είναι γεμάτος αθωότητα. Οι μεγάλοι όμως με το πέρασμα του χρόνου χάνουμε όλο και περισσότερο αυτή την αθωότητα, με αποτέλεσμα να σταματάμε σιγά-σιγά να σκεφτόμαστε καθαρά και να διστάζουμε να επιτελέσουμε το καθήκον μας. Γι' αυτό είναι πιο εύκολο στα παιδιά να παίρνουν τέτοιες αποφάσεις: Μπορούν να ρισκάρουν πιο εύκολα, αφού δεν έχουν ακόμα αναπτύξει το συναίσθημα του έλλογου φόβου.

Στους χαλεπούς καιρούς που διανύουμε σήμερα τα μηνύματα που στέλνει η «Ντενεκεδούπολη» είναι καιρία. Τα ευτελή φαινομενικά υλικά προσφέρουν περισσότερο από κάθε τι ακριβό σ' αυτό τον κόσμο της οικονομικής κρίσης ένα μάθημα για τις αξίες που πρέπει να έχει κάθε άνθρωπος. Δεν ωφελεί να κυνηγάμε το χρήμα τόσο, ώστε αυτό να γίνεται αυτοσκοπός της ζωής μας. Τα πιο πολύτιμα πράγματα στη ζωή δεν μπορούν να αγοραστούν με χρήμα, αντίθετα αυτά σπρώχνουν το άνθρωπο πιο μακριά από τις αξίες και τα ιδανικά. Τα ντενεκεδάκια μπορεί να είναι φτιαγμένα από υλικό που ήταν για τα σκουπίδια, αλλά μπορούν με έναν απλό και κατανοητό τρόπο να γίνουν συμπαθητικά και να κάνουν τα παιδιά να ταξιδέψουν μαζί τους στη νοητή πολιτεία του παραμυθιού, στη Ντενεκεδούπολη.

Βιβλιογραφία:

1. Delpeux, H.: *Κούκλες και Μαριονέτες*, εκδόσεις Gutenberg, 1987.
2. Γενειατάκη-Αρβανιτίδου, Ειρήνη: *Κουκλοθέατρο στο Νηπιαγωγείο*, Καβάλα 1972.
3. Γενειατάκη-Αρβανιτίδου, Ειρήνη: *Η μικρή μας αωλή*, εκδόσεις Σμυρνωτάκη.
4. Δαράκη, Πέπη: *Κουκλοθέατρο*, εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα 1986.
5. Μαγουλιώτης, Απόστολος Ν.: *Κουκλοθέατρο Ι (Τρόποι – Είδη – Πατράν)*, εκδόσεις Καστανιώτη, Αθήνα 1994.
6. Σκόρδου, Μίνα: *Κουκλοπαιχνιδίσματα*, Εκδόσεις Παρατηρητής, Θεσσαλονίκη 1996.
7. Φακίνου, Ευγενία, *Ντενεκεδούπολη*, εκδόσεις Καστανιώτη, Αθήνα 2006.

Ιστοσελίδες:

1. http://www.paidika.gr/index.php?option=com_content&task=view&id=1395&Itemid=83
2. <http://atlaswikigr.wetpaint.com/page/%CE%BD%CF%84%CE%B5%CE%BD%CE%B5%CE%B>

[A%CE%B5%CE%B4%CE%BF%CF%8D%CF%80%CE%BF%CE%BB%CE%B7](http://www.prise1.ca/13.-.wmv- - Vw5YEoulev8.html)

3. <http://www.prise1.ca/13.-.wmv- - Vw5YEoulev8.html>

Αγγελική Βιολιντζή

Πώς καλλιεργείται το συναίσθημα της αγάπης στο «Μικρό Πρίγκιπα» του Αντουάν ντε Σαιντ-Εξυπερύ

Εισαγωγή

Η λογοτεχνία βρίσκεται στο κέντρο της ίδιας μας της ζωής, γιατί πραγματεύεται θέματα που αφορούν την ανθρώπινη ύπαρξη, όπως είναι τα συναισθήματα και οι ανθρώπινες σχέσεις. Το παραμύθι ειδικότερα, δίνει απαντήσεις σε διαχρονικά ερωτήματα του ανθρώπου αναφορικά με τις διαπροσωπικές σχέσεις (Μαλαφάντης, 2006). Ο άνθρωπος μέσα από το λογοτεχνικό κείμενο γίνεται κοινωνός της ποιότητας της ζωής (Σπανός, 1989, σελ. 15). Η ανάγνωση ενός λογοτεχνικού κειμένου αποβαίνει μέσο αυτογνωσίας και συναισθηματικής καλλιέργειας, γιατί ο αναγνώστης ανασυνθέτει δυναμικά τα δεδομένα του κειμένου, στα πλαίσια ενός ψυχικού χώρου που ανοίγει μέσα του (Αναγνωστοπούλου, Καλογήρου, & Πάτσιου, 2001, σελ. 13, 14, 21). Η αυτογνωσία επιτυγχάνεται καθώς «τα συναισθήματα αυξάνουν τη συνείδησή μας για τον εξωτερικό κόσμο, επαναπροσδιορίζοντας τις πεποιθήσεις και τα ενδιαφέροντά μας. Με άλλα λόγια, παρέχουν κατευθύνσεις και υποδείγματα αισθαντικότητας... μας δίνουν υποδείγματα ευαισθησίας» (Καψάλης & Κατσίκης, 2007, σελ. 3).

Ο «Μικρός Πρίγκιπας» του Αντουάν ντε Σαιντ-Εξυπερύ γράφτηκε κατά τον β' παγκόσμιο πόλεμο και εκδόθηκε το 1943. Η ζωή του συγγραφέα ήταν γεμάτη περιπέτεια, με πρωταγωνιστές τον έρωτα, τη λογοτεχνία και την αεροπλοΐα. Τα αεροπορικά ταξίδια του πιλότου Σαιντ-Εξυπερύ συχνά αποτέλεσαν θέμα των έργων του. Στην πλοκή του «Μικρού Πρίγκιπα» διαφαίνονται και στοιχεία από προσωπικές εμπειρίες και χαρακτηριστικά γεγονότα της ζωής του συγγραφέα (Ερωτοκρίτου, 2009, σελ. 11). Εξάλλου, σύμφωνα με μια φράση του Ελύτη, «μία από τις πιο μεγάλες ηδονές του συγγραφέα είναι ότι εκτίθεται ανεπανόρθωτα» (Ελύτης, 1980, σελ.20).

Πίσω από το φανταστικό κόσμο που πλάθει ο συγγραφέας, υπάρχει η βαθύτερη αναζήτησή του για τον άνθρωπο, τις αξίες του, τα συναισθήματά του¹. Ο

Εξυπερύ αποκαλύπτει στο «Μικρό Πρίγκιπα» τη δική του τέχνη της ζωής, τη φιλοσοφία του για τον κόσμο και τους ανθρώπους² (Βιρκοντέλε, 2007, σελ. 100).

Η πλοκή του έργου ξεκινά με έναν αφηγητή-πιλότο, ο οποίος έχει πέσει με το αεροπλάνο του στη Σαχάρα λόγω βλάβης. Εκεί συναντά το μικρό πρίγκιπα, ο οποίος έχει φύγει από τον πλανήτη του και μετά από μια μεγάλη περιπλάνηση σε διάφορους πλανήτες, έχει έρθει και στον πλανήτη γη. Μόλις συναντά τον πιλότο, ο μικρός πρίγκιπας του ζητά να του ζωγραφίσει ένα αρνί. Έτσι, αρχίζει μια συζήτηση σχετικά με τις ζωγραφιές του πιλότου· ο μικρός πρίγκιπας αντιλαμβάνεται το περιεχόμενό τους, γεγονός που εκπλήσσει τον πιλότο, αφού μέχρι τότε οι άνθρωποι δεν αντιλαμβάνονταν τι απεικονίζουν οι ζωγραφιές του. Καθώς ο πιλότος προσπαθεί να επισκευάσει το αεροπλάνο του, ο μικρός πρίγκιπας του αφηγείται ιστορίες από τις περιπλανήσεις του στους άλλους πλανήτες-αστεροειδείς και στον πλανήτη γη, αλλά του μιλά και για το δικό του πλανήτη και το τριαντάφυλλό του: Ο μικρός πρίγκιπας ζούσε σε έναν πλανήτη όπου υπάρχει ένα τριαντάφυλλο πολύ όμορφο και πολύ περήφανο. Ο μικρός πρίγκιπας το φρόντιζε πολύ, όμως μια μέρα αποφάσισε να φύγει από τον πλανήτη του, γιατί λυπήθηκε την περηφάνια και τη ματαιοδοξία του τριαντάφυλλου. Έτσι ξεκίνησε η περιπλάνηση του μικρού πρίγκιπα στους αστεροειδείς, όπου συνάντησε διάφορες μορφές όπως ο βασιλιάς, ο ματαιόδοξος, ο μπεκρής, ο επιχειρηματίας, ο φαναράναφτης και ο γεωγράφος. Ο μικρός πρίγκιπας συνάντησε αυτές τις φιγούρες χωρίς όμως να αποκτήσει κάποια ιδιαίτερη επαφή μαζί τους. Έπειτα από τους αστεροειδείς ήρθε και στον πλανήτη γη, όπου συνάντησε ένα φίδι, αινιγματικό και θανατηφόρο, το οποίο όμως του είπε ότι θα μπορούσε να τον βοηθήσει, όταν θα ήθελε να επιστρέψει στον πλανήτη του. Στη συνέχεια συνάντησε έναν κήπο με τριαντάφυλλα κι εκεί συνειδητοποίησε ότι το τριαντάφυλλό του δεν είναι το μοναδικό στον κόσμο, όπως νόμιζε. Στον κήπο αυτό ξαφνικά εμφανίστηκε μια αλεπού πολύ ευγενική και φιλική με τον πρίγκιπα, και ανάμεσά τους αναπτύχθηκε φιλία. Προχωρώντας στο ταξίδι του ο μικρός πρίγκιπας συνομίλησε με δύο αδιάφορες φιγούρες, τον σιδηροδρομικό κλειδούχο και τον έμπορο. Αφού τα διηγήθηκε όλα αυτά στον πιλότο, δίψασαν και οι δύο στην έρημο που βρίσκονταν και αποφάσισαν να ψάξουν για ένα πηγάδι. Αγώνιστηκαν και τελικά ο πιλότος βρήκε το πηγάδι. Τότε εμφανίστηκε πάλι το φίδι που θα βοηθούσε τον πρίγκιπα να επιστρέψει στον πλανήτη του. Ακολουθεί ο αποχωρισμός του πρίγκιπα από τον πιλότο, επειδή ο πρίγκιπας επιθυμεί να επιστρέψει στο

αναδειχθεί το νόημα της ανθρώπινης ζωής και οι αξίες της (σελ. 431, 436, 437).

² Ο Mitchell (1960) αναφέρει ότι ο Σαιντ-Εξυπερύ απευθύνεται στον αναγνώστη μ' έναν άμεσο τρόπο σε πολλά σημεία του κειμένου και αποκαλύπτει τις δικές του εμπειρίες. Αυτό γίνεται μέσα στο κείμενο με τέτοιο τρόπο, ώστε ο αφηγητής δείχνει σαν να μην κατανοεί κάποια πράγματα, αλλά τα πραγματικά γεγονότα έρχονται να δώσουν λύση στις απορίες του. Με αυτό τον τρόπο, ο Σαιντ-Εξυπερύ περνάει τα μηνύματα που θέλει, χωρίς όμως να το κάνει με διδακτικό τόνο. Έτσι δείχνει πως η δύναμη της ανθρώπινης λογικής είναι περιορισμένη και ότι μερικές αλήθειες μένει να τις ανακαλύψουμε μέσα από τη δική μας εμπειρία, όπως ακριβώς κάνουν και τα πρόσωπα στο παραμύθι του μικρού πρίγκιπα (σελ. 455).

¹ Ο Wagenknecht (1946) αναφέρει ότι το βιβλίο του Σαιντ-Εξυπερύ περιγράφει έναν κόσμο φανταστικό και συμβολικό. Είναι ενδιαφέρον και σημαντικό το γεγονός ότι τέτοια βιβλία μπορούν να διαβαστούν και από παιδιά αλλά και από ενήλικες με την ίδια ευχέρεια. Ο τρόπος όμως που χρησιμοποιείται η φαντασία σε αυτό το βιβλίο δεν είναι για να ξεχαστεί ο αναγνώστης σε ένα φανταστικό κόσμο και να ξεχάσει τα σοβαρά θέματα της ζωής του, αλλά για ν'

λουλούδι του. Το φίδι τσιμπά με το δηλητήριό του τον πρίγκιπα, αυτός πέφτει στη γη και τα ζημερώματα το σώμα του δεν είναι εκεί. Ο πιλότος λέει ότι ο πρίγκιπας έφυγε για τον πλανήτη του.

Κυρίαρχη έννοια στο έργο αυτό είναι η αγάπη και το πώς μέσω αυτής αποκτά νόημα η ζωή. Η αγάπη του μικρού πρίγκιπα για το λουλούδι είναι η κινητήρια δύναμη της πλοκής, ο λόγος που φεύγει ο μικρός πρίγκιπας από τον πλανήτη του αλλά και ο μοναδικός λόγος για τον οποίο επιστρέφει. Ο μικρός πρίγκιπας συνάντησε πολλά πρόσωπα κατά τη διάρκεια του ταξιδιού του, όμως μόνο με τον πιλότο και την αλεπού δημιούργησε δεσμούς και ανέπτυξε φιλία ουσιαστική. Τα υπόλοιπα πρόσωπα διακατέχονταν από μοναξιά, από την οποία δε δέχονταν να βγουν: ο βασιλιάς ήθελε υπηκόους, ο ματαιόδοξος θαυμαστές και οι υπόλοιποι ήταν απορροφημένοι στη ρουτίνα τους. Υπό αυτές τις συνθήκες δεν ήταν δυνατόν να δημιουργηθούν δεσμοί φιλίας (Ερωτοκρίτου, 2009, σελ. 45). Το φίδι είναι μια αινιγματική και μυστηριώδης φιγούρα, με την οποία ο πρίγκιπας δεν αναπτύσσει κάποια ιδιαίτερη επαφή πέρα από το γεγονός ότι τον βοηθά να επιστρέψει...

Κεφάλαιο 1^ο:

Το συναίσθημα της αγάπης μέσα στο «Μικρό Πρίγκιπα»

1.1. Η αγάπη προς το λουλούδι

Το τριαντάφυλλο του μικρού πρίγκιπα θα μπορούσαμε να το παραλληλίσουμε με την αγάπη, αφού αυτή πάντοτε συνδέεται με το συγκεκριμένο λουλούδι. Ο Σαιντ-Εξυπερύ έχει εμπνευσθεί την ύπαρξη του λουλουδιού στο παραμύθι από την ίδια τη γυναικία του, την μοέμη και γοητευτική Κονσουέλο. Η Κονσουέλο είναι για τον Σαιντ-Εξυπερύ το τριαντάφυλλό του, που έχει βελούδινα πέταλα αλλά και αγκάθια (Βικοντέλε, 2007, σελ. 110).

Στο κείμενο αναφέρονται τα εξής για το λουλούδι: «Το λουλούδι, όμως, προστατευμένο μέσα στην πράσινη κάμαρά του, δεν είχε τελειωμό με τα στολίσματά του... Ντυνόταν αργά, σιάζοντας ένα-ένα τα πέταλά του... Ήταν πολύ φιλάρεσκο»... «Το λουλούδι τον είχε βασανίσει με την κάπως μωγιάγγιχη ματαιοδοξία του». «Ο μικρός πρίγκιπας κατάλαβε πως δεν ήταν και πολύ σεμνό, ήταν όμως τόσο γοητευτικό». «Αχ! Τι όμορφο που είσαι!». Ο συγγραφέας αποδίδει στο λουλούδι ανθρώπινα χαρακτηριστικά (Ερωτοκρίτου, 2009, σελ. 22), μειονεκτήματα και προτερήματα, θέλοντας να δείξει ότι αγαπάμε τον καθένα γι' αυτό που είναι.

Ο μικρός πρίγκιπας θεωρεί το λουλούδι του μοναδικό και φοβάται πολύ μήπως το χάσει: «Κι αν εγώ γνωρίζω ένα λουλούδι μοναδικό στον κόσμο, που δεν υπάρχει πουθενά αλλού παρά μόνο στο δικό μου πλανήτη και που ένα μικρό αρνί μπορεί να το εξουδετερώσει με τη μία, έτσι, χωρίς να συνειδητοποιεί τι κάνει, ούτε αυτό είναι σημαντικό;»... «Αν κάποιος αγαπάει ένα λουλούδι μοναδικό στα εκατομμύρια, δισεκατομμύρια αστέρια, αυτό φτάνει για να είναι ευτυχισμένος όταν τα κοιτάζει». Αγαπάμε κάποιον άνθρωπο, επειδή αυτός είναι μοναδικός για μας. Η ερωτική επιθυμία είναι πάντα προσωπική, αφού αναφέρεται στο πρόσωπο του αγαπημένου, το οποίο αποβαίνει σημαντικό (Καραγιάννης, 2005, σελ 172). Η μοναδικότητα στην αγάπη αναδεικνύεται και σε ένα ακόμα σημείο του

κείμενου: Ο μικρός πρίγκιπας ανακαλύπτει ότι το τριαντάφυλλό του δεν είναι το μοναδικό στον κόσμο, όταν βρίσκεται σε έναν κήπο με τριαντάφυλλα. Όμως μετά από μια συζήτηση με την αλεπού, («Πήγαινε να ξαναδείς τα τριαντάφυλλα. Θα καταλάβεις πως το δικό σου είναι το μοναδικό στον κόσμο»), ο πρίγκιπας κατανοεί ότι μπορεί να υπάρχουν εκατομμύρια ίδια τριαντάφυλλα με το δικό του, αλλά το δικό του είναι μοναδικό για εκείνον, λόγω της σχέσης που έχει αναπτύξει μαζί του. («Δε μοιάζετε καθόλου με το δικό μου τριαντάφυλλο»... «Είστε όμορφα, αλλά κενά... Αν κάποιος τυχαίος περαστικός έβλεπε το τριαντάφυλλό μου, θα νόμιζε ότι σας μοιάζει. Εκείνο όμως είναι πολύ πιο σημαντικό από όλα σας, γιατί είναι το τριαντάφυλλο που έχω εγώ ποτίσει. Γιατί είναι το λουλούδι που προστάτευσα. Γιατί έχω σκοτώσει τα σκουλήκια του, γιατί είναι το τριαντάφυλλο που έχω ακούσει να παραπονιέται, να καμαρώνει ή να σιωπά. Γιατί είναι το τριαντάφυλλό μου, το καλύτερο απ' όλα»).

Το λουλούδι, μολονότι συνήθως ζητά τη φροντίδα του πρίγκιπα, όταν φτάνει η ώρα να φύγει ο πρίγκιπας από τον πλανήτη, τον διαβεβαιώνει ότι και μόνο του θα τα καταφέρει: «Βάλε στην άκρη τη γυάλα... Δεν τη θέλω πια... Δεν είμαι δα και τόσο κρυφωμένο... Ο δροσερός αέρας της νύχτας θα μου κάνει καλό». «Υπήρξα ανόητο, είπε το λουλούδι στο τέλος... Σου ζητώ συγγνώμη. Κοίταξε να είσαι ευτυχισμένος». Το μήνυμα που μπορούμε να συναγάγουμε από αυτή τη στάση του λουλουδιού είναι ότι αφήνει το μικρό πρίγκιπα να φύγει για το ταξίδι του, διαβεβαιώνοντάς τον ότι θα είναι καλά, και δεν προσπαθεί να τον κρατήσει στον πλανήτη για να το φροντίζει. Η στάση αυτή του λουλουδιού είναι στάση πραγματικής αγάπης, γιατί δε φέρεται κτητικά, αλλά κατανοεί την ανάγκη του αγαπημένου προσώπου, του μικρού πρίγκιπα, να φύγει από τον πλανήτη. Η γνήσια αγάπη επιθυμεί την ανάπτυξη της προσωπικής επιθυμίας των άλλων, χωρίς να προσπαθεί να καθορίσει την πορεία τους (Καραγιάννης, 2005, σελ. 176).

Μετά την ολοκλήρωση του ταξιδιού στους αστεροειδείς και τη γη, ο μικρός πρίγκιπας συνειδητοποιεί ότι το νόημα της ζωής για εκείνον είναι η αγάπη, και ειδικότερα, η αγάπη προς το λουλούδι του. Για το λόγο αυτό επιθυμεί να επιστρέψει στον πλανήτη του. Παρά το γεγονός ότι ο πρίγκιπας έφυγε από τον πλανήτη λόγω της ιδιορρυθμίας και της ματαιοδοξίας του τριαντάφυλλου, τελικά κατανοεί ότι αγαπά το λουλούδι, γιατί έχει επενδύσει στο να το φροντίζει. Ο άνθρωπος που αγαπάει αυθεντικά, δεν στέκεται στα τρωτά σημεία της συμπεριφοράς των άλλων, αλλά σχετίζεται με την ομορφιά του προσώπου τους. Προσφέρει, επειδή αυτό είναι σημαντικό για τον ίδιο (Καραγιάννης, 2010, σελ. 71). Το λουλούδι του μικρού πρίγκιπα είναι ένα σύμβολο αγάπης και η σχέση του με αυτό αναπαριστάνει τη δύναμη της αγάπης (SparkNotes Editors, 2003).

Όταν συνειδητοποιεί το τριαντάφυλλο ότι ο μικρός πρίγκιπας θα φύγει από τον πλανήτη, του ζητά συγγνώμη και παραδέχεται το λάθος του: «Υπήρξα ανόητο, του είπε στο τέλος. Σου ζητώ συγγνώμη». Σ' αυτό το σημείο διαφαίνεται η σημασία της συγγνώμης μέσα σε μια αγάπη. Το τριαντάφυλλο αποφασίζει να βάλει κατά μέρος τους εγωισμούς και την περηφάνια του και να ζητήσει συγγνώμη από το μικρό πρίγκιπα. Εκείνη τη στιγμή κατανοεί ότι αυτό

είναι η αιτία που ο μικρός πρίγκιπας φεύγει από τον πλανήτη. Η συγχώρηση είναι μια επεξεργασία κατανόησης που για να πραγματοποιηθεί πρέπει να μπει στη θέση του άλλου που σε δυσκόλεψε, να τον κατανοήσεις και επομένως να τον συγχωρήσεις (Καραγιάννης, 2005, σελ. 187). Όταν παίζουμε στη θέση του άλλου, αυτό σημαίνει ότι τον αγαπάμε και αναζητούμε τρόπους για να τον συναντήσουμε, παρά το γεγονός ότι μπορεί να μας δυσκολεύει. Το τριαντάφυλλο στενοχωρήθηκε πολύ που ο μικρός πρίγκιπας θα έφευγε από τον πλανήτη, και θέλησε να του εκφράσει την αγάπη του αφήνοντας στην άκρη την ιδιορρυθμία και την περιφάνια του: «Μα και βέβαια σ' αγαπάω»... «Δεν το έμαθες ποτέ και είναι δικό μου το φταίξιμο».

1.2. Η αγάπη προς την αλεπού

Το μήνυμα της μοναδικότητας της αγάπης συνάγεται και από τη συνάντηση του μικρού πρίγκιπα με την αλεπού. Η αλεπού λέει στον πρίγκιπα: «Τα χωράφια με το σιτάρι δε μου θυμίζουν τίποτα. Κι αυτό είναι λυπηρό. Όμως εσύ έχεις μαλλιά χρυσαφένια. Το στάρι, που είναι χρυσαφένιο, θα μου θυμίζει εσένα. Και θα μ' αρέσει ν' ακούω τον άνεμο μέσα στα στάχνα». Ο πρίγκιπας θα είναι πια μοναδικός για την αλεπού. Αυτή διψά για την αγάπη μέσα από τη φιλία και ζητά από το μικρό πρίγκιπα να την «εξημερώσει»: «Αν μ' εξημερώσεις, θα χρειάζομαστε ο ένας τον άλλον. Θα είμαι για σένα μοναδική στον κόσμο»... «Σε παρακαλώ... εξημέρωσέ με...».

Η αλεπού του εξηγεί ότι «εξημερώνω» σημαίνει «δημιουργώ δεσμούς». Λέει στον πρίγκιπα: «Θα είσαι υπεύθυνος για πάντα για ό,τι έχεις εξημερώσει». Η αλεπού λειτουργεί για τον πρίγκιπα και ως «δάσκαλος» που του μαθαίνει ότι η έννοια της αγάπης περιλαμβάνει την υπευθυνότητα απέναντι στον άνθρωπο που έχουμε επιλέξει ν' αγαπάμε. Οποιος αγαπά, αναλαμβάνει και την ευθύνη για τις πράξεις του μέσα στη σχέση αγάπης. Επίσης, αναλαμβάνει την ευθύνη να υπερασπιστεί την επιλογή του και δεν τα παρατά με την πρώτη δυσκολία. Παίρνει την ευθύνη να παλέψει και ν' αγωνιστεί για την αγάπη του, γιατί λαχταρά να ζήσει πιο αυθεντικά και να υπερβεί τα δικά του σκοτεινά σημεία που εμποδίζουν τη συνάντησή με το αγαπημένο πρόσωπο. Έτσι και ο μικρός πρίγκιπας, μετά τη συζήτηση με την αλεπού κατανοεί ότι παρά το γεγονός ότι τον τριαντάφυλλο του έχει ιδιορρυθμίσει, τελικά το αγαπά, επειδή δίνει νόημα στη ζωή του. Έτσι αποφασίζει να γυρίσει πίσω στον πλανήτη του, στο τριαντάφυλλο του. Νιώθει υπεύθυνος για το ότι έχει αγαπήσει αυτό το τριαντάφυλλο κι επιστρέφει για να υπερασπιστεί αυτή την αγάπη.

Η αλεπού αγαπά τον μικρό πρίγκιπα και θέλει να τον κάνει φίλο της. Η σχέση που αναπτύσσει με αυτόν δεν έχει στοιχεία συμφέροντος, αλλά αποτελεί πρότυπο αληθινής φιλίας (Ερωτοκρίτου, 2009, σελ. 40).

Ο Σαιντ-Εξυπερύ αναζητά μέσα από το έργο του «Ο Μικρός Πρίγκιπας» την αληθινή ομορφιά της ζωής (Laischen, 2001). Έτσι, η αλεπού εξομολογείται στον μικρό πρίγκιπα το μυστικό της για το νόημα της ζωής: «Μόνο με την καρδιά βλέπεις καλά. Την ουσία τα μάτια δεν τη βλέπουν». Ο Σαιντ-Εξυπερύ μας μεταδίδει εδώ το μήνυμα ότι η αγάπη είναι αυτή στην οποία κρύβεται η πραγματική ομορφιά, αφού μέσω αυτής βλέπουμε με την καρδιά μας ακόμα και τα πιο

ασήμαντα πράγματα σαν σημαντικά. Ξεχωρίζουμε με την καρδιά μας όσα είναι για μας μοναδικά, επειδή έχουμε δημιουργήσει δεσμούς με αυτά, ακόμα και αν υπάρχουν χιλιάδες άλλα όμοια (Ερωτοκρίτου, 2009, σελ. 44-45). Το μάθημα αγάπης από την αλεπού βοηθά τον πρίγκιπα να συνειδητοποιήσει, πόσο σημαντική είναι γι' αυτόν η αγάπη προς το τριαντάφυλλο του, και ότι αυτό που έχει σημασία όταν αγαπάμε είναι αυτό που εμείς προσφέρουμε και όχι το αντάλλαγμα που μας δίνεται.

Επίσης, η αλεπού λέει χαρακτηριστικά στον πρίγκιπα: «Οι άνθρωποι δεν έχουν χρόνο να γνωρίσουν πια τίποτα. Τ' αγοράζουν όλα έτοιμα στα εμπορικά. Καθώς όμως δεν υπάρχουν εμπορικά που πουλάνε φίλους, οι άνθρωποι δεν έχουν πια φίλους». Μέσα από αυτά τα λόγια η αλεπού δίνει μια ακόμα διάσταση της αγάπης: Για ν' αγαπήσουμε τους άλλους ανθρώπους και να τους κάνουμε φίλους μας, πρέπει να να επενδύσουμε χρόνο και ενέργεια σε αυτούς. Η απλή επαφή δεν αρκεί για ν' αγαπήσουμε τους άλλους, όπως συνέβη με άλλα πρόσωπα, π.χ. με το βασιλιά, τον μπεκρή, το φαναράναφτη, το γεωγράφο, το ματαιόδοξο, τον επιχειρηματία. Τα πρόσωπα αυτά δεν είχαν τη διάθεση να επενδύσουν στην πραγματική γνωριμία και τη σύναψη δεσμού με τον πρίγκιπα. Ζούσαν στο δικό τους κλειστό και «αυτιστικό» κόσμο. Παρά τον κόπο και τη συναισθηματική επένδυση, τα οποία χρειάζονται για να δημιουργήσουμε δεσμούς με τους άλλους και να τους αγαπήσουμε, η «εξημέρωση» αυτή δίνει νόημα στη ζωή μας (SparkNotes Editors, 2003). Ο άνθρωπος που αγαπά, αναζητά την πραγματική συνάντηση με τον άλλο άνθρωπο. Για να συναντήσουμε πραγματικά τους άλλους και να τους αγαπήσουμε, χρειάζεται ν' ανοιχτούμε προς αυτούς, όπως έκανε η αλεπού με τον μικρό πρίγκιπα. Η αλεπού λέει επίσης στον μικρό πρίγκιπα ότι η ζωή είναι «μονότονη» χωρίς φίλους, δηλαδή χωρίς αγαπημένους ανθρώπους, όπως και ο μικρός πρίγκιπας ήταν μελαγχολικός πριν εμφανιστεί το λουλούδι στον πλανήτη του. Ο άνθρωπος που αγαπά, αναζητά την ένωση με το πρόσωπο της αγάπης του, γιατί θέλει να συναντήσει την ομορφιά του άλλου που θα ομορφύνει και τη δική του ζωή. Η γοητεία της περιπέτειας για τη συνάντηση με αυτό που είναι ο άλλος κατακλύζει τη ζωή του ανθρώπου που αγαπά (Καραγιάννης, 2010, σελ. 72).

Η αλεπού έδωσε στο μικρό πρίγκιπα μαθήματα ζωής, όμως ζήτησε και από εκείνον να την εξημερώσει, δηλαδή να δημιουργήσουν δεσμό φιλίας. Από το γεγονός αυτό συνάγεται ότι η αγάπη είναι μια διαδικασία αμοιβαίας προσφοράς. Η αμοιβαία προσφορά επιτρέπει στα πρόσωπα που αγαπούν να λαχταρούν συνεχώς να κερδίζουν τον άλλο και να εμπλουτίζονται ο ένας από τον άλλο (Καραγιάννης, 2010, σελ. 75).

Στο τέλος της συνάντησης της αλεπούς με το μικρό πρίγκιπα, η αλεπού λέει: «Θα κλάψω» και ο μικρός πρίγκιπας της απαντά: «Εσύ φταις, εγώ δεν ήθελα το κακό σου, εσύ ήθελες να σε εξημερώσω...». Η αλεπού όμως του απαντά ότι έχει κερδίσει το χρώμα του σιταριού από το γεγονός ότι την εξημέρωσε. Με αυτά τα λόγια η αλεπού δείχνει ότι μοιλονότι πονά αποχαιρετώντας το μικρό πρίγκιπα, νιώθει ευτυχισμένη που τον γνώρισε και που απέκτησε η ζωή της νόημα μέσα από αυτή τη συνάντηση. Τα στάχνα δεν θα είναι πια ίδια για εκείνη, θα έχουν ιδιαίτερο νόημα, θα της θυμίζουν τον μικρό πρίγκιπα που

αγάπησε, με τον οποίο δημιούργησε δεσμό φιλικό. Η συνάντηση λοιπόν της αλεπούς με το μικρό πρίγκιπα και η αγάπη που αναπτύχθηκε μεταξύ τους, θα υπάρχει πάντα, παρά τον πόνο που τους προκαλεί ο αποχωρισμός (SparkNotes Editors, 2003). Αυτό σημαίνει ότι πάντα αξίζει τον κόπο να προσπαθούμε για την αγάπη, παρά το γεγονός ότι κάποια μέρα μπορεί να αποχωριστούμε αυτόν που αγαπάμε. Εξάλλου, το αιώνιο μιας σχέσης αγάπης δεν αφορά μόνο στη διάρκεια του χρόνου, αλλά στην ένταση της εμπειρίας που αναιρεί και κατακλύζει το χρόνο (Καραγιάννης, 2010, σελ. 72). Οι στιγμές που έζησε ο μικρός πρίγκιπας με την αλεπού αλλά και τα πολύτιμα μαθήματα ζωής που πήρε από αυτήν, καθιστούν τη σχέση αγάπης που αναπτύχθηκε πολύτιμη και για τους δύο (SparkNotes Editors, 2003). Αυτό σημαίνει ότι τα αυθεντικά βιώματα αγάπης νοηματοδοτούν τη ζωή μας και υπάρχουν μέσα μας ακόμα και όταν απομακρυνόμαστε από το πρόσωπο που αγαπάμε. Αυτό φαίνεται μέσα από το κείμενο του Σαιντ-Εξυτερι και από το γεγονός ότι ο μικρός πρίγκιπας θυμάται το αγαπημένο του τριαντάφυλλο και μιλά γι' αυτό σε όλη τη διάρκεια της περιπλάνησης μακριά από τον πλανήτη του: «Ξέρω ένα λουλουδί... Νομίζω πως μ' εξημέρωσε...».

1.3. Η αγάπη προς τον πιλότο

Η αναγκαστική προσγειώση του πιλότου στην έρημο της Σαχάρας δεν είναι ένα τυχαίο γεγονός στην ιστορία του μικρού πρίγκιπα. Ο ίδιος ο συγγραφέας είχε αναγκαστεί να προσγειώσει το δικό του αεροπλάνο στην έρημο της Λιβύης. Η σχέση αγάπης του μικρού πρίγκιπα με τον πιλότο ξεκινά με το γεγονός ότι ο πιλότος-αφηγητής της ιστορίας κάνει μια ζωγραφιά, της οποίας το περιεχόμενο κανείς μέχρι τότε δεν μπορούσε να κατανοήσει· ο μικρός πρίγκιπας την κατανοεί, προς έκπληξη του πιλότου. Έτσι, η αγνότητα της ψυχής του μικρού πρίγκιπα συναντά την παιδική αγνότητα του πιλότου-αφηγητή, αφού το σχέδιο που ζωγράφισε ήταν σχέδιο που είχε ξανασχεδιάσει όταν ήταν μικρός.

Ο αφηγητής αναφέρει ότι πριν την εμφάνιση του μικρού πρίγκιπα ζούσε μόνος: «Ζούσα μόνος, χωρίς κανέναν που μπορώ να του μιλάω αληθινά, μέχρι που έξι μήνες πριν, είχα ένα ατύχημα πάνω από την έρημο της Σαχάρας». Έτσι ξεκίνησε να αναπτύσσεται η αγάπη ανάμεσα στον πιλότο και τον μικρό πρίγκιπα. Το γεγονός αυτό έκανε τον πιλότο να βγει από τη μοναξιά και να νιώθει πως έχει κάποιον στον οποίο μπορεί να μιλήσει αληθινά και να τον καταλάβει. Αυτό είναι κύριο συστατικό στοιχείο της αγάπης, γιατί οι άνθρωποι που αγαπούν ο ένας τον άλλο νιώθουν ότι το αγαπημένο πρόσωπο τους καταλαβαίνει και αποδέχεται την αλήθεια και τη μοναδικότητά τους (Καραγιάννης, 2005, σελ. 48). Οι αρχικές ανησυχίες του πιλότου για το αεροπλάνο του δίνουν τη θέση τους στο αληθινό ενδιαφέρον και την προσοχή προς το μικρό πρίγκιπα (Gagnon, 1973).

Σε κάποια στιγμή ο μικρός πρίγκιπας ρωτά τον πιλότο, πώς βρέθηκε στην έρημο, και αυτός του εξηγεί για το αεροπλάνο του και πώς έπεσε. Τότε ο μικρός πρίγκιπας λέει: «Ωστε έρχεσαι λοιπόν κι εσύ από τον ουρανό!». Αυτή η αίσθηση ότι προέρχονται και οι δύο από τον ουρανό κάνει το μικρό πρίγκιπα να νιώθει πιο οικεία με τον πιλότο. Τα κοινά σημεία και βιώματα στην ιστορία των ατόμων δημιουργούν μια αίσθηση οικειότητας, η οποία διευκολύνει την

ανάπτυξη των δεσμών αγάπης (SparkNotes Editors, 2003).

Κατά την πορεία της συναναστροφής του με τον πιλότο, ο μικρός πρίγκιπας κάποια στιγμή ξεσπά σε κλάματα, καθώς συνειδητοποιεί ότι το αρνί του που ζωγράφισε ο πιλότος μπορεί να φάει το λουλουδί του. Τότε ο πιλότος, που μέχρι εκείνη τη στιγμή ήταν απορροφημένος στην προσπάθειά του να επισκευάσει το αεροπλάνο και δεν είχε πάρει στα σοβαρά την ανησυχία του πρίγκιπα, πήρε το μικρό πρίγκιπα αγκαλιά και τον παρηγόρησε: «Τον πήρα στην αγκαλιά μου. Τον νανούρισα. Του έλεγα ότι το λουλουδί που αγαπάς δεν κινδυνεύει... Θα ζωγραφίσω ένα φίμωτρο στο αρνί σου...». «Ένιωθα πολύ αδέξιος». Ο πιλότος συνειδητοποίησε τη σημασία της ανησυχίας του πρίγκιπα, προβληματίστηκε για τη στάση που είχε κρατήσει και αισθάνθηκε άσχημα που δεν του είχε δώσει προσοχή. Έτσι κατανοούμε ότι είναι τέτοια η δύναμη της αγάπης, ώστε αλλάζει τους ανθρώπους, τους βγάδι από το μικρόκοσμό τους και τους επιτρέπει να συνυπάρχουν. Ο πιλότος επέτρεψε τελικά στον εαυτό του να συγκινηθεί από τη λύπη του μικρού πρίγκιπα για το λουλουδί του που κινδυνεύει από το αρνί, και τότε ανοίχθηκε μπροστά του ένας νέος ορίζοντας που δεν τον είχε φανταστεί. Η εμπειρία αυτή τόσο τον συγκλόνισε, ώστε, όπως ο ίδιος αναφέρει, η ανησυχία του μικρού πρίγκιπα για το λουλουδί και το αρνί, του άλλαξε τον τρόπο με τον οποίο βλέπει τον κόσμο (SparkNotes Editors, 2003). Η αγάπη του για το μικρό πρίγκιπα τον έκανε ν' αλλάξει, γιατί κατάλαβε ότι η ευτυχία του φίλου του ήταν αυτή που είχε σημασία και μπήκε στον κόπο να την φροντίσει (SparkNotes Editors, 2003). Η διαρκής φροντίδα των προσωπικών αναγκών μας επιτρέπει ν' ανανεώνουμε τη σχέση μας προς τους ανθρώπους που αγαπάμε και να βιώνουμε νέες εμπειρίες ζωής. Η αγάπη οδηγεί στην υπέρβαση από τα δεσμά της ατομικότητας, στην υπέρβαση του εαυτού μας (Καραγιάννης, 2010, σελ. 247).

Ο μικρός πρίγκιπας διηγείται στον πιλότο τα μαθήματα ζωής που του έδωσε η αλεπού. Του εξηγεί ότι τα μάτια είναι τυφλά και πρέπει κανείς να βλέπει με την καρδιά. Έτσι ο μικρός πρίγκιπας, επειδή έχει αγαπήσει τον πιλότο, του μεταλαμπαδεύει τη γνώση που η αλεπού του προσέφερε. Έτσι και ο πιλότος εξημερώνεται από τον μικρό πρίγκιπα, κι επηρεάζεται από τον τρόπο που αυτός βλέπει τον κόσμο και την τη ζωή. Μέσα στην αγάπη οι άνθρωποι αλλάζουν. Η αυθεντική αγάπη που προσφέρεται στους ανθρώπους χωρίς προϋποθέσεις και αυτή την οποία νιώθουν για κάποιον άλλο, τους επιτρέπει να ξεφύγουν από την ατομικότητά τους (Καραγιάννης, 2010, σελ. 248).

Ο πιλότος και ο μικρός πρίγκιπας κάποια στιγμή διψούν, αφού έχουν ξεμείνει από νερό στην έρημο, και ξεκινούν να βρουν νερό να πιουν. Το μήνυμα που ο συγγραφέας θέλει να περάσει σε αυτό το σημείο είναι ότι ο κοινός αγώνας που κάνουμε μαζί με τους άλλους για να πετύχουμε κάτι έχει μεγάλη σημασία. Ο αφηγητής το συνειδητοποιεί αυτό καθώς προσπαθεί να εντοπίσει νερό στην έρημο μαζί με τον μικρό πρίγκιπα. Αυτός πάλι, ενώ ψάχνουν για νερό, λέει στον πιλότο ότι ακόμα κι αν πεθάνουν από τη δίψα, είναι σημαντικό ότι είναι φίλοι και είναι μαζί. Η αγάπη που τρέφουν ο ένας για τον άλλο δίνει νόημα στην ύπαρξή τους και στην κοινή τους προσπάθεια, ακόμα κι αν η προσπάθεια για εντοπισμό νερού είναι επώδυνη. Το γεγονός ότι μοιράζονται αυτή τη

δύσκολη εμπειρία τους δένει. Στο τέλος, ο πιλότος δηλώνει ότι το νερό που βρίσκουν μαζί μοιάζει με αγιασμό. Αυτό το νερό είναι αποτέλεσμα μιας κοινής τους προσπάθειας και ο πιλότος εξηγεί ότι η χαρά κερδίζεται μέσα από τον αγώνα: «Σήκωσα τον κουβά ως τα χείλια του. Ήπια, με κλειστά μάτια. Ήταν γιορταστικά γλυκό. Το νερό τούτο ήταν πολύ διαφορετικό από τις συνηθισμένες τροφές. Γεννήθηκε από την πορεία κάτω από τ' άστρα, από το τραγούδι του γερανιού, από την προσπάθεια των χεριών μου. Έκανε καλό στην καρδιά σαν ένα δώρο». Έτσι, τονίζεται το γεγονός ότι οι σχέσεις, τα αντικείμενα και οι εμπειρίες αποκτούν μεγαλύτερη αξία όταν επενδύουμε χρόνο και προσπάθεια σ' αυτά (SparkNotes Editors, 2003). Με αυτόν τον τρόπο γινόμαστε κοινωνοί της αγάπης.

Ο μικρός πρίγκιπας εξηγεί στον πιλότο πως όταν θα έχουν πια αποχωριστεί οι δυο φίλοι, θα χρειαστεί να κοιτάει τ' αστέρια, για να θυμάται το μικρό πρίγκιπα και να χαίρεται που τον γνώρισε. Εδώ επανέρχεται πάλι το θέμα του αποχωρισμού από ένα αγαπημένο πρόσωπο και το γεγονός ότι όταν αγαπάμε, η αγάπη παραμένει ακόμα και μετά τον αποχωρισμό. Ο μικρός πρίγκιπας εξηγεί στον πιλότο ότι θα ζει σε ένα από αυτά τ' αστέρια που όταν λάμπουν, σημαίνει ότι γελάνε. Στην εισαγωγή του βιβλίου «Ο Μικρός Πρίγκιπας» η μεταφράστρια σημειώνει: «Ο μικρός πρίγκιπας πριν φύγει, χαρίζει στο φίλο του το γέλιο των αστεριών, τη γνώση πως τ' αστέρια, γι' αυτούς που ξέρουν να τα κοιτάζουν, είναι μηνύματα αγάπης, αισιοδοξίας και ομορφιάς» (σελ. 9). Έτσι, τα κοινά τους βιώματα θα είναι πάντα μια αστειρέυτη πηγή αγάπης.

Βιβλιογραφία

- Αναγνωστοπούλου, Δ., Καλογήρου, Τζ., & Πάτσιου, Β. (2001). *Λογοτεχνικά Βιβλία στην προσχολική αγωγή*. Αθήνα: Εκδόσεις της σχολής Ι.Μ. Παναγιωτόπουλου.
- Βικοντέλε, Αλ. (2007). *Ο Μικρός Πρίγκιπας και το ρόδο του*. Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη.
- Ελύτης, Ο. (1980). *Αναφορά στον Ανδρέα Εμπειρικό*. Αθήνα: Ύψιλον.
- Ερωτοκρίτου, Α. (2009). *Ο Μικρός Πρίγκιπας, Βιβλίο Εκπαιδευτικού, Α' Γυμνασίου*. Λευκωσία: Εκδόσεις Υπουργείου Παιδείας και Πολιτισμού, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, Υπηρεσία Ανάπτυξης Προγραμμάτων.
- Gagnon, L. (1973). "The Little Prince and Charlotte's Web". *Children's Literature*, 2, 60-61.
- Καναβούρας, Α. (2007). «Ο ρόλος των συναισθημάτων στο στοχασμό και στη σύγχρονη εκπαίδευση». Στο: Γ. Δ. Καψάλης, & Α. Ν. Κατσίκης (Επιμ.), *Η πρωτοβάθμια εκπαίδευση και οι προκλήσεις της εποχής μας. Πρακτικά Συνεδρίου*, Ιωάννινα, σελ. 373-379.
- Καραγιάννης, Δ. (2005). *Ρωγμές και Αγγίγματα*. Αθήνα: Εκδόσεις Αρμός.
- Καραγιάννης, Δ. (2010). *Η αδικία που πληγώνει*. Αθήνα: Εκδόσεις Αρμός.
- Laischen, H. (2001). "Qu' est ce que le Petit Prince apprend au cours de son voyage?" <http://www.grin.com/e-book/102387/le-petit-prince>, (ανάκληση: 13/05/2011).
- Μαλαφάντης, Κ. (2006). *Το παραμύθι στην εκπαίδευση*. Αθήνα: Εκδόσεις Ατραπός.

Mitchell, B. (1960). «"Le Petit Prince" and "Citadelle"». *The French Review*, 33(5), 454-461.

Σαιντ-Εξυπερύ, Α. (1943). *Ο Μικρός Πρίγκιπας* (μετ. Μ. Καρακώστα). Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη.

Σπανός, Γ. (1989). «Λογοτεχνία και πνευματική καλλιέργεια του παιδιού». Στο: Α. Γεωργαντά (επιμ.), *Παιδική Λογοτεχνία*. Αθήνα: Εκδόσεις Κουτσουμπός, σελ. 13-21.

SparkNotes Editors. (2003). *SparkNote on The Little Prince*, <http://www.sparknotes.com/lit/littleprince/> (ανάκληση: 17/05/2011).

Wagenknecht, E. (1946). "The Little Prince Rides the White Deer: Fantasy and Symbolism in Recent Literature". *College English*, 7 (8), 431-437.

Μαρίνα Νικολάου

Με ποιους τρόπους διδασκαλίας συμβάλλει το σύστημα Orff στη διαπαιδαγώγηση των νηπίων

Εισαγωγή

Ο Carl Orff και το έργο του

Ο Carl Orff υπήρξε ένας από τους σημαντικότερους μουσικοπαιδαγωγούς και συνθέτες. Γεννήθηκε στις 10 Ιουλίου 1895 στο Μόναχο. Από μικρό παιδί έλαβε μια πολύ καλή μουσική αγωγή, αφού το περιβάλλον μέσα στο οποίο μεγάλωσε του μετέδιδε τη μουσική κουλτούρα. Η μητέρα του, μάλιστα, ήταν εκείνη που του έκανε μαθήματα πιάνου. Ο ίδιος όμως δεν ενδιαφέρθηκε μόνο για την μουσική, αλλά και για τη λογοτεχνία και την ποίηση.

Το μουσικοπαιδαγωγικό του σύστημα, που ονομάζεται Schulwerk, εφαρμόζεται μέχρι και σήμερα στα σχολεία όλου του κόσμου. Η λέξη Schule χρησιμοποιείται όχι μόνο με την έννοια 'έξασκούμε σε κάτι εύκολα', αλλά και με την αρχική σημασία της λέξης «σχόλη» που ήταν 'ανάπαυση' και αργότερα σήμαινε: 'σοβαρή εργασία σε ώρα ανάπαυσης'. Η λέξη Werk σημαίνει 'έργο' με την έννοια του εργαστηρίου. Έτσι, Schulwerk δεν σημαίνει μόνο έργο-για-σχολείο αλλά και δημιουργική έκφραση μέσα από την πράξη, στη μουσική και στην κίνηση, τις ελεύθερες ώρες της ξεκούρασης (Αντωνάκης, 1996, σελ. 69-70). Τη μουσική που μεταδίδει με το σύστημά του, την ονομάζει ο ίδιος «στοιχειοδομική», γιατί είναι ένα είδος μουσικής την οποία συνθέτει κάποιος μόνος του και το είδος αυτό συνδέει τη μουσική με την κίνηση, το χορό και το λόγο (τραγούδι, απαγγελία), κάτι που βοηθά στην ανάπτυξη της δημιουργικότητας και δίνει τη δυνατότητα για αυτοσχεδιασμό. Όπως είχε πει ο ίδιος ο Orff σε μια συνδιάσκεψη στο Τορόντο (1962): «Η λέξη κλειδί ήταν το 'στοιχειακό' (Elemental). Η λέξη αυτή χαρακτηρίζει με ταιριαστό τρόπο τη μουσική, τα όργανα

και τις φόρμες του λόγου και της κίνησης. Τι σήμαινε όμως; Η λατινική λέξη 'elementarius', από την οποία προέρχεται, δηλώνει κάτι που έχει σχέση με τα στοιχεία, το αρχέγονο, το βασικό. Τότε λοιπόν, τι είναι η 'στοιχειακή μουσική'; Είναι μια μουσική που ποτέ δεν είναι μόνο μουσική, αλλά πάντα συνδέεται με την κίνηση, το χορό, το λόγο. Είναι μια μουσική που δεν προορίζεται για ακρόαση, αλλά αποκτά νόημα μόνο μέσα από την πράξη και τη συμμετοχή. Είναι προ-διανοητική, δεν έχει περίτεχνες φόρμες, περιέχει απλές διαδοχικές δομές, οστινάτι και μινιατούρες ροντό. Είναι γήινη και, σχεδόν, κινητικά δραστήρια. Μπορεί οποιοσδήποτε να την μάθει και να την απολαύσει. Είναι κατάλληλη για τα παιδιά». Σημαντικό στοιχείο για αυτόν ήταν η σχέση ανάμεσα στον ήχο και τον άνθρωπο, κάτι που κατέχει εξέχουσα θέση στα έργα του. Μέσα από αυτό το έργο του, ο Orff θέλησε να ενδυναμώσει τις σχέσεις εκπαιδευτικού και μαθητή, να αναπτύξει τη φαντασία των παιδιών, να τα ενθαρρύνει να διερευνούν και να διευκολύνει τη μάθησή τους, μέσα σε ένα περιβάλλον στο οποίο σημαντικό ρόλο θα έχει το παιδί και όχι ο δάσκαλος. Πρέπει ακόμα να αναφερθεί ότι το σύστημα αυτό απευθύνεται σε παιδιά προσχολικής ηλικίας και πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης. Το σύστημα Orff εξαπλώθηκε πολύ γρήγορα σε 37 χώρες, μαζί και στην Ελλάδα (στην οποία έφτασε τη δεκαετία του '50), και αυτό γιατί προσαρμοζόταν στην κουλτούρα και τα χαρακτηριστικά κάθε χώρας όπου εφαρμόζονταν. Η Πολυξένη Ματέυ (αρχικά μαθήτρια και έπειτα συνεργάτιδα του Orff) βοήθησε στη διάδοση του συστήματος στην χώρα μας, όπως λέει όμως η ίδια, αυτό που την βοήθησε στο να μεταδώσει το σύστημα ήταν η ενθαρρυντική ανταπόκριση των παιδιών!!

Κύριο μέρος

Το νηπιαγωγείο είναι η πρώτη ευκαιρία να δοθεί στα παιδιά μια μουσική διδασκαλία. Αν αυτή συνδεθεί με ευχάριστα συναισθήματα, τότε το παιδί θα συνδέσει αυτόματα τη διδασκαλία αυτή με κάτι ευχάριστο. Η μουσική, όμως, υπάρχει αυθόρμητα μέσα στα παιδιά. Για παράδειγμα, οι πρώτες κινήσεις των παιδιών είναι ρυθμικές (κίνηση χεριών, πόδια που κλωτσάνε). Γι' αυτό και οι γονείς – αλλά και οι εκπαιδευτικοί – πρέπει να συνδέουν τη μουσική με κάθε ώρα της ημέρας των παιδιών, ώστε αυτά να έρχονται συνεχώς σε επαφή μαζί της.

Κεφάλαιο 1^ο

Τα μέσα μουσικοκινητικής αγωγής του συστήματος Orff

Για τον Orff είναι πολύ σημαντικές οι ρυθμικές δραστηριότητες: είναι παράλληλα λεκτικές (τραγούδι, απαγγελία), μουσικές (μουσικά όργανα) και κινητικές (ρυθμικά βήματα, πηδηματάκια), με σκοπό να αναπτύξουν στα παιδιά τη φαντασία τους, τη δημιουργικότητα, την κοινωνικότητα και την πρωτοβουλία τους. Για να πετύχει το σκοπό του ο Orff έχει καθιερώσει κάποια μέσα ή αλλιώς εργαλεία, όπως θα μπορούσαμε να τα πούμε, με τα οποία προσεγγίζει την εκπαίδευση. Επιγραμματικά τα μέσα αυτά είναι: ο λόγος, η κίνηση, το τραγούδι, τα μουσικά όργανα και η ακρόαση.

Ο λόγος: Όταν γίνεται αναφορά στο λόγο, εννοούμε το ρυθμικό λόγο, τη μελωδία. Η γλώσσα

είναι έμφυτη στα παιδιά και μέσω παροιμιών, γλωσσοδετών, τραγουδιών, λαχνημάτων τα παιδιά αναπτύσσονται γλωσσικά και αποκτούν δικό τους ρυθμό και ηχόχρωμα.

Η κίνηση: Από πολύ μικρή ηλικία η κινητικότητα αποτελεί ένα βασικό κομμάτι στη ζωή του παιδιού. Με λίγα λόγια, κίνηση είναι κάθε αισθητική δραστηριότητα που χρησιμοποιεί για εργαλείο της το σώμα. Οι κινήσεις τις περισσότερες φορές είναι αυθόρμητες και πραγματοποιούνται είτε με ολόκληρο το σώμα του παιδιού είτε με κάποια μέλη του σώματός του. Είναι σημαντικό να ξέρουμε ότι η κίνηση παράγει ήχο. Τέτοιες κινήσεις μπορεί να είναι οι στράκες, τα παλαμάκια, τα χτυπήματα των ποδιών και άλλες παρόμοιες. Μέσω της κίνησης το παιδί γνωρίζει τον εξωτερικό κόσμο που το περιβάλλει, τον εσωτερικό του κόσμο, το σώμα του, και δημιουργεί σχέσεις ανάμεσα στους δύο αυτούς κόσμους. Η κίνηση μπορεί να πραγματοποιείται με τη μίμηση, με την εξερεύνηση, τον αυτοσχεδιασμό ή τη σημειογραφία. Για αυτά όμως θα γίνει αναλυτική περιγραφή παρακάτω.

Τα μουσικά όργανα: Για τον Orff τα όργανα της μουσικής αποτελούν ένα πολύ σημαντικό κομμάτι και αυτό γιατί οι ήχοι προσελκύουν τα παιδιά. Όμως, στο μουσικοπαιδαγωγικό του σύστημα δεν χρησιμοποιεί όλα τα όργανα που υπάρχουν, αλλά επιλέγει κάποια σύμφωνα με το ηχόχρωμά τους. Μέσω αυτών τα παιδιά μπορούν να εξερευνήσουν τον ήχο, το ρυθμό, την κίνηση που παράγεται με το παίξιμο των οργάνων. Τα όργανα που επιλέγει ο Orff έχουν πρωτότυπα και απλά ακούσματα και τα περισσότερα είναι παραδοσιακά. Πρώτα από όλα, η φωνή και το σώμα μπορούν να αποτελέσουν «όργανα» που παράγουν ήχους. Έχουμε ακόμα κρουστά ακανόνιστου τονικού ύψους που είναι: ξύλινα (ράβδοι, κασετίνα, καστανιέτες, μαράκες κ.ά.), μεταλλικά (τρίγωνα, κύμβαλα, καμπάνες, πιατίνα κ.ά.), ξυστά (κρόταλα, κουδουνάκια, ξύστρα, σείστρα κ.ά.), μεμβρανόφωνα (ντέφια, τύμπανα κ.ά.). Από την Αφρική έχουν προστεθεί τα ραβδόφωνα (ξυλόφωνα, μεταλλόφωνα, καμπανόφωνα) και τέλος το τσέλο, η βιόλα, η κιθάρα, το ψαλτήρι είναι επίσης όργανα που χρησιμοποιούνται στο σύστημα Orff. Πολύ σημαντική θέση κατέχουν τα αυτοσχέδια μουσικά όργανα που δημιουργούν τα παιδιά μόνα τους από ανακυκλώσιμα ή άχρηστα υλικά. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα τα παιδιά να αναπτύσσουν τις σωματικές τους δεξιότητες, την εφευρετικότητά τους και πειραματίζονται με τους ήχους.

Το τραγούδι: Αποτελεί τη συνέχεια του ρυθμικού λόγου που αναφέρθηκε παραπάνω. Μέσα από το τραγούδι τα παιδιά μαθαίνουν να ελέγχουν την αναπνοή τους, τη στάση του σώματός τους και εξασκούνται στην άρθρωση. Από την βρεφική κιόλας ηλικία, τα παιδιά «τραγουδούν». Το κλάμα είναι μια μελωδία που αποτελείται κυρίως από φωνήεντα! (Αντωνάκης, 1996, σελ 76)

Η δημιουργική ακρόαση-ηχοεμπειρία: Το μέσο αυτό αποτελεί την ενεργητική ακρόαση φυσικών ήχων ή ηχογραφημένης μουσικής. Το παιδί δεν ακούει παθητικά τη μουσική αλλά παίρνει αφορμή από τη μουσική για να κάνει άλλες αισθητικές

³ Η λέξη 'ηχόχρωμα' σημαίνει την ιδιαίτερη χροιά ενός ήχου, ανεξάρτητα από το ύψος ή την έντασή του.

δραστηριότητες όπως θεατρικό παιχνίδι, ζωγραφική κ.ά. Έτσι, το μέσο αυτό δεν συμβάλλει μόνο στην μουσική καλλιέργεια, αλλά και στην ανάπτυξη της μνήμης, της συγκέντρωσης της προσοχής, της δημιουργικότητας και της φαντασίας.

Κεφάλαιο 2ο:

Α. Η σημασία της μουσικής στην ανάπτυξη της προσωπικότητας των νηπίων

Όταν μιλάμε για μουσικοκινητική αγωγή έχουμε να κάνουμε με την αγωγή όλης της προσωπικότητας του παιδιού. Είναι η αγωγή της ευαισθησίας, της κίνησης, της χαράς, της συναισθηματικής και νοητικής πλευράς της προσωπικότητας. Όσον αφορά τη σημασία του όρου 'προσωπικότητα', ο Drever (1952) δίνει μια πολύ καλή ανάλυση, ορίζοντας την ως «την ολοκληρωμένη και δυναμική οργάνωση των φυσικών, νοητικών, ηθικών και κοινωνικών ιδιοτήτων του ατόμου, όπως αυτή εκδηλώνεται σε άλλους ανθρώπους μέσα στην κοινωνική ζωή» (Λ. Σέργη, 1995). Η ανάπτυξη, λοιπόν, της προσωπικότητας αναφέρεται σε τέσσερις τομείς της: τον ψυχοκινητικό, τον νοητικό, τον συναισθηματικό και τον κοινωνικό.

Συναισθηματική ανάπτυξη: Η μουσική έχει μια πολύ σημαντική επιρροή στον συναισθηματικό κόσμο των παιδιών, αφού βοηθά στην έκφραση θετικών ή αρνητικών συναισθημάτων. Μέσα από τη συμμετοχή τους σε μουσικές δραστηριότητες τα παιδιά παίρνουν μια ευχαρίστηση. Η ελεύθερη έκφραση είναι μια βασική ανάγκη των νηπίων και ικανοποιείται μέσω της μουσικής, που αποτελεί ένα μη λεκτικό τρόπο έκφρασης και θα μπορούσαμε να πούμε πως είναι μια άλλη «γλώσσα», ένας άλλος τρόπος επικοινωνίας. Το παιδί νιώθει τη χαρά της δημιουργίας και της επιτυχίας, κάτι πολύ σημαντικό για την ανάπτυξη της αυτοπεποίθησης. Επίσης, μέσα από τη μουσική αποκτά την έννοια του συντονισμού και του ρυθμού, ενώ το τραγούδι δίνει την ευκαιρία για γλωσσική ανάπτυξη. Τα παιδιά μέσω της μουσικής αλλά ακόμα περισσότερο μέσω του θεατρικού παιχνιδιού (που περιέχει μουσική) εξωτερικεύουν πιθανές φοβίες και συναισθήματα, ενώ επιλύουν καθημερινά προβλήματα.

Κοινωνική ανάπτυξη: Εκτός από τη συναισθηματική, η δεύτερη εξίσου σημαντική ανάπτυξη αφορά τον κοινωνικό τομέα. Η κοινωνικοποίηση είναι μια διαδικασία με την οποία το παιδί μαθαίνει να είναι ενεργό μέλος της κοινωνίας. Το παιδί πρέπει να εργάζεται μόνο του αλλά ακόμα περισσότερο σε ομάδες, διότι με αυτόν τον τρόπο συνηθίζει στην ομαδική εργασία, στην ομαδική απόκτηση εμπειριών, περιορίζει το «εγώ» του και ωριμάζει πιο αποτελεσματικά, αφού μέσα σε μια ομάδα ο ένας ενθαρρύνει τον άλλο και τον βοηθά. Μέσω του ομαδικού τραγουδιού, της κίνησης, των παιχνιδιών με τραγούδι, των ομαδικών εκτελέσεων μουσικής με όργανα δίνονται στα παιδιά ευκαιρίες για κοινωνικοποίηση. Η μουσική αποτελεί ίσως και το μόνο μέσο που βοηθά ένα αποτραβηγμένο και ντροπαλό παιδί να συνεργαστεί και να επικοινωνήσει με τα άλλα παιδιά, αφού κεντρίζει τη φαντασία και το κάνει δημιουργικό. Με δραστηριότητες, λοιπόν, που προάγουν την κοινωνικότητα τα παιδιά προετοιμάζονται για την κοινωνικοποίησή τους.

Ψυχοκινητική ανάπτυξη: Το παιδί ανακαλύπτει το γνωστικό σχήμα του σώματός του

(λεπτή-αδρή κινητικότητα, δεξιά-αριστερή πλευρά), οικοδομεί βασικές έννοιες του χώρου και του χρόνου, δημιουργεί ποικίλες σχέσεις με το περιβάλλον και προάγει την ψυχοκινητική του έκφραση. Με τα μουσικά παιχνίδια και την ελεύθερη έκφραση των παιδιών (που όπως ειπώθηκε προηγουμένως αποτελεί ανάγκη των παιδιών) ενεργοποιούν τα παιδιά τόσο το πνεύμα τους όσο και το σώμα τους.

Νοητική ανάπτυξη: Η μουσική είναι ένα μέσο που επηρεάζει την ανάπτυξη του εγκεφάλου των παιδιών και ευνοεί νοητικές λειτουργίες όπως η μνήμη και η προσοχή. Έρευνες έχουν αποδείξει ότι ο εγκέφαλος των παιδιών που ασχολούνται με τη μουσική αντιδρά πολύ πιο γρήγορα σε σχέση με τα παιδιά που δεν έχουν να κάνουν με τη μουσική. Σημαντικό στοιχείο ακόμα αποτελεί η δημιουργικότητα που αναπτύσσουν τα παιδιά μέσω της μουσικής. Με το να δημιουργούν μελωδικές φράσεις, να χρησιμοποιούν ρυθμικά χτυπήματα, να συνδέουν τη μουσική με την κίνηση, να ζωγραφίζουν ενώ ακούν μουσική και άλλες τέτοιου είδους δραστηριότητες γίνονται δημιουργικά με το να πειραματίζονται με δημιουργικές δραστηριότητες. Για να προαχθούν όμως οι δυνατότητες που έχουν τα παιδιά και να αναπτυχθούν, απαιτείται ένα περιβάλλον γεμάτο ερεθίσματα, που σέβεται τις ανάγκες της καθοριστικής αυτής ηλικίας και που παράλληλα γνωρίζει τις δυνατότητές της. Έτσι, το υλικό του νηπιαγωγείου πρέπει να είναι ιδιαίτερα ελκυστικό και ταυτόχρονα πλούσιο για το παιδί της προσχολικής ηλικίας, ενώ οι δραστηριότητές του προσφέρουν στο παιδί ευκαιρίες για μάθηση και βελτίωση σε όλους τους σημαντικούς τομείς ανάπτυξης.

Με ποιον τρόπο, όμως, θα βοηθήσει μια εκπαιδευτικός τα παιδιά να εκπαιδευτούν με το σύστημα Orff; Η απάντηση θα δοθεί στο επόμενο κεφάλαιο.

Β. Τρόποι διδασκαλίας του συστήματος Orff: Ποιος τομέας ανάπτυξης υποβοηθάται με κάθε τρόπο ξεχωριστά.

Η παιδαγωγική του συστήματος Orff είναι βασισμένη στην παιδοκεντρική αντίληψη, γιατί όλα ξεκινούν από το παιδί και η διδασκαλία ακόμα βασίζεται στις εμπειρίες του, στα ενδιαφέροντα και στις ικανότητες του. Το παιδί είναι το επίκεντρο της διδασκαλίας και μέσα από δημιουργικές εφαρμογές προσπαθεί η εκπαιδευτικός να πετύχει τους στόχους, να ενθαρρύνει τη διερεύνηση, να διευκολύνει τη μάθηση, να αναπτύξει τη φαντασία των παιδιών λειτουργώντας όμως η ίδια ως υποστηρικτής και καθοδηγητής της προσπάθειας των παιδιών. Για να πετύχει, λοιπόν, τους εκπαιδευτικούς και αναπτυξιακούς στόχους, μια νηπιαγωγός χρησιμοποιεί τέσσερις τεχνικές: τη μίμηση, την εξερεύνηση, τη σημειογραφία και τον αυτοσχεδιασμό.

Η μίμηση: Είναι μια τεχνική που υπάρχει από την βρεφική κιόλας ηλικία ενός ανθρώπου. Τα παιδιά μιμούνται χαρακτήρες, πράγματα, κινήσεις, ρυθμούς, μελωδίες. Έχουμε τρία είδη μίμησης. Πρώτα έχουμε την ταυτόχρονη μίμηση, η οποία βοηθά στο να εξελίξουν και να αναπτύξουν τα παιδιά τη μουσικότητα. Αφού πραγματοποιείται ένα ερέθισμα, τα παιδιά ανταποκρίνονται σε αυτό και το μιμούνται. Μια δεύτερη είναι η μίμηση από μνήμης, που τα παιδιά επαναλαμβάνουν ήχους, ρυθμικές κινήσεις, μοτίβα κ.ά. τα οποία έχουν απομνημονεύσει. Τέλος

έχουμε την μίμηση από διαφορά φάσης, όπου τα παιδιά μαθαίνουν την τεχνική του κανόνα, στην οποία αφού ξεκινούν να αναπαράγουν αυτό που έχουν απομνημονεύσει, στη συνέχεια προχωρούν σε μια ευρύτερη σύνθεση.

Η μίμηση είναι μια τεχνική που βοηθά στην ολόπλευρη ανάπτυξη της προσωπικότητας του παιδιού. Τα παιδιά από όλη αυτή τη διαδικασία παίρνουν θετικά συναισθήματα, όπως ευχαρίστηση, και διασκεδάζουν με την όλη διαδικασία και αυτό γιατί μοιάζει πολύ με παιχνίδι, κάτι που αρέσει ιδιαίτερα και τραβάει το ενδιαφέρον των παιδιών (συναισθηματική ανάπτυξη). Ακόμα, με το να συνεργάζονται σε ομάδες επιτυγχάνεται η κοινωνικοποίηση των παιδιών (κοινωνική ανάπτυξη). Ακόμα, είναι σημαντικό να πούμε ότι η μίμηση αποτελεί μια διαδικασία στην οποία η κινητικότητα είναι αναγκαία. Η μίμηση μπορεί να γίνει είτε με ολόκληρο το σώμα είτε με κάποια μέρη του σώματος, όπως για παράδειγμα στην εξάσκηση ενός μουσικού οργάνου που χρειάζονται οι λεπτές κινήσεις των χεριών και των δακτύλων (ψυχοκινητική ανάπτυξη). Τέλος, όπως ειπώθηκε προηγουμένως, η μνήμη αποτελεί μια σημαντική λειτουργία και κατέχει στη νόηση μια σημαντική θέση, αφού το ένα είδος της μίμησης είναι τέτοιο και τα παιδιά πρέπει να αναπαράγουν κάτι που είχαν απομνημονεύσει (νοητική ανάπτυξη).

Η εξερεύνηση: Είναι η διαδικασία που συνδυάζεται με τη δίψα των παιδιών να ανακαλύψουν τον κόσμο και να μάθουν. Εξερευνούν τον κόσμο, το σώμα τους, το περιβάλλον γύρω τους, τα μουσικά όργανα και ό,τι άλλο θέλει η νηπιαγωγός. Η τεχνική αυτή συνδέεται με όλα τα μέσα του μουσικοπαιδαγωγικού συστήματος. Μέσω της φωνής και της κίνησης τα παιδιά ανακαλύπτουν το σώμα τους και το χώρο· καθώς ψάχνουν τρόπους για να παράγουν μουσική, αυτό τα βοηθά να αναπτύξουν την εφευρετικότητά τους και να γίνουν δημιουργικά.

Η εξερεύνηση είναι μια διαδικασία που όταν φέρει επιτυχή αποτελέσματα συνδέεται με συναισθήματα ευχαρίστησης, κάτι που ωθεί τα παιδιά στην επανάληψή της. Δεν πρέπει όμως να γίνεται μόνο λόγος για τα θετικά συναισθήματα, αλλά και για τα αρνητικά που κάποιες φορές τυχαίνει και δημιουργούνται λόγω αποτυχίας. Η ενθάρρυνση όμως της νηπιαγωγού παίζει σε αυτό το σημείο πολύ σημαντικό ρόλο (συναισθηματική ανάπτυξη). Όταν έχουμε να κάνουμε με ομαδική εξερεύνηση, τότε τα παιδιά συνεργαζόμενα με άλλους κοινωνικοποιούνται και επομένως αναπτύσσονται κοινωνικά. Η εξερεύνηση δεν γίνεται χωρίς το στοιχείο της κίνησης! Οτιδήποτε έχει να κάνει με εξερεύνηση, είτε μιλάμε για ανακάλυψη του σώματος, είτε για ανακάλυψη του χώρου, είτε για εξερεύνηση ήχων που μπορεί να παράγει το σώμα μας όταν το χρησιμοποιούμε ως όργανο μουσικό, σε όλες αυτές τις περιπτώσεις χρειαζόμαστε την κίνηση -λεπτή ή αδρή κινητικότητα- (ψυχοκινητική ανάπτυξη). Τέλος, από τη στιγμή που καλλιεργείται η φαντασία και η δημιουργικότητα των παιδιών ακολουθεί και η νοητική-γνωστική ανάπτυξή τους.

Η σημειογραφία: Είναι αυτό που θα λέγαμε αποτύπωση μιας μουσικής ιδέας, με σκοπό να την αναπαράγουμε κάποια άλλη στιγμή. Και επειδή τα παιδιά δεν μπορούν σε μικρή ηλικία (μιλάμε για την προσχολική ηλικία) να κατανοήσουν σύμβολα, νότες

και άλλα τέτοια στοιχεία της μουσικής, ο συμβολισμός γίνεται με διάφορους τρόπους που είναι κατανοητοί στα μικρά παιδιά όπως εικόνες, σύμβολα, γράμματα ή ακόμα και λέξεις, αν έχουν φτάσει σε τέτοιο στάδιο ώστε να μπορούν να διαβάσουν. Η γραφική σημειογραφία είναι ένας τρόπος καταγραφής ενός μουσικού υλικού με τη χρήση αφηρημένων συμβόλων (γεωμετρικά σύμβολα, γραμμές, κουκίδες), σύμβολα τα οποία «κρύβουν» μέσα τους στοιχεία του ήχου όπως είναι το ύψος, η ένταση, η διάρκεια και η χροιά. Η σημειογραφία συμβάλλει περισσότερο στη νοητική ανάπτυξη των παιδιών, και αυτό γιατί τα παιδιά σκέφτονται πολύ πριν κάνουν οποιαδήποτε κίνηση. Πρέπει να έχουν φαντασία και να είναι δημιουργικά για να δημιουργήσουν μια καλή παρτιτούρα. Η επιτυχής δημιουργία της μάλιστα φέρνει και θετικά συναισθήματα στα παιδιά. Η σημειογραφία θεωρείται ένας τρόπος έκφρασης (συναισθηματική ανάπτυξη). Επειδή συνήθως αυτές οι γραφικές παρτιτούρες γίνονται από ομάδες παιδιών ή και από όλα τα παιδιά μια τάξης, είναι πολύ σημαντική η συνεργασία όλων των παιδιών. Οφείλουν να μάθουν να ακούν το ένα το άλλο, για να μπορέσουν να συνεργαστούν μεταξύ τους και να έχουν τα αποτελέσματα που επιθυμούν (κοινωνική ανάπτυξη). Όπως και στις άλλες δύο τεχνικές η ψυχοκινητική ανάπτυξη είναι σημαντική και εδώ, αφού για να δημιουργήσουν τα παιδιά τις παρτιτούρες πρέπει να κινηθούν, να ζωγραφίσουν και να γράψουν.

Ο αυτοσχεδιασμός: Με αυτό τον όρο ορίζουμε τη μη προσχεδιασμένη δημιουργία σε ποικίλες καταστάσεις και περιπτώσεις, από την επινόηση μιας τεχνικής κατασκευής μέχρι και την καλλιτεχνική δημιουργία. Ο αυτοσχεδιασμός μπορεί επίσης να χρησιμοποιηθεί για να εμπλουτίσει μια ιδέα που έχει κατασκευαστεί, που μπορεί να έχει ως αντικείμενο τη μουσική, το χορό, το θέατρο, ακόμα τον προφορικό λόγο και την ποίηση. Η ανάγκη του ανθρώπου για αυτοσχεδιασμό είναι σίγουρα συνυφασμένη με την ανάγκη για έκφραση και με την έμφυτη δημιουργικότητά του. Ο ίδιος ο Orff δίνει πολύ μεγάλη σημασία στον αυτοσχεδιασμό, γιατί είναι αυθόρμητος.

Ο αυτοσχεδιασμός είναι ένα μέσο που ευνοεί την ανάπτυξη της δημιουργικότητας και της κριτικής ικανότητας των παιδιών και δίνει ευκαιρίες για ελεύθερη έκφραση (νοητική ανάπτυξη). Ένας επιτυχής αυτοσχεδιασμός φέρει και θετικά αποτελέσματα, άρα και θετικά συναισθήματα (συναισθηματική ανάπτυξη). Ακόμα, πρέπει να αναφέρουμε ότι ο αυτοσχεδιασμός μπορεί να είναι ατομικός ή ομαδικός. Στην περίπτωση που είναι ομαδικός τα παιδιά «αναγκάζονται» να συνεργάζονται μεταξύ τους, μαθαίνουν να ακούν τους υπόλοιπους και να δέχονται τις απόψεις του καθενός (κοινωνική ανάπτυξη). Τέλος, όπως σε κάθε δραστηριότητα έτσι και εδώ, για να πραγματοποιηθεί ο αυτοσχεδιασμός χρειάζεται η κίνηση (ψυχοκινητική ανάπτυξη).

Αυτό που πρέπει να παρατηρήσουμε και να μην αφήσουμε ασχολίαστο είναι ότι όλες οι τεχνικές που χρησιμοποιεί ο Carl Orff συμβάλλουν στην ολόπλευρη ανάπτυξη των παιδιών. Τα παιδιά μέσα από την ενεργητική συμμετοχή τους στις δραστηριότητες και όχι ως απλοί παθητικοί δέκτες, έρχονται σε επαφή με τη μουσική και μέσα από την ομαδοσυνεργατικότητα μαθαίνουν να αναπτύσσονται!

Κεφάλαιο 3^ο**Δραστηριότητες**

Στην ενότητα αυτή θα αναλυθούν κάποιες δραστηριότητες, συγκεκριμένα τέσσερις στον αριθμό, όσες και οι τεχνικές του συστήματος Orff που μελετήθηκαν παραπάνω, που θα μπορούσαν να πραγματοποιηθούν στο νηπιαγωγείο στο πλαίσιο μιας διδασκαλίας.

Δραστηριότητα μίμησης

Η μίμηση είναι μια τεχνική που διασκεδάζει τα παιδιά, γι' αυτό και είναι σημαντική η χρήση της στο νηπιαγωγείο, ειδικά όταν πρόκειται για μορφή παιχνιδιού, κάτι που προσελκύει τα νήπια. Η μίμηση μπορεί να περιλαμβάνει αντικείμενα, πρόσωπα, ζώα, μουσικά όργανα και γενικά οτιδήποτε παράγει ήχο. Στη δραστηριότητα αυτή τα παιδιά έχουν τη δυνατότητα να μιμηθούν τον ήχο κάποιων αντικειμένων. Πρώτο βήμα του παιχνιδιού είναι να χωριστούν τα παιδιά σε δύο ομάδες και να ορίσουν κάποιον που θα αντιπροσωπεύει την ομάδα τους. Στη συνέχεια, πρέπει να ψάξουν και να βρουν τα αντικείμενα των οποίων θα μιμηθούν τους ήχους. Επιλέγουν, λοιπόν, το γαύγισμα του σκύλου (γαβ-γαβ), το χτύπημα του τηλεφώνου (ντριν-ντριν), το κουδούνι μιας πόρτας (γκλιν-γκλον) και τον ήχο από το παίξιμο μια κιθάρας (γκραν-γκραν). Η νηπιαγωγός αρχίζει να αφηγείται στα παιδιά μια ιστορία:

«Μια φορά κι έναν καιρό σε κάποιο μακρινό νησί έγινε μια μάχη μεταξύ πειρατών για έναν πολύτιμο θησαυρό. Η μάχη αυτή κράτησε χρόνια ολόκληρα, και επειδή και οι δυο ομάδες των πειρατών ήταν το ίδιο δυνατές, δεν μπορούσε καμία να νικήσει. Έτσι αποφάσισαν να παίξουν το παιχνίδι με το «κυνήγι του θησαυρού». Οποια ομάδα πειρατών έβρισκε πρώτη το θησαυρό, αυτή θα τον κρατούσε και δεν θα χρειαζόταν να γίνουν άλλες μάχες».

Οι δυο ομάδες παιδιών είναι οι ομάδες των πειρατών. Το παιδί που έχουν ανακηρύξει αρχηγό τους θα κλείσει τα μάτια του με μια μάσκα και η υπόλοιπη ομάδα με συνεργασία θα πρέπει να το καθοδηγήσει προς το θησαυρό. Πώς θα γίνει όμως αυτό; Η εκπαιδευτικός μαζί με τα παιδιά έχουν ορίσει ότι κάθε ήχος θα συμβολίζει μια κίνηση. Έτσι:

το γαύγισμα του σκύλου = 1 βήμα μπροστά

το χτύπημα του τηλεφώνου = 1 βήμα πίσω

το κουδούνι της πόρτας = 1 βήμα αριστερά

ο ήχος της κιθάρας = 1 βήμα δεξιά

Εναλλάξ ξεκινά μια ομάδα κάθε φορά και ανάλογα με τον ήχο που κάνει (αφού τον έχουν αποφασίσει όλοι μαζί) καθοδηγούν τον «αρχηγό» της ομάδας προς το κουτί του θησαυρού. Η ομάδα που θα φτάσει πρώτη στο θησαυρό θα είναι και η ομάδα που θα νικήσει το παιχνίδι!

Δραστηριότητα εξερεύνησης

Μια πολύ καλή δραστηριότητα που αφορά την τεχνική της εξερεύνησης και μπορεί να πραγματοποιηθεί με αφορμή την θεματική ενότητα «το σώμα μου» είναι η εξερεύνηση των ήχων που παράγει το σώμα των παιδιών. Η δραστηριότητα αυτή μπορεί να γίνει στην αρχή του έτους, όταν τα παιδιά γνωρίζονται και μαθαίνουν το ένα το άλλο, στο πλαίσιο, δηλαδή, παιχνιδιών γνωριμίας.

Μπορεί να ξεκινήσει με το να μιλήσουν αρχικά όλοι μαζί για τους ήχους που παράγει το σώμα των ανθρώπων.

- χέρια: παλαμάκια, στράκες, τρίψιμο παλαμών μεταξύ τους, χτύπημα χεριών στα γόνατα, χτύπημα γροθιών στο στήθος
- πόδια: χτύπημα ποδιών στο πάτωμα, σύρσιμο ποδιών, χτύπημα ποδιών μεταξύ τους
- μύτη: φύσημα, ήχος εισπνοής
- στόμα: χτύπημα δοντιών, ρούφηγμα ή ξεφούσκωμα μάγουλων, σφύριγμα, ήχο με τη γλώσσα και με τα χείλη

Τα παιδιά κάνουν ένα κύκλο και κάθε παιδί με τη σειρά λέει το όνομά του, το οποίο συνοδεύει με έναν ήχο κάποιου μέρους του σώματός του. Ακολουθεί το επόμενο παιδί προσπαθώντας αυτή τη φορά να κάνει κάποιον άλλο ήχο, διαφορετικό από του προηγούμενου.

Παραλλαγή

Το παιχνίδι αυτό θα μπορούσε να γίνει με διαφορετικό τρόπο. Πρώτη θα ξεκινήσει η νηπιαγωγός, ώστε να κατευθύνει την ιστορία που πρόκειται να φτιαχτεί. Λέει λοιπόν: «Μια φορά κι ένα καιρό ήταν δύο αδερφάκια...» (αυτό αποτελεί ένα απλό παράδειγμα). Επόμενη κίνηση είναι να προσπαθήσουν τα παιδιά να συνθέσουν μια ιστορία, με βασική προϋπόθεση όμως ότι κάθε παιδί μπορεί να πει μόνο μια λέξη, την οποία θα συνοδεύει με έναν ήχο. Το παιχνίδι τελειώνει όταν τα παιδιά έχουν ολοκληρώσει την ιστορία. Η φαντασία παίζει πολύ σημαντικό ρόλο εκτός από την εξερεύνηση των ήχων του σώματος, τα παιδιά γίνονται δημιουργικά.

Δραστηριότητα σημειογραφίας

Τα παιδιά βρίσκουν κάποια μουσικά όργανα ή τρόπους για να παράγουν ήχους και χωρίζονται σύμφωνα με αυτά σε ομάδες. Έτσι έχουμε τις εξής ομάδες:

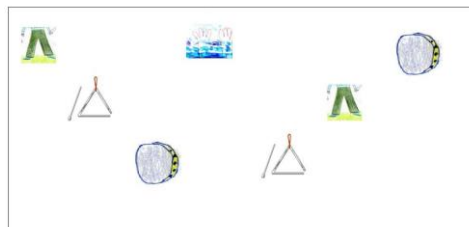
1η ομάδα – ντέφια

2η ομάδα – τρίγωνα

3η ομάδα – παλαμάκια

4η ομάδα – χτύπημα ποδιών στο πάτωμα

Σε αυτή τη δραστηριότητα σκοπός της νηπιαγωγού είναι να μάθουν τα παιδιά να φτιάχνουν γραφικές παρτιτούρες και να καταλάβουν μέσα από αυτές την έννοια της έντασης. Επόμενη κίνηση είναι να φτιάξουν τα παιδιά μια γραφική παρτιτούρα, να συνθέσουν δηλαδή μια μουσική και στη συνέχεια να την αναπαραγάγουν. Η παρτιτούρα μπορεί να έχει μια τέτοια μορφή:

Η νηπιαγωγός εξηγεί στα παιδιά ότι ξεκινάμε να διαβάζουμε την παρτιτούρα από τα αριστερά προς τα δεξιά. Ακόμα, τους εξηγεί την έννοια της έντασης. Αν, δηλαδή, η ζωγραφιά είναι ψηλά, τότε ο ήχος θα

είναι δυνατός. Αν είναι χαμηλά, θα είναι πολύ σιγανός, και αν είναι στη μέση κάτι ενδιάμεσο. Έτσι ξεκινά η ομάδα των παιδιών να χτυπά τα πόδια σε υψηλή ένταση, συνεχίζει η ομάδα με τα τρίγωνα σε μια μεσαία ένταση, μετά η ομάδα με τα ντέφια πολύ σιγά και ακολουθούν τα παιδιά με τον ήχο των χεριών σε μια πολύ υψηλή ένταση κ.ο.κ. Όμως, πρέπει να υπάρχει και ο ρόλος του μαέστρου, ο οποίος θα κατευθύνει την «ορχήστρα» και προσωποποιείται από ένα παιδί. Αυτός με κινήσεις θα δείχνει στα παιδιά πότε να σταματήσουν και πότε να αρχίσει η επόμενη ομάδα.

Δραστηριότητα αυτοσχεδιασμού

Όλες οι δραστηριότητες που αναφέρθηκαν παραπάνω έχουν μέσα τους το στοιχείο του αυτοσχεδιασμού. Μία όμως ακόμα δραστηριότητα που έχει αυτόν καθ' αυτόν τον αυτοσχεδιασμό μέσα της είναι η δημιουργία αυτοσχεδίων μουσικών οργάνων από τα παιδιά. Βασικό όμως είναι η νηπιαγωγός να έχει εξηγήσει στα παιδιά και να έχει προηγηθεί συζήτηση για τα μουσικά όργανα και το πώς αυτά είναι φτιαγμένα, ώστε τα παιδιά να έχουν μια ιδέα. Τα παιδιά ενεργοποιώντας τη φαντασία και τη δημιουργικότητά τους μπορούν να φτιάξουν κάθε λογής μουσικά όργανα από απλά υλικά καθημερινής χρήσης, ανακυκλώσιμα υλικά και άχρηστα αντικείμενα. Για παράδειγμα, παίρνοντας μπουκάλια και βάζοντας μέσα τους μικροαντικείμενα όπως είναι τα πετραδάκια, οι χάντρες, τα κουμπιά κ.ά., αφού τα κουμπώσουν καλά δημιουργούν μαράκες. Ακόμα, με μια κατσαρόλα ή μια γλάστρα την οποία θα σκεπάσουν με δέρμα ή νάιλον, το οποίο θα δέσουν καλά πάνω της ώστε να τεντωθεί, μπορούν να δημιουργήσουν τύμπανα που να παράγουν πολλούς διαφορετικούς ήχους με το χτύπημα μιας κουτάλας ή οποιουδήποτε ξύλου.

Επίλογος

Για ποιους λόγους θεωρείται το σύστημα Orff το καταλληλότερο για την εκπαίδευση και την ανάπτυξη των παιδιών; Αρχικά, το σύστημα αυτό έχει δημιουργηθεί έτσι ώστε να προσαρμόζει τα μέσα και τις τεχνικές του στην ηλικία των παιδιών που απευθύνεται. Όσο δηλαδή μεγαλύτερη είναι η ηλικία των παιδιών, τόσο πιο δύσκολα γίνονται τα μέσα και η παιδαγωγική του συστήματος. Ένας ακόμα λόγος είναι ότι δεν χρειάζονται γνώσεις μουσικής για να έρθουν τα παιδιά σε επαφή μαζί της, αλλά ο Orff βρήκε άλλους τρόπους να φέρνει την μουσική κοντά στα παιδιά, χωρίς να χρειάζεται να μάθουν στοιχεία της μουσικής που θα ήταν δυσνόητα για τα μικρά παιδιά. Το ότι εμπλέκει όλα τα παιδιά και τα κάνει να συμμετέχουν ενεργά στην μάθηση, είναι ένας ακόμα λόγος που κάνει το σύστημα κατάλληλο, όπως και το ότι όλες οι δραστηριότητες έχουν παιγνιώδη μορφή. Τα παιδιά δεν είναι απλοί παρατηρητές, αλλά συμμετέχουν και καθορίζουν αυτά τη δραστηριότητα σύμφωνα με τις ανάγκες, τα ενδιαφέροντα και τις δυνατότητές τους. Ο νηπιαγωγός είναι υποστηρικτής της όλης προσπάθειας που κάνουν τα παιδιά. Το παιχνίδι κατέχει μια πολύ σημαντική θέση για την ανάπτυξη των παιδιών και όπως είχε πει ο Froebel: «Το παιχνίδι είναι η πιο αγνή και εμπνευσμένη δραστηριότητα του ανθρώπου σε οποιοδήποτε σημείο της ζωής του και αν βρίσκεται!»! Η παιγνιώδης, επομένως, μορφή των δραστηριοτήτων δίνει τη

δυνατότητα στα παιδιά να οργανώσουν τις σκέψεις τους και τα συναισθήματά τους, να αναπτύξουν τις δεξιότητές τους, να εξερευνήσουν νέες εμπειρίες, να αναπτύξουν πρωτοβουλίες και τέλος να αναπτύξουν κινητικές, γλωσσικές και άλλες δεξιότητες. Κλείνοντας πρέπει να τονίσουμε ότι το σύστημα Orff με τις τεχνικές και τα μέσα που χρησιμοποιεί συμβάλλει στην ολόπλευρη ανάπτυξη των παιδιών, όπως αποδείχτηκε στα παραπάνω κεφάλαια, κάτι που αποτελεί το ζητούμενο της εκπαίδευσης των νηπίων.

Βιβλιογραφία

- Αντωνάκης, Δ. (1996). *Carl Orff (1895-1982): Μια αναφορά - Δυο συνεντεύξεις*. Ηράκλειο Κρήτης: Orfex
- Αντωνάκης, Δ., & Χιωτάκη, Ε. (2007). *Μουσική παιδαγωγική: διαθεματικές εφαρμογές για μικρά παιδιά*. Αθήνα: Καστανιώτη
- Κόφφας, Α. (1989). *Δραστηριότητες αισθητικής αγωγής στο Νηπιαγωγείο*. Αθήνα: Ιδιωτική έκδοση
- Σέρρη, Λ. (1995). *Προσχολική μουσική αγωγή: η επίδραση της μουσικής μέσα από τη διαθεματική μέθοδο διδασκαλίας στην ανάπτυξη της προσωπικότητας των παιδιών*. Αθήνα: Gutenberg
- Jacobsen, A. (2009). *Μέθοδοι διδασκαλίας: ενίσχυση της μάθησης των παιδιών από το νηπιαγωγείο έως το λύκειο*. Αθήνα: Ατραπός
- Swanwick, K. (1988). *Music, mind and education*. London: Routledge

Ιστοσελίδες

- <http://www.orff.gr/neworff/>
<http://www.peemde.gr/portal/>

Ελευθερία Αρβανιτάκη

Πώς θα καλλιεργηθεί ένα νήπιο κοινωνικά, συναισθηματικά και αισθητικά μέσα από το παραμύθι της Σταχτοπούτας

Εισαγωγή

Λίγα λόγια για τον συγγραφέα. Ο Σαρλ Περώ γεννήθηκε στο Παρίσι το 1628 και πέθανε το 1703. Υπήρξε πεζογράφος, ποιητής και συγγραφέας παραμυθιών. Ήταν επίσης μέλος της Γαλλικής Ακαδημίας. Έγινε γνωστός σε όλο τον κόσμο από τη συλλογή παραμυθιών για παιδιά, που περιλαμβάνονται στις «Ιστορίες της μαμάς μου της χήνας», που τα έγραψε για να διασκεδάσει τα παιδιά του. Αυτά τα παραμύθια έφεραν στη λογοτεχνία τη μόδα των «παραμυθιών». Ανάμεσά τους περιλαμβάνονται: «Η Κοκκινোসκουφίτσα», «Η Σταχτοπούτα», «Ο παπουτσωμένος γάτος», «Η ωραία κοιμωμένη», «Ο Κοντορεβιθούλης» κ.ά. (www.wikipedia.gr).

Περίληψη του παραμυθιού. Η «Σταχτοπούτα» αφηγείται τις περιπέτειες μιας κοπέλας, την οποία κακομεταχειρίζονταν η κακιά μητέρα με τις δύο κόρες της. Η ιστορία έχει ως εξής:

Ένας καλός κι ευγενικός έμπορος αποφάσισε να ξαναπαντρευτεί μετά το θάνατο της πρώτης του γυναίκας. Η νέα του γυναίκα, όμως, ήταν κακιά και φαντασμένη και οι δύο της κόρες το ίδιο. Και οι τρεις τους ζήλευαν και μισούσαν την κόρη του εμπόρου από τον πρώτο του γάμο. Κάποια μέρα ο έμπορος έφυγε για ένα μακρινό ταξίδι και αμέσως η μητριά έντυσε την κοπέλα με κουρέλια και την έβαλε να κάνει όλες τις δουλειές του σπιτιού σαν να ήταν υπηρέτρια. Επειδή η κοπέλα ήταν βρώμικη από τις στάχτες του τζακιού, την φώναζαν Σταχτοπούτα. Μια μέρα ο βασιλιάς αποφάσισε να διοργανώσει ένα μεγάλο χορό, για να βρει στο γιο του ταιριαστή γυναίκα. Μόλις άκουσαν τα νέα οι αδερφές της Σταχτοπούτας, άρχισαν να ετοιμάζονται για το χορό. Η Σταχτοπούτα δούλευε σκληρά, για να ετοιμάσει τα φουστάνια τους. Όταν ρώτησε τη μητριά της, αν θα μπορούσε να πάει κι αυτή στο χορό, εκείνη της απάντησε ότι ήταν πολύ άσχημη και βρώμικη για να την πάρουν μαζί τους στο παλάτι. Όταν η μητριά με τις κόρες της έφυγαν για το χορό, η Σταχτοπούτα έβαλε τα κλάματα. Ήθελε τόσο πολύ να πάει στο χορό του πρίγκιπα! Ξαφνικά παρουσιάστηκε μπροστά της μια όμορφη νεράιδα που της είπε ότι είναι η νονά της και ότι θα τη βοηθούσε να πάει στο χορό. Η νονά της άγγιξε με το μαγικό της ραβδί μια κολοκύθα, που αμέσως μεταμορφώθηκε σε μια μεγάλη άμαξα. Κάποια ποντίκια μεταμορφώθηκαν σε άλογα που έσερναν την άμαξα. Τέλος η νονά άγγιξε με το ραβδί της τη Σταχτοπούτα και αμέσως τα κουρέλια μετατράπηκαν σε ένα πανέμορφο χρυσό φόρεμα. Στα πόδια της φορούσε πλέον δυο κρυστάλλινα γοβάκια! Η νονά της είπε ότι ήταν έτοιμη να πάει στο χορό, αλλά θα έπρεπε να φύγει πριν τα μεσάνυχτα. Αν καθυστερούσε, τα μάγια θα λύνονταν και η άμαξα θα γινόταν ξανά κολοκύθα. Όταν μπήκε στο παλάτι, όλοι έμειναν άφωνοι από την ομορφιά της. Ο πρίγκιπας όλο το βράδυ χόρευε μόνο μαζί της. Ωσπου το ρολόι σήμανε μεσάνυχτα. Η Σταχτοπούτα άρχισε να τρέχει, για να φύγει από το παλάτι πριν λυθούν τα μάγια. Έτρεξε και ο πρίγκιπας πίσω της για να την προλάβει, αλλά το μόνο που βρήκε ήταν το γοβάκι της που είχε πέσει στις σκάλες. Την επόμενη μέρα ο πρίγκιπας έστειλε έναν αυλικό να ψάξει σε όλο το βασίλειο και να του φέρει την κοπέλα, σης οποίας το πόδι ταίριαζε το γοβάκι. Όταν ο αυλικός έφτασε στο σπίτι της Σταχτοπούτας, δοκίμασαν το γοβάκι πρώτα οι αδερφές της, αλλά δεν χωρούσε στο πόδι τους. Τελευταία το δοκίμασε η Σταχτοπούτα και της ταίριαζε ακριβώς στο πόδι. Έτσι ο πρίγκιπας παντρεύτηκε τη Σταχτοπούτα κι έζησαν ευτυχισμένοι (www.paramithia.gr).

Κεφάλαιο 1^ο

Πώς διαπλάθουν την προσωπικότητα οι χαρακτήρες του παραμυθιού

Οι ήρωες που εμφανίζονται στο παραμύθι είναι ο έμπορος πατέρας, η ορφανή Σταχτοπούτα, η μητριά της, οι δυο αδερφές της, ο πρίγκιπας και η νεράιδα-νονά.

Ο πατέρας παρουσιάζεται ως ένα πρόσωπο με καλές προθέσεις, αλλά ανίκανο να αντισταθεί στην ισχυρή θέληση της γυναίκας του και να βοηθήσει την κόρη του.

Η μητριά παρουσιάζεται μοχθηρή, ζηλιάρα και εγωίστρια που θέλει το κακό της μικρής ορφανής. Αλλά δεν φτάνει αυτό. Η μητριά έχει φέρει μαζί της

και τις δύο κόρες της που είναι εξίσου αλαζονικές και μοχθηρές. Από την άλλη, η Σταχτοπούτα είναι μια ωραία και καλοσυνάτη κοπέλα, που είναι όμως πολύ αδύναμη για να αντιταχθεί στις εντολές της μητριάς και των δύο αδερφών της.

Η νεράιδα-νονά παρουσιάζεται ως από μηχανής θεά. Είναι πονόψυχη και καλοσυνάτη και βοηθά αποτελεσματικά τη Σταχτοπούτα (Χ. Σακελλαρίου 1995, σελ. 31).

Ο πρίγκιπας συμβολίζει τον ιδανικό σύντροφο που κάθε κοπέλα στον κόσμο θέλει να συναντήσει και να παντρευτεί.

Το συγκεκριμένο παραμύθι παρέχει τη δυνατότητα στα παιδιά να γνωρίσουν τα προτερήματα και τα ελαττώματα των πρωταγωνιστών του. Το σύνολο των ηρώων αυτών αποτελεί μια μικρογραφία των ποικίλων χαρακτήρων της κοινωνίας μας. Έτσι τα παιδιά μπορούν να ταυτιστούν με τους ήρωες που έχουν θετικά χαρακτηριστικά και να αποστραφούν τους ήρωες με τα αρνητικά χαρακτηριστικά.

Κεφάλαιο 2^ο

Η συμβολή της «Σταχτοπούτας» στην καλλιέργεια του παιδιού

Α) Κοινωνικός τομέας

Μέσα από το παραμύθι της «Σταχτοπούτας» προβάλλονται τα προβλήματα της οικογενειακής ζωής και κυρίως αυτά που δηλώνουν ενδοοικογενειακές σχέσεις και συγκρούσεις ανάμεσα στα παιδιά και στους γονείς κι ανάμεσα στα αδέρφια (Χ. Σακελλαρίου 1995, σελ. 25).

Ειδικότερα, η «Σταχτοπούτα» αναφέρεται στις σχέσεις μεταξύ γυναικών: ανάμεσα στη Σταχτοπούτα και τη μητέρα της αφενός και τη μητριά με τις δυο κόρες της αφετέρου. Ο πατέρας κάνει τα στραβά μάτια. Εξαφανίζεται από την οικογένεια τόσο κυριολεκτικά όσο και συναισθηματικά (Terri Windling, 1997).

Στο παραμύθι μας η ηρωίδα αντιμετωπίζει τον πόνο της απώλειας (το χαμό της μάνας) και βιώνει τη δοκιμασία του χαμένου παράδεισου. Η Σταχτοπούτα ήταν αναγκασμένη να καθαρίζει τις στάχτες. Το τζάκι συμβολίζει την εξορία, τις στάχτες των νεκρών, την ταπείνωση και τη θλίψη. Το τζάκι όμως είναι και το κέντρο του σπιτιού, η «εστία», εκεί που εστιάζεται πάντα μια ζεστή φωτιά. Είναι ένα σημείο ασφαλές, όπου δεν πλησιάζουν ποτέ τα κακά πνεύματα. Η θέση της ηρωίδας μας πλάι στο τζάκι παραλληλίζει τη Σταχτοπούτα με τη θεά Εστία: Η Σταχτοπούτα είναι το πνεύμα και η ψυχή του σπιτιού.

Οι αδερφές της συμβολίζουν την εσωτερική και πνευματική ασχήμια, αντιπροσωπεύουν τις δυνάμεις του κακού που βρίσκονται στην απληστία, τη ζήλια και τη ματαιοδοξία. Η μητριά αντιπροσωπεύει τη σκοτεινή και καταστροφική όψη της γυναικειάς φύσης.

Η μεταμόρφωση της Σταχτοπούτας συμβολίζει τις κρυμμένες δυνάμεις της ψυχής, οι οποίες δείχνουν τη διαδρομή προς τον Παράδεισο (= την κατάκτηση των στόχων). Το γυάλινο γοβάκι έχει μαγικές ιδιότητες, επειδή το γυαλί συμβολίζει την πνευματική τελειότητα, τη λάμψη και την καθαρότητα. Τέλος, η αναζήτηση του πρίγκιπα με σκοπό να βρει τη Σταχτοπούτα και να παντρευτούν συμβολίζει την επανένωση και την κατάκτηση του χαμένου

Παραδείσου (Άρθρο: «Αποκαλύπτοντας τα παραμύθια»).

Κάποια στιγμή η Σταχτοπούτα «κάνει την επανάστασή της». Αρνείται να υπακούσει άλλο στις παράλογες απαιτήσεις της μητριάς της. Ωριμάζει και παίρνει την τύχη στα χέρια της. Δεν επιθυμεί πλέον να είναι ένα άβουλο και εξαρτημένο άτομο. Θέτει στόχους (π.χ. να κατακτήσει τον πρίγκιπα) και προσπαθεί να τους επιτύχει. Σ' αυτό τη βοηθά η καλή νεράιδα, η οποία τη συμβουλεύει να φύγει από το παλάτι έγκαιρα, πριν τα μεσάνυχτα. Οι συμβουλές της νεράιδας συμβολίζουν τα «όρια». Η Σταχτοπούτα δεν πρέπει να ξεπεράσει τα όρια, προκειμένου να επιτύχει τους στόχους της. Ως «όρια» εννοούμε όλους τους γραπτούς και άγραφους νόμους που διέπουν την ανθρώπινη κοινωνία.

Έτσι το παραμύθι σπρώχνει το μικρό παιδί στην απελευθέρωση από τους ασφυκτικούς οικογενειακούς δεσμούς, κάνοντάς το χειραφετημένο και ανεξάρτητο άτομο, το οποίο ξέρεται και θέτει στόχους, πάντα όμως με σεβασμό προς τους κανονισμούς της κοινωνίας, μέσα στην οποία ζει. Θα λέγαμε, μάλιστα, ότι σπρώχνει ειδικότερα το νήπιο στο να αναδειξεί την προσωπικότητα και την ατομικότητά του μέσα από το κοινωνικό σύνολο των παιδιών του νηπιαγωγείου, τηρώντας και σεβόμενο τους κανονισμούς που διέπουν το σχολικό περιβάλλον.

Β) Συναισθηματικός τομέας

Παρακολουθώντας το παραμύθι της «Σταχτοπούτας», το νήπιο μεταφέρεται σε έναν κόσμο φανταστικό, παραμυθένιο. Ο τρόπος της αφήγησης, η πλοκή του παραμυθιού, οι υπερβολές, το ανιμιστικό περιβάλλον, όπου δεν υπάρχει διαχωριστική γραμμή ανάμεσα στα άγλυχα πράγματα και στα έμψυχα, μεταμορφώνουν την πραγματικότητα σε όνειρο.

Έτσι η «Σταχτοπούτα» δίνει τη δυνατότητα στο παιδί να ταυτιστεί με τους ήρωες του παραμυθιού και να εισέλθει σε μια ποικιλία καταστάσεων και εμπειριών μοναδικών σε σύγκριση με εκείνες της πραγματικής ζωής.

Στην ενδεχόμενη προσπάθειά τους να δραματοποιήσουν το συγκεκριμένο παραμύθι, τα παιδιά εναλλάσσονται συναισθηματικά: Υποδύονται ήρωες λυπημένους, μοχηρούς, αλαζόνες, καλοσυνάτους, δυστυχημένους κι ευτυχημένους... Έτσι ταυτίζονται μαζί τους. Τους αγαπούν αλλά και τους μισούν. Αγωνιούν με τα παθήματά τους, λυπούνται με τις λύπες τους και χαίρονται με τις χαρές τους. Στην αρχή της ιστορίας *θλιβονται* που η Σταχτοπούτα μένει ορφανή από τη μητέρα της. Στη συνέχεια *εξοργίζονται* με τη συμπεριφορά της μητριάς και των δύο αδερφών απέναντι στη μικρή ορφανή. Μια αχτίδα φωτός σε όλη αυτή τη δυστυχία φαίνεται ίσως να είναι η νεράιδα-νονά, την οποία τα μικρά παιδιά *συμπαθούν* αμέσως κι ελπίζουν ότι ίσως με τη βοήθειά της θα τελειώσουν τα βάσανα της Σταχτοπούτας. Η *αγωνία* φτάνει στα ύψη, όταν η Σταχτοπούτα πηγαίνει στο παλάτι και χορεύει με τον πρίγκιπα. Θα θυμηθεί άραγε τα λόγια της νονάς της; Θα προλάβει να φύγει εγκαίρως; Η αγωνία των παιδιών συνεχίζεται, όταν οι απεσταλμένοι του πρίγκιπα ψάχνουν να βρουν την κάτοχο της γόβας. Θα δοκιμάσει άραγε και η Σταχτοπούτα το γοβάκι; Ή μήπως κάποια άλλη θα της πάρει τη θέση; Ευτυχώς, η Σταχτοπούτα δοκιμάζει το γοβάκι και η αλήθεια

φανερώνεται. Η *ανακούφιση* των παιδιών είναι μεγάλη. Ακόμα μεγαλύτερη είναι η *χαρά* τους, όταν η Σταχτοπούτα και ο πρίγκιπας παντρεύονται. Επιτέλους, έρχεται η δικαίωση και η Σταχτοπούτα παίρνει αυτό που της αξίζει.

Γ) Αισθητικός τομέας

Το παραμύθι της Σταχτοπούτας, έτσι όπως έχει επανειλημμένα εκδοθεί, έχει και μεγάλη αισθητική αξία. Η εικονογράφηση συμβαδίζει με την πλοκή του παραμυθιού. Στις πρώτες σελίδες βλέπουμε τη Σταχτοπούτα ντυμένη με κουρέλια, να ασχολείται με τις δουλειές του σπιτιού (π.χ. να σφουγγαρίζει το πάτωμα) και τις υπόλοιπες ώρες να βρίσκεται κοντά στο τζάκι γεμάτη στάχτες. Αντίθετα οι αδερφές της και η μητριά της φορούν κομψά φορέματα κι έχουν περίτεχνα χτενίσματα. Ιδιαίτερα το βράδυ που ο βασιλιάς δίνει το χορό, η μητριά και οι δυο αδερφές αστράφτουν μέσα στα φανταχτερά και πανάκριβα φορέματα, σε αντίθεση με την καμμένη τη Σταχτοπούτα που είναι μέσα στις στάχτες φορώντας κουρέλια. Έπειτα, έρχεται η μεταμόρφωσή της χάρη στο μαγικό ραβδί της καλής νεράιδας. Τα κουρέλια φεύγουν και τη θέση τους παίρνει ένα πανέμορφο φόρεμα. Το ντύσιμο συμπληρώνουν δυο υπέροχα γυάλινα γοβάκια. Επίσης, το θαυμασμό προκαλεί η κολοκύθα που μετατρέπεται σε άμαξα, ακτικό και ο ποντικός που γίνεται αμαξάς. Το ένα οπτικό θαύμα ακολουθεί το άλλο. Τέλος, το παλάτι του πρίγκιπα είναι ένα αριστούργημα αρχιτεκτονικής. Πραγματικά ένας υπέροχος πύργος.

Τα παιδιά μπορούν επίσης να καλλιεργηθούν αισθητικά μέσα από τις φιγούρες του παραμυθιού: Μπορούμε να τα παρακινήσουμε να εμπλακούν στην *κατασκευή* της κάθε φιγούρας όλων των ηρώων του παραμυθιού. Λέγοντας «κατασκευή» εννοούμε τόσο τη χειροτεχνία όσο και το χρωματισμό της κάθε φιγούρας.

Ο εκπαιδευτικός μπορεί να δώσει στα παιδιά μια φωτοτυπία με το περίγραμμα του κάθε ήρωα. Τα παιδιά στη συνέχεια θα κληθούν να χρωματίσουν τη φιγούρα σύμφωνα με το πρωτότυπο σχέδιο ή με χρώματα που αυτά επιθυμούν, και στη συνέχεια να την κόψουν. Τα παιδιά μπορούν επίσης να επιλέξουν τη μουσική με την οποία χόρευε ο πρίγκιπας με τη Σταχτοπούτα. Μέσα από τέτοιες βιωματικές δραστηριότητες, στις οποίες εμπλέκονται καλλιτεχνικά μαθήματα όπως η χειροτεχνία, η ζωγραφική και η μουσική, τα παιδιά καλλιεργούνται αισθητικά γνωρίζοντας παράλληλα και τις καλλιτεχνικές αξίες.

Τα παιδιά μπορούν ακόμα να παρακολουθήσουν το παραμύθι της Σταχτοπούτας σε θεατρική παράσταση, οπότε μυούνται στη θεατρική τέχνη. Γνωρίζουμε ότι το θέατρο είναι ήχος και εικόνα, κάτι που συναρπάζει τα νήπια και τα ελκύει να παρακολουθήσουν με ενδιαφέρον τη θεατρική παράσταση. Βλέπουν όλους τους αγαπημένους τους ήρωες ολοζώντανους μπροστά τους, μπορούν να τους μιλήσουν (συνά οι ηθοποιοί συνομιλούν με τους μικρούς θεατές), να θαυμάσουν τα κοστούμια τους και να αφεθούν στο άκουσμα της γλυκιάς μελωδίας που κατά διαστήματα συνοδεύει και υποστηρίζει την πλοκή του παραμυθιού.

Κεφάλαιο 3^ο

Διδακτική προσέγγιση της «Σταχτοπούτας» στα νήπια

Το παραμύθι της «Σταχτοπούτας» μπορεί, φυσικά, να διδάχεται με άνεση μέσα στο χώρο του νηπιαγωγείου. Μπορεί επίσης να δραματοποιηθεί από τα νήπια, συμβάλλοντας στην ψυχαγωγία τους και προάγοντας την ολόπλευρη ανάπτυξή τους (κοινωνική-συναισθηματική, γλωσσική, ηθική, νοητική).

Αρχικά η νηπιαγωγός πρέπει να μαζέψει τα παιδιά στη «γωνιά της παρεούλας» και να τους αφηγηθεί το περιεχόμενο του παραμυθιού. Κατά την αφήγηση η νηπιαγωγός πρέπει να είναι αρκετά παραστατική δίνοντας έμφαση στα καιρία και διαλογικά σημεία, ώστε να προσελκύσει το ενδιαφέρον των νηπίων. Ο τρόπος και η χροιά της φωνής της πρέπει να εναλλάσσονται, όταν αφηγείται τα λόγια του κάθε ήρωα.

Όταν ολοκληρωθεί η αφήγηση, καλό είναι να γίνουν ερωτήσεις κατανόησης πάνω στην υπόθεση του παραμυθιού. Έτσι μπορεί να γίνει καταληπτό, αν τα παιδιά παρακολούθησαν και κατανόησαν το παραμύθι, και να δοθούν κάποιες εξηγήσεις στα δυσνόητα σημεία.

Μετά την αφήγηση η νηπιαγωγός μπορεί να προτείνει στα παιδιά να σχεδιάσουν σε λευκή κόλλα ή απλώς να χρωματίσουν έτοιμες φιγούρες με τους ήρωες του παραμυθιού. Με λεπτούς μαρκαδόρους διαφορετικών χρωμάτων τα παιδιά θα χρωματίσουν ανάλογα.

Στη συνέχεια η νηπιαγωγός μπορεί να προτείνει στα παιδιά να δραματοποιήσουν το παραμύθι. Η δραματοποίηση απαιτεί τη συνοδεία μουσικής. Καλό είναι να αφήσουμε τα παιδιά να επιλέξουν μόνο τους τη μουσική μέσα από μια πλειάδα μουσικών επιλογών. Οι ρόλοι μοιράζονται από τη νηπιαγωγό, αλλά όλοι παίζουν και το ρόλο του κακού και το ρόλο του καλού, εναλλάσσοντάς τους. Για να γίνει αυτό, η νηπιαγωγός μπορεί να μοιράσει ρόλους με τη διαδικασία της κλήρωσης, έτσι ώστε να μην υπάρξουν συγκρούσεις μεταξύ των παιδιών. Εννοείται όμως ότι στη συνέχεια οι ρόλοι θα εναλλάχθουν. Πιο συγκεκριμένα, αφού γίνει η κλήρωση, η νηπιαγωγός θα ενημερώσει τα νήπια για το τι πρέπει να προσέξουν, με ποιο ύφος θα το πουν και τι διαδικασία θα ακολουθήσουν. Συγκεκριμένα, ο ρόλος της Σταχτοπούτας θα δοθεί σε ένα κορίτσι που θα έχει ενημερωθεί για το σωστό ύφος και τη σωστή συμπεριφορά πάνω στη σκηνή. Το ίδιο ισχύει αντίστοιχα και για το ρόλο του πρίγκιπα, της μητριάς, των αδερφών της Σταχτοπούτας, της καλής νεράιδας κλπ.

Κάθε ρόλος πρέπει να παιχτεί από τα παιδιά με διαφορετικό τρόπο. Τη Σταχτοπούτα πρέπει να την υποδυθεί ένα κορίτσι που θα παριστάνει ένα θλιμμένο άτομο που υποφέρει από την απείθεια συμπεριφορά της μητριάς και των αδερφών της, και προσπαθεί να ξεπεράσει τα προβλήματα της καθημερινότητας. Στη συνέχεια, όταν η Σταχτοπούτα καταφέρει να πραγματοποιήσει τα όνειρά της, τα αισθήματα που θα εκδηλώσει είναι η χαρά, η ευτυχία και η αγάπη για τον πρίγκιπα. Τον πρίγκιπα πρέπει να υποδυθεί ένα παιδί που διακατέχεται από αποφασιστικότητα και σθένος, που κάνει τα αδύνατα δυνατά για να βρει την αγαπημένη του. Τη νεράιδα πρέπει να υποδυθεί ένα κορίτσι ικανό να εκφράσει πολλή καλοσύνη και την ικανότητα να βοηθήσει και να συμβουλευτεί τη Σταχτοπούτα. Η μητριά και οι αδερφές θα έχουν ένα ύφος άγριο, αυταρχικό, χωρίς ίχνος καλοσύνης και

αγάπης. Έτσι τα παιδιά θα κατανοήσουν ευκολότερα τα γνωρίσματα του κάθε χαρακτήρα. Από τη συμπεριφορά και τις κινήσεις του σώματος, από την ένταση της φωνής κλπ. τα παιδιά που θα παρακολουθούν το έργο θα καταλάβουν, ποιοι ήρωες είναι αγαπητοί στα παιδιά και ποιοι είναι αποκρουστικοί. Εκτός από το ύφος και τις κινήσεις που θα πρέπει να υιοθετήσουν τα παιδιά, καλό θα είναι να φτιάξουν και αντικείμενα που ταιριάζουν σε κάθε ήρωα και θα χρησιμοποιηθούν κατά την παράσταση.

Η δραματοποίηση του παραμυθιού έχει τους παρακάτω παιδαγωγικούς στόχους: α) την καλλιέργεια του προφορικού λόγου, β) την αντίληψη του χώρου και του ρυθμού, γ) την ανάπτυξη των κινητικών δεξιοτήτων, δ) την ανάπτυξη της κριτικής σκέψης, ε) την ανάπτυξη διαπροσωπικών σχέσεων μεταξύ των νηπίων, στ) την καλλιέργεια της δημιουργικότητας και της φαντασίας, και ζ) την παροχή ερεθισμάτων για συναισθηματική κινητοποίηση και ψυχαγωγία (Ν. Κάντζου 2005, σ. 177).

Η δραματοποίηση δεν απαιτεί κάποιο εξοπλισμό, όπως σκηνικά, κοστούμια κ.ά. Μετά την ολοκλήρωσή της η νηπιαγωγός μπορεί να μαζέψει τα παιδιά στη «γωνιά της παρεούλας». Όταν όλα τα παιδιά είναι συγκεντρωμένα, δίνεται η ευκαιρία να συζητηθούν τα συναισθήματα που προκάλεσε το παραμύθι. Συζητούμε με τα νήπια για το ποιοι ήρωες τους άρεσαν και γιατί, ποιοι δεν τους άρεσαν, αν θα ήθελαν να αλλάξουν κάτι στο παραμύθι, αν θα ήθελαν ένα διαφορετικό τέλος κλπ. Έτσι καλλιεργείται ακόμα περισσότερο η φαντασία και τα νήπια χρησιμοποιούν καινούριες λέξεις εμπλουτίζοντας το λεξιλόγιό τους.

Βιβλιογραφία

- Καλογιαννάκη, Πέλλα (1993): *Ελληνες μαθητές και πολιτική κοινωνικοποίηση*. Αθήνα: Γρηγόρης.
 - Κάντζου, Νίκη (2005): *Καθημερινές διαθεματικές δραστηριότητες στο νηπιαγωγείο*. Τόμος Γ', Αθήνα: Δίπτυχο.
 - Μαλαφάντης, Κ. (2006): *Το παραμύθι στην εκπαίδευση. Ψυχοπαιδαγωγική διάσταση και αξιοποίηση*. Αθήνα: Ατραπός.
 - Σακελλαρίου, Χ. (1999): *Το παραμύθι χτες και σήμερα. Η ψυχοπαιδαγωγική και κοινωνική λειτουργία του*. Αθήνα: Πατάκης.
- Άρθρα
- «Αποκαλύπτοντας τα παραμύθια», στο: <http://kids.in.gr/kid-related/psychology/article/?aid=1231100711>
 - «Παραμύθια». www.paramithia.gr
 - Περιοδικό: *Παραμύθι, αφήγηση παραμυθιών*. http://toparamuthi.blogspot.com/2010/12/blog-post_07.html
 - Laura Kready (1916): *A Study of Fairy Tales / «Μελέτη των παραμυθιών»*. (Στο Internet).
 - Terri Windling (1997): «Σταχτοπούτα». (Στο Internet).

Νεκταρία-Αικατερίνη Λιονάκη

Σχόλια σε ένα χωρίο του Dürer

Albrecht Dürer: “Von der Malerei” [= *Περί της ζωγραφικής*]:

«Αν θελήσεις να ζωγραφίσεις μια ωραία εικόνα, δεν θα μπορέσεις να την αντλήσεις μόνο από έναν άνθρωπο. Διότι δεν ζει κανένας άνθρωπος στη γη, που να έχει πάνω του όλη την ομορφιά, ας είναι ακόμα και ο ομορφότερος. Ούτε ζει στη γη κανένας άνθρωπος που θα μπορούσε να πει τελειωτικά, πώς είναι η πιο ωραία ανθρώπινη μορφή. Μόνο ο Θεός το ξέρει αυτό...»

Αν θελήσεις, λοιπόν, να ζωγραφίσεις μια ωραία εικόνα, είναι απαραίτητο να αντλήσεις από μερικούς το κεφάλι, από άλλους το στήθος, τους ώμους, τους γοφούς, τα χέρια και τα πόδια, αφού ψάξεις μέσα από όλους τους ενδεχόμενους τύπους μελών. Διότι το πιο καλό πράγμα συλλέγεται από πολλά ωραία πράγματα, όπως το μέλι συλλέγεται από πολλά λουλούδια. Ανάμεσα στο υπερβολικά πολύ και στο υπερβολικά λίγο υπάρχει ένα ορθό μέσο, προς το οποίο οφείλεις να τείνεις σε όλα σου τα έργα. Εδώ θα ονομάσω ‘ωραίο’ αυτό που μερικοί ονομάζουν ‘ορθό’».

Ερώτηση 1^η: Ποια ιδέα υποστηρίζει και ποια ιδέα αντικρούει ο συγγραφέας;

Ο Dürer υποστηρίζει ότι η ομορφιά δεν είναι υποκειμενικό στοιχείο. Θεωρεί ότι για να υπάρξει η τέλεια αρμονία, για παράδειγμα σε ένα πίνακα ζωγραφικής, ο ζωγράφος θα πρέπει να επιλέξει ανάμεσα από πολλά ωραία πρότυπα και, συνθέτοντάς τα, να δημιουργήσει αυτό που ονομάζει «ωραίο». Για τον συγγραφέα ωραίο είναι αυτό που οι αρχαίοι Έλληνες ονόμαζαν «ορθό». Και λέγοντας «ορθό» μας παραπέμπει στις αρχαίες εκφράσεις «μηδὲν ἄγαν» και «μέτρον ἄριστον». Με τις εκφράσεις αυτές εννοούσαν ότι στη ζωή τα πάντα πρέπει να γίνονται με μέτρο. Σωστό είναι να επιλέγουμε το μέσον· να μην είμαστε ούτε υπερβολικοί ούτε φειδωλοί. Η μεσότητα, λοιπόν, για τον Dürer είναι το ορθό και ταυτόχρονα το ωραίο.

Ο συγγραφέας αντικρούει την ιδέα ότι για να ζωγραφίσεις έναν άνθρωπο έτσι ώστε να φανεί ωραίος αρκεί να επιλέξεις έναν από όλους. Πρέπει να αντλήσεις στοιχεία από πολλούς και όχι από έναν άνθρωπο μόνο. Αντικρούει επίσης την ιδέα ότι οι ζωγραφίες μας μπορούν να δείχνουν υπερβολικά πράγματα ή ακρότητες.

Ερώτηση 2^η: Ποιες είναι οι έννοιες-κλειδιά που διανοίγουν το εννοιολογικό περιεχόμενο αυτού του χωρίου;

Οι έννοιες-κλειδιά είναι «η ομορφιά», το «υπερβολικά πολύ – υπερβολικά λίγο» και το «ορθό μέσο». Για τον Dürer ομορφιά είναι να επιλέγεις το μέσον, που για τον ίδιο είναι και το σωστό: να αποφεύγεις τις ακρότητες. Προφανώς ο συγγραφέας βλέπει το θέμα της ζωγραφικής ευρύτερα και μας συμβουλεύει να αποφεύγουμε στη συμπεριφορά μας τις ακραίες επιλογές. Οφείλουμε να κνηγούμε το

μέσον και αυτό να επιλέγουμε, αν θέλουμε να κατακτήσουμε την αρετή και την ευτυχία.

Ερώτηση 3^η: Ποια μέσα χρησιμοποιεί ο συγγραφέας για να υποστηρίξει την πεποίθησή του; Ποια είναι τα επιχειρήματά του και πόσο πείθουν;

Για να υποστηρίξει την άποψή του ο συγγραφέας χρησιμοποιεί αρχικά ένα παράδειγμα. Μιλά για ένα ζωγράφο που έχει στόχο να φτιάξει μια ωραία εικόνα αντλώντας στοιχεία από πολλούς ωραίους ανθρώπους, μιας και δεν υπάρχει κανένας που να είναι απόλυτα όμορφος από μόνος του – μόνο ο Θεός γνωρίζει το απόλυτα ωραίο, όπως ισχυρίζεται ο Dürer. Συνθέτοντας, λοιπόν, τα ωραία αυτά στοιχεία, ο ζωγράφος θα φτιάξει μια όσο το δυνατό πιο τέλεια ομορφιά. Ο συγγραφέας βάζει και μια παρομοίωση στο κείμενό του, για να διασαφηνίσει τη σκέψη του: «όπως το μέλι συλλέγεται από πολλά λουλούδια». Έτσι μας δίνει να καταλάβουμε ότι κάθε λουλούδι έχει ένα ξεχωριστό τύπο μελιού και ότι μια σωστή σύνθεση από όλα τα λουλούδια θα δώσει ένα εξαιρετικό αποτέλεσμα.

Αυτά τα επιχειρήματα πείθουν τον αναγνώστη, αν και θα μπορούσαν να είναι περισσότερα για μια τόσο σημαντική σκέψη. Το παράδειγμα της εικόνας ενός ωραίου ανθρώπου είναι κατανοητό και σωστό. Είναι δύσκολο να συναντήσουμε κάποιον που να έχει πάνω του την τέλεια ομορφιά σε όλα τα σημεία του σώματός του. Έτσι ο ζωγράφος θα χρειαστεί να αναζητήσει την τελειότητα στα μαλλιά, στη μύτη, στο στήθος κλπ. και άλλων ανθρώπων, να κάνει σύγκριση και να επιλέξει τα τελειότερα. Με αυτό τον τρόπο πειθόμαστε ότι για να ανακαλύψουμε την ορθή μεσότητα – την αρετή, την ορθή σκέψη και πράξη – οφείλουμε να την ψάξουμε συγκρίνοντας πολλούς ανθρώπους, ίσως από διαφορετικές εποχές και κοινωνίες, να αποφύγουμε τις υπερβολές και τις ελλείψεις και να αναζητήσουμε την ορθή μεσότητα.

Ερώτηση 4: Ποια άλλα χωρία άλλων συγγραφέων υποστηρίζουν την ίδια ιδέα;

Ο προσωκρατικός φιλόσοφος Δημόκριτος από τα Ἀβδήρα (460-370 π.Χ.) υποστηρίζει με σαφήνεια το αρχαίο ιδεώδες του μέτρου λέγοντας: «Αν κάποιος ξεπεράσει το μέτρο, τα πιο ευχάριστα γίνονται τα πιο δυσάρεστα».

Ο γάλλος συγγραφέας Roger de Pilles (1635-1709) στο έργο του *Cours de peinture* (1708) αναφέρεται στην ιδεώδη αλήθεια και υποστηρίζει – όπως και ο Dürer – ότι αυτή «είναι μια επιλογή από διάφορες τελειότητες που δεν μπορούν ποτέ να βρεθούν σε ένα μοναδικό πρότυπο, αλλά πρέπει να αντληθούν από πολλές πηγές».

Τέλος, ο Εμπεδοκλής ο Ακραγαντίνος (490-430 π.Χ.) υποστηρίζει στο απόσπασμα Β 23 (Diels-Kranz) ότι ο ζωγράφος έχει την ικανότητα να φτιάχνει πράγματα, ανθρώπους, ζώα, ακόμα και Θεούς, με ένα σμίξιμο και εναρμόνιση του περισσότερου και του λιγότερου («αρμονία μείζαντε τα μεν πλέω, άλλα δ’ ελάσσω»), άρα με επιλογή και συνύφανση πολλών ωραίων στοιχείων, όπως θα έλεγε ο Dürer, για να επιτευχθεί η μεσότητα ανάμεσα στο υπερβολικό και στο μειονεκτικό.

&&&